

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступень «Магістр»

на тему: «ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОБЛІКУ ЗАПАСІВ (НА ПРИКЛАДІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «СТАРИЙ ПОРИЦЬК» ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»

Виконав: студент групи Оп–61 маг
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Півторак Д.М.
(Прізвище та ініціали)

Керівник: к.е.н., доцент Прокопишин О.С.
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ-2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Освітній ступень «Магістр»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
(підпис)

д.е.н., професор Гнатишин Л.Б.
(звання, ступінь, прізвище та ініціали)
«17» травня 2022 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студенту

Півтораку Дмитру Миколайовичу

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи: «ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОБЛІКУ ЗАПАСІВ (НА ПРИКЛАДІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «СТАРИЙ ПОРИЦЬК» ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»

Керівник роботи ПРОКОПИШИН О.С., к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНАУ від «22» жовтня 2021 року № 408 / К-С

2. Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи до «15» грудня 2022 р.

3. Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: нормативно-правові та літературні джерела за темою роботи, дані аналітичного та синтетичного обліку, річна фінансова та статистична звітність за результатами діяльності досліджуваного сільськогосподарського підприємства, методичні рекомендації.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

ВСТУП

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

1.1. Економічна сутність запасів, їх місце в операційній діяльності підприємства

1.2. Роль інформаційних систем в організації бухгалтерського обліку

1.3. Адаптація методики обліку запасів до умов застосування інформаційних систем

2. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційна характеристика та оцінка результатів операційної діяльності ТОВ «Старий Порицьк»

2.2. Методика та практика бухгалтерського обліку запасів

2.3. Розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності підприємства

2.4. Стан екологічної безпеки та заходи щодо його покращення

3. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Організаційні засади електронного документообігу в частині обліку запасів

3.2. Застосування сучасних програмних продуктів для обліку запасів

3.3. Формування управлінської звітності про запаси за принципами автоматизації процесних підходів

4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1. Аналіз стану охорони праці

- 4.2. Планування заходів з покращання охорони праці та їх фінансування
 4.3. Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці
 4.4. Безпека в надзвичайних ситуаціях

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Перелік графічного матеріалу: *таблиці, схеми, рисунки*

6. Консультанти з розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
З охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях		17.05.2022 р.	17.05.2022 р.
З екологічної безпеки		17.05.2022 р.	17.05.2022 р.

7. Дата видачі завдання «17» травня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для кваліфікаційної роботи).	17.05.22 - 30.06.22р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	01.07.22 - 31.08.22р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Розробка питань з охорони праці та захисту населення. Розробка питань з охорони природи.	01.09.22 - 31.10.22р.
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	01.11.22 - 25.11.22р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	26.11.22 - 15.12.22р.

Студент _____

(підпис)

ПІВТОРАК Д.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____

(підпис)

ПРОКОПИШИН О.С.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

У роботі здійснено розробку теоретичних, методичних, організаційних та практичних засад обліку запасів, визначено їх місце в операційній діяльності підприємства. Обґрунтовано, що важливою передумовою ефективного управління діяльністю підприємства є чітка класифікація запасів. З'ясовано роль інформаційних систем в організації бухгалтерського обліку. Представлено організаційну характеристику та оцінку результатів операційної діяльності підприємства. Описано методику та практику бухгалтерського обліку запасів, порядок розкриття інформації про запаси у фінансовій системі звітності підприємства. Оцінено стан використання сучасних інформаційних систем ведення обліку на підприємствах. Висвітлено організаційні засади електронного документообігу в частині обліку запасів. Здійснено огляд стану ринку інформаційних систем ведення обліку в Україні. Аргументовано тенденції розвитку інтегрованих корпоративних інформаційних систем на вітчизняному ринку. Відображено формування управлінської звітності про запаси за принципами автоматизації процесних підходів.

Ключові слова: запаси, виробничі запаси, облік, сільське господарство, методи, ефективність, процес, операційний цикл запасів, облікова політика, управлінський облік, звітність, фінансова звітність, бізнес-процеси, інформаційні системи, інтегровані корпоративні інформаційні системи, програмні продукти.

SUMMARY

The article presents the developed theoretical, methodological, operational and practical fundamentals of inventory accounting, defines its position in the enterprise operation. It is substantiated that effective management of the enterprise activity is necessarily based on a clear inventory classification. The author outlines the place of information systems in the inventory accounting organization. The work gives organizational characteristics and assessment of the results of the enterprise operation. The author describes methodology and practice of the inventory accounting, order of presenting information on the stocks in the financial system of the enterprise reporting. The conditions of using modern accounting information systems at enterprises are outlined. The research discloses organizational basis of online document management in terms of inventory accounting, makes review of the market of accounting information systems in Ukraine, gives reasons for the trends in development of the integrated corporate information systems at the domestic market, and describes the process of preparing inventory managerial reports according to the principles of the process approach automation.

Key words: stocks, production stocks, accounting, agriculture, methods, efficiency, process, inventory operating cycle, accounting policy, management accounting, reporting, financial reporting, business processes, information systems, integrated corporate information systems, software.

УДК 681.518. 631.162 (477.82)

Кваліфікаційна робота: 120 с. текстової частини, 14 рисунків, 20 таблиць, 122 позиції літературних джерел, додатки.

«ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОБЛІКУ ЗАПАСІВ (НА ПРИКЛАДІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «СТАРИЙ ПОРИЦЬК» ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»

Півторак Д.М. – Кваліфікаційна робота. Кафедра обліку та оподаткування – Дубляни, Львівський НУП, 2022.

Текстова частина охоплює вступ, чотири розділи, висновки і пропозиції, список використаних джерел.

В першому розділі висвітлено теоретико-методичні особливості обліку запасів в умовах застосування інформаційних систем. Представлено роль інформаційних систем в організації бухгалтерського обліку. Описано методику обліку запасів до умов застосування інформаційних систем.

В другому розділі проведено оцінку результатів операційної діяльності в ТОВ «Старий Прицьк». Висвітлено методику та практику бухгалтерського обліку запасів. Описано порядок розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності підприємства. Охарактеризовано стан екологічної безпеки та заходи щодо його покращення.

У третьому розділі представлено організаційні засади електронного документообігу в частині обліку запасів. Зображено застосування сучасних програмних продуктів для обліку запасів. Обрунтовано перспективи формування управлінської звітності про запаси за принципами автоматизації процесних підходів.

У четвертому розділі представлено аналіз стану охорони праці у досліджуваному сільськогосподарському підприємстві.

На основі опрацювання теоретичного та практичного матеріалів зроблено відповідні висновки та конкретні пропозиції.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ.....	11
1.1 Економічна сутність запасів, їх місце в операційній діяльності підприємства.....	11
1.2. Роль інформаційних систем в організації бухгалтерського обліку.....	19
1.3. Адаптація методики обліку запасів до умов застосування інформаційних систем.....	27
2. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	32
2.1. Організаційна характеристика та оцінка результатів операційної діяльності ТОВ «Старий Порицьк»	32
2.2. Методика та практика бухгалтерського обліку запасів Помилка! Закладку не визначено.	39
2.3. Розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності підприємства.....	57
2.4. Стан екологічної безпеки та заходи щодо його покращення.....	65
3. НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОБЛІКУ ЗАПАСІВ.....	71
3.1. Організаційні засади електронного документообігу в частині обліку запасів.....	71
3.2. Застосування сучасних програмних продуктів для обліку запасів.....	80
3.3. Формування управлінської звітності про запаси за принципами автоматизації процесних підходів.....	81
4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	90
4.1. Аналіз стану охорони праці.....	90
4.2. Планування заходів з покращання охорони праці та їх фінансування	94
4.3. Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці.....	97
4.4. Безпека в надзвичайних ситуаціях.....	100
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	109
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Одними з найістотніших елементів активів підприємства, які у своїй сукупності забезпечують матеріально-технічну базу і належні умови виробничої діяльності, є запаси. Їх використовують для потреб виробництва, і вони відіграють важливу роль у діяльності підприємства, у тому числі операційній, яка є основною його діяльністю, заради якої воно створювалося та функціонує. Оскільки виробничі запаси належать до найбільш питомого об'єкта, який перебуває у власності підприємства в складі оборотних активів, то їх відображення в бухгалтерському обліку є надзвичайно важливим, зокрема їх оцінка при надходженні, а також вибутті та на дату балансу. Тому для підвищення ефективності використання запасів система їх бухгалтерського обліку має важливе значення.

В управлінні підприємством, зокрема у системі ведення управлінського, фінансового та податкового обліку, процесу планування, аналізу і контролю, обробляються, порівнюються та аналізуються великі обсяги інформаційних даних, які й формують інформаційне забезпечення підтримки прийняття управлінських рішень. На сьогодні така підтримка неможлива без застосування електронного опрацювання інформації. Завдяки використанню інформаційних систем (ІС) бухгалтеру вдається значно покращити якість інформаційного забезпечення, дієво підтримати функції планування і контролю. Ба більше, оскільки динамічний розвиток ІС і технологій істотно впливає на обліковий процес, то нині виникає потреба перегляду їх відповідності існуючим потребам у діяльності суб'єктів господарювання та їх варіантів.

Сьогодні на вітчизняному ринку ІС і технологій бухгалтерського обліку представлено пакети прикладних програм, розроблених здебільшого зарубіжними компаніями, проте розвиваються й вітчизняні технології ведення обліку.

Звичайно, у сферу вітчизняних облікових систем та технологій вагомий внесок робить запозичення зарубіжного досвіду, де створено ефективні системи управління господарюючими суб'єктами, однак більшість із них є дороговартісними. Водночас системою ведення обліку і самим обліковим

процесом сьогодні ставляться нові вимоги щодо формування й обробки інформації та прийняття на цій основі ефективних рішень. Тому оперативність та ефективність управління суб'єктом господарювання, а також значною мірою й раціональне використання коштів на підприємстві залежать від вибору ІС обліку. Отже, без сумніву, тема дослідження актуальна.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи у тому, що в забезпеченні безперебійного й прибуткового виробничого процесу важливою є правильна організація обліку запасів, а отже, особливо актуальною стає оцінка наявних ІС підтримки обліку, які спроможні забезпечити відповідною аналітичною інформацією ефективний внутрішній менеджмент, з одного боку, а з іншого – повинні бути для різних підприємств максимально доступними.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку запасів в умовах застосування ІС.

Для досягнення мети було поставлено такі **завдання**:

- з'ясувати економічну сутність запасів і визначити їх місце в операційній діяльності підприємства;
- розкрити роль ІС в організації бухгалтерського обліку;
- описати методiku обліку запасів в умовах застосування ІС;
- провести організаційну характеристику та оцінку результатів операційної діяльності ТОВ «Старий Порицьк»;
- відобразити методiku та практику бухгалтерського обліку запасів;
- висвітлити інформацію про запаси у фінансовій звітності підприємства;
- представити організаційні засади електронного документообігу в частині обліку запасів;
- дослідити застосування сучасних програмних продуктів для обліку запасів;
- обґрунтувати формування управлінської звітності про запаси за принципами автоматизації процесних підходів;
- провести характеристику ситуації щодо охорони праці в господарстві.

Об'єктом дослідження є процеси організації обліку запасів в умовах застосування ІС (на прикладі Товариства з обмеженою відповідальністю «Старий Порицьк» Іваничівського району Волинської області).

Предмет дослідження містить сукупність теоретико-методичних основ та практичних підходів обліку запасів в умовах застосування ІС.

Методи дослідження. Методичною основою проведеного дослідження є класичні положення сучасної економічної теорії, теорії та організації обліку, ІС та технологій в обліковій системі. Для досягнення мети, визначеної у роботі, застосовано такі методи дослідження: монографічний – під час опрацювання наукових джерел і статистичних документів; аналізу і синтезу, індукції та дедукції – для дослідження теоретичних аспектів інформаційно-облікового ресурсу як предмета обліку; абстрактно-логічний – з метою узагальнення теоретичних засад і наукових підходів до з'ясування сутності облікової інформації, функціонування системи обліку, її автоматизації, формулювання висновків і практичних рекомендацій; класифікаційно-аналітичний – для дослідження видів економічної та облікової інформації, класифікації інформаційних ресурсів; фінансовий аналіз – для здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства; графічний – з метою наочного відображення результатів дослідження у вигляді графіків, рисунків, блок-схем.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативні документи, ресурси всесвітньої глобальної мережі Інтернет, періодична література, що стосується сфери автоматизації обліку, фінансова звітність досліджуваного підприємства, а також здійснені автором в процесі дослідження аналітичні розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- удосконалено теоретичні положення дефініції «запаси», зміст якої акцентується на розгляді змістовних характеристик запасів та їхнього використання у процесі управління сільськогосподарським підприємством;
- розвинуто трактування категорії «інформаційні системи» (ІС) для ведення бухгалтерського обліку, що уможливорює її використання для забезпечення результативності оперативного та стратегічного управління;

- удосконалено методика бухгалтерського обліку запасів в умовах інформаційних систем, в основу якої покладено модель логічного взаємозв'язку, послідовності та узгодженості окремих етапів спостереження, первинного документування, групування систематизації і узагальнення інформації про запаси;

- набули подальшого розвитку організація та методика формування управлінської звітності за умови застосування інформаційно-комп'ютерних технологій шляхом створення порядку облікового процесу у розрізі модульних блоків та згідно з регламентаційними документами. Запропонований порядок сприятиме покращенню ефективності та оперативності комп'ютеризації системи обліку;

- розвинуто класифікацію запасів у напрямку їх групування за технологічним та функціональним призначенням, що сприятиме формуванню достовірної інформації для кращого управління підприємством та прийняття виважених управлінських рішень;

- удосконалено методичне забезпечення опрацювання інформації за допомогою комп'ютерної системи бухгалтерського обліку (КСБО) на основі формування аналітичної бази даних, нагромадження та зберігання інформації для складання внутрішньої управлінської, податкової та фінансової звітності підприємства;

- удосконалено організаційне забезпечення електронного бухгалтерського документообігу через визначення у системі бухгалтерського обліку заходів щодо порядку розробки електронних документів та внутрішньої обліково-адміністративної реорганізації для безперебійного функціонування функціонування ІОР згідно з цільовими запитами користувачів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх застосування для автоматизації облікового процесу та підвищення результативності та ефективності бухгалтерського обліку запасів в умовах застосування інформаційних систем.

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

1.1. Економічна сутність запасів, їх місце в операційній діяльності підприємства

У сучасних умовах функціонування перед суб'єктами підприємницької діяльності постають нові вимоги щодо системи управління запасами та її формування як найбільш рентабельного ресурсу діяльності, що вимагає розроблення раціональних методів для управління запасами, які значною мірою залежать від якісної й достовірної облікової інформації, адже остання забезпечує інформаційні потреби менеджменту підприємства для прийняття на її основі управлінських рішень. На різноманітних етапах діяльності підприємства запаси є об'єктом управління: будучи, з одного боку, складовою системи «підприємство – зовнішнє середовище» (на етапах закупівлі-збуту), з іншого боку, вони становлять основу носіїв витрат у виробництві продукції впродовж усього виробничого циклу – від сировини і матеріалів для виробництва до готової продукції на складі. Це зумовлює актуальність дослідження запасів, їх економічної сутності й визначення їх ролі і місця в управлінні підприємством.

Науковці Л. Рубан, Т. Яковенко зазначають, що виробничі ресурси – це сукупність трудових і матеріальних ресурсів, а також основних фондів, що залучені в процес виробництва для створення споживчих вартостей [107, с. 321].

До виробничих ресурсів на підприємстві, вважає І. Бойчик, належить відносити робочу силу, предмети праці (сировину, матеріали тощо), знаряддя праці (машини й устаткування тощо), готову продукцію (тобто запаси товарів) і природні умови виробництва (землю, корисні копалини тощо) [8, с. 120].

У підручнику за редакцією Петровича Й. визначення: «Виробничі ресурси – це ресурси підприємства, які використовуються у процесі виробництва (земля, капітал, праця, інформація, підприємницька здатність). Земля – всі природні ресурси, які використовуються у виробничому процесі (землі, ліси, родовища, водні ресурси). Капітал – засоби виробництва; виробнича інфраструктура; грошові кошти, які використовуються для придбання засобів виробництва. Праця

– фізичні й розумові здібності людей, вживані при виробництві товарів і послуг. Інформація – впорядкована система знань. Підприємницька здатність – процес пошуку нових можливостей, заповзятливість, здібність до ризику. Всі ресурси є не безкоштовними, обмеженими і рідкісними» [25, с. 88].

Як вважає В. Горфінкель і В. Швандар, у склад виробничих ресурсів підприємства слід включати виробничі фонди (основні та оборотні), робочу силу та інформацію [42, с. 129].

Аналогічною є думка О. Подолянчук, які вважають доцільним віднесення до виробничих ресурсів підприємства трудових ресурсів, виробничих фондів, інвестицій та інформаційних ресурсів [77, с. 92].

Більш деталізовано класифікують виробничі ресурси В. Василенко, І. Ткаченко виділяючи такі їх види: основні фонди та виробничі потужності, оборотні кошти та оборотні засоби, трудові ресурси, сировинні та паливно-енергетичні ресурси, інвестиції [12, с. 86].

Ще деталізованіше подає склад виробничих ресурсів Г. Нашкерська: «До виробничих ресурсів промислових підприємств відносяться наступні їх види: природні ресурси (земля, надра, вода й ін.); оборотні кошти, в тому числі матеріальні ресурси; трудові ресурси (людські ресурси з їх здатністю виробляти блага); капітал (джерело власних засобів підприємства); заповзятливість (підприємницька здібність людей до організації виробництва товарів і послуг); результати науково-технічного прогресу» [68, с. 130].

Невід’ємна складова виробничих ресурсів – матеріальні ресурси, які, на думку М. Огійчука, являють собою комплекс речових елементів, що призначені для обробки під час виробництва з допомогою знарядь праці [114, с. 236].

До матеріальних ресурсів К. Макконелл і С. Брю зараховують земельні ресурси, сировину, матеріали і капітал [54, с. 37].

Розуміння матеріальних ресурсів у науковій думці не є однозначними. одні автори вважають матеріальні ресурси предметами праці [5], а інші – засобами виробництва [36, с. 95], позаяк включають до їхнього складу як предмети, так і засоби праці.

Економічний енциклопедичний словник трактує матеріальні ресурси як «основні та оборотні засоби, які використовуються (або можуть бути використані) у виробничому процесі та формують його матеріально-речову базу» [27, с. 163].

Інші науковці вважають, що матеріальні ресурси являють собою «предмети праці, які підлягають обробці в процесі виробництва за допомогою засобів праці. Вони представлені виробничими запасами на складах підприємства, в коморах, цехах і на ділянках, складах виробничого відділу і в процесі їх руху по стадіях виробничого циклу до складу готової продукції» [10, с. 88].

Водночас занадто звуженим є трактування матеріальних ресурсів, яке подає фінансово-економічний словник за редакцією Г. Вознюк і А. Загороднього, де поняття матеріальних ресурсів охоплює тільки основні й допоміжні матеріали, сировину, вироби, паливо, конструкції, незавершене виробництво та відходи власного виробництва, тару і тарні матеріали, а також запасні частини, що призначені для ремонту обладнання [32, с. 783].

До матеріальних та сировинних ресурсів, згідно з економічним словником відносять наявні руду, газ, нафту тощо, обладнання й устаткування, які призначені до встановлення й потребують монтажу [26, с. 74].

Існує багато суперечливих думок науковців щодо того, чи варто відносити до складу матеріальних земельні, водні й інші природні ресурси. На думку С. Михайлова природні ресурси не доцільно відносити до складу матеріальних, оскільки матеріальними ресурсами вони стають тільки під впливом праці людей [62, 119].

У довідкових літературних джерелах іноді зустрічаються підходи, відповідно до яких поняття матеріальних ресурсів ототожнюють із такими поняттями, як «предмети праці» і «запаси» [30, с. 118], що не може вважатися обґрунтованим.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що виробничі ресурси, на нашу думку, за їхнім складом потрібно поділяти на: матеріальні, трудові, фінансові, природні, інвестиційні, інформаційні.

Отже, проаналізувавши підходи до розуміння виробничих ресурсів як економічної категорії, проведемо їх класифікацію за такими ознаками: складом; походженням; обсягом; структурою та сферою використання (рис. 1.1).



Рис. 1.1. Класифікація виробничих ресурсів

Враховуючи наведену класифікацію виробничих ресурсів, доходимо висновку про те, що за своєю сутністю та економічною природою запаси мають ознаки матеріальних ресурсів, засобів праці і предметів праці, які використовуються у сферах виробництва, обігу і невиробничій сфері.

Запаси сприймаються як матеріальні ресурси завдяки їх безпосередній участі у виробничому процесі й винятковому значенню у забезпеченні розширеного відтворення; використанню у процесі обслуговування сфери нематеріального виробництва і задоволення потреб населення. Як матеріальні ресурси, запаси зберігають на складах чи в інших місцях, спеціально для цього призначених, з метою подальшого їх запланованого використання.

Сприймаючи запаси як предмети праці, їх з належить трактувати в якості речовинних елементів, придбаних для використання в процесі виробництва для виготовлення продукції і для господарських потреб, а також для обслуговування виробництва, надання послуг чи виконання робіт і для потреб управління.

Як засоби праці запаси є засобами, що мають забезпечити процес виробництва продукції, термін їх служби не перевищує одного року або тривалості нормального операційного циклу (тобто проміжку часу між придбанням запасів з

метою здійснення діяльності і одержання коштів після реалізації продукції, товарів, вироблених із них, здійснених за їхньою допомогою робіт чи послуг [65]), якщо він понад рік. Такими засобами праці є малоцінні і швидкозношувані предмети.

Термін «запаси» почав вживатися в Україні з початку 90-х рр. ХХ ст., був розкритий в українській фаховій науковій літературі та отримав значне поширення внаслідок реформування бухгалтерського обліку згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Проте й досі в літературі сутність запасів розкривається по-різному: під ними розуміють активи, товарно-матеріальні цінності, ресурси, предмети праці, виробничі ресурси, матеріальні ресурси, однак, треба зауважити, що існують власні тлумачення кожного з цих понять. Завдяки огляду літературних джерел спробуємо визначити наявні поняття, що використовуються з метою означення категорії «запаси», й охарактеризувати їхню сутність (додаток А).

У П(С)БО 9 «Запаси» і М(С)БО 2 «Запаси» [80; 63] висвітлюються теоретичні основи формування інформації про запаси в бухгалтерському обліку та розкриття її фінансовою звітністю. У табл. 1.1 проведено порівняння трактувань сутності поняття «запаси» як економічної категорії, наведених у П(С)БО 9 і М(С)БО 2.

Таблиця 1.1

**Підходи до визначення економічної категорії «запаси»
у П(С)БО 9 «Запаси» та М(С)БО 2 «Запаси»**

П(С)БО 9 «Запаси»	М(С)БО 2 «Запаси»
Запаси – активи, які:	
<ul style="list-style-type: none"> - утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; - перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; - утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. 	<ul style="list-style-type: none"> - утримуються для продажу узвичайному ході бізнесу; - перебувають у процесі виробництва для такого продажу або - існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг.

У результаті аналізу визначень поняття «запаси», які наводяться в П(С)БО 9 і МСБО 2, можемо зазначити, що вони майже повністю ідентичні, за винятком того, що в П(С)БО 9, порівняно з МСБО 2, дещо розширений перелік активів, які відносять до складу запасів. Він доповнений активами, які призначені для управління підприємством, тими, які споживаються під час управління підприємством.

Щодо наукових підходів у трактуванні сутності запасів, то вони неоднозначні. Низка авторів трактує їх згідно з нормами чинного законодавства, вважаючи їх, зокрема, активами, які: утримуються з метою подальшого продажу (передачі, розподілу) в умовах звичайної господарської діяльності; знаходяться в процесі виробництва для подальшого продажу його продукту, а також використовуються з метою споживання у виробництві продукції, під час виконання робіт і надання послуг, та під час управління підприємством [2; 54]. Науковцями Л. Кулаковською та Ю. Пічею, запаси також трактуються, зважаючи на визначення, яке наведено в П(С)БО 9 «Запаси», однак ключовою відмінністю є те, що запаси вказаними науковцями сприймаються не в якості активів, а в якості предметів праці [80]. Водночас Г. Нашкерською запаси розглядаються як активи, що використовуються здебільшого за один операційний цикл діяльності підприємства або за період до року [67].

Згідно з економічною енциклопедією під редакцією С. Мочерного, запаси визначено як матеріальні ресурси, до яких входять засоби виробництва, предмети споживання, тобто сукупність сировини, основних та допоміжних матеріалів й інших товарів, які перебувають на різних стадіях виробничого процесу і збуту або ж іще не використовуються (як резерви підприємства), слугують для розширеного відтворення, обслуговування сфер матеріального, нематеріального виробництва та задоволення потреб населення [27, с. 583-584]. Це трактування запасів використовують здебільшого з метою розкриття їх сутності з позиції виробничої логістики, і в такому контексті воно є виправданим. Однак таке визначення обмежує сприйняття запасів лише як матеріальних ресурсів, а отже, неприйнятне в широкому розумінні «запасів» як економічної категорії.

Як зазначають А. Дмитренко, І. Балабась запаси – це матеріальні цінності, матеріали і продукція, які в даний момент не використовуються у виробництві і зберігаються на складах або в другому місці з метою їх наступного використання [23, с. 150]. Запаси як матеріальні цінності, які містяться на різних складах, розглядав і К. Маркс [39, с. 156]. Окреслені підходи до розкриття суті запасів акцентують увагу насамперед на двох моментах, а саме: 1) на розумінні запасів як матеріальних цінностей; 2) вказують на їх місцезнаходження; що не дає змоги повною мірою розкрити суть досліджуваного поняття.

Водночас О. Посилкіна, Р. Сагайдак-Нікітюк, О. Доровський, Г. Кубасова трактують «запаси» як будь-які ресурси, які призначені для використання (матеріальні, трудові, фінансові та ін. ресурси), однак тимчасово не використовуються [14, с. 124]. Цим визначенням обмежено характеризуються запаси як економічна категорія, однак таке визначення достатньо масштабно визначає склад ресурсів, які входять до цієї категорії.

Зважаючи на наявні підходи в економічній літературі до трактування суті запасів, вважаємо, що можна їх об'єднати за такими ознаками:

- 1) запаси як активи;
- 2) запаси як матеріальні ресурси;
- 3) запаси як предмети праці;
- 4) запаси як матеріальні цінності,
- 5) запаси як будь-які ресурси, які постачаються на підприємство та зберігаються на ньому.

У додатку Б наведемо наукові підходи до трактування суті поняття «запаси», враховуючи класифікацію за ознаками, наведеними вище. Зважаючи на наявні визначення поняття «запаси», можна констатувати, що єдиний комплексний підхід до трактування цього поняття відсутній, а це зумовлює необхідність його уточнення. Вважаємо, що наявні наукові підходи до визначення поняття «запаси» створюють підґрунтя для управлінського підходу у визначенні сутності цієї категорії, враховуючи специфіку діяльності підприємств.

Отже, розглянувши змістові характеристики запасів в контексті їх використання у процесі діяльності підприємства, можемо запропонувати таке

визначення їх сутності: запаси – це активи, які придбані (набуті) підприємством з метою отримати в майбутньому економічні вигоди від їх споживання в процесі виробництва продукції та/або під час управління діяльністю підприємства та які утримуються з метою такого споживання чи перебувають в процесі виробництва із перенесенням їх вартості до складу матеріальних витрат. Таке визначення категорії «запаси» містить усі необхідні ознаки, які забезпечують точний опис цієї категорії у процесі управління діяльністю підприємства.

Класифікацію запасів у наукових джерелах здійснюють на основі різноманітних ознак, що зумовлює неоднозначність підходів до класифікації. Зокрема, М. Пушкар називає такі ознаки класифікації запасів: за способом включення у собівартість (основні та допоміжні), за групами матеріалів (лісові, текстильні, чорні, кольорові метали, електротовари, лаки й фарби тощо), за вартістю (дорогоцінні, високої, середньої та низької вартості), за способом зберігання – відкритого та закритого зберігання, за частотою використання (масові, часто- й маловикористовувані) [101, с. 208].

Як вважає В. Сопко, у бухгалтерському обліку класифікація запасів повинна здійснюватися на основі таких груп (субрахунків): сировина й матеріали (зокрема основні, допоміжні); куповані напівфабрикати; паливо; тара й тарні матеріали; будівельні матеріали, конструкції, деталі та обладнання до встановлення; запасні частини; матеріали, передані на переробку; матеріали сільськогосподарського призначення; інші матеріали [110, с. 261]. Цю класифікацію підтримують також В.В. Сопко і Н.С. Андрос [111, с. 261].

Натомість М. Кужельний і В. Лінник покладають в основу класифікації джерело походження запасів: такі, що дані природою (тобто сировина), і ті, які створені людиною (основні й допоміжні матеріали) [49, с. 65]. Водночас Н. Цвєткова проводить класифікацію запасів згідно з планом рахунків бухгалтерського обліку, проте пропонує ще й класифікувати запаси за їхнім економічним змістом, виділяючи такі класифікаційні ознаки: за наявністю на підприємстві, за місцем знаходження, залишок на початок і кінець періоду, стосовно до балансу, за ступенем ліквідності, сферою використання, обсягом, складом і структурою [117, с. 22].

Науковець Г. Нашкерська пропонує класифікувати запаси підприємства для цілей бухгалтерського обліку на дві групи: власні запаси підприємства, що обліковуються на балансових рахунках; запаси, які не є власністю підприємства і які обліковують поза балансом та до запасів підприємства, в якому вони перебувають, не включають [68, с. 211].

Варто відзначити і роботи Г.Л. Норд та В.В. Белікової в контексті врахування галузевих особливостей підприємств [69, с. 124].

Грунтовну класифікацію запасів представляє План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, де запаси класифікуються за такими групами: виробничі запаси, поточні біологічні активи, виробництво, брак у виробництві, малоцінні та швидкозношувані предмети, напівфабрикати, готова продукція, товари, продукція сільськогосподарського виробництва [75].

Рациональним використанням запасів (матеріалів, сировини, напівфабрикатів тощо), їх придбанням за оптимальною вартістю забезпечуються великою мірою зростання обсягу випуску продукції, активізація й загальне поліпшення економічних показників загалом діяльності підприємства.

1.2. Роль інформаційних систем в організації бухгалтерського обліку

У процесі управління підприємством, зокрема у системі ведення управлінського, фінансового та податкового обліку, процесу планування, аналізу і контролю, обробляються, порівнюються й піддаються аналізу значні за обсягом масиви інформації, тобто для підтримки ухвалення управлінських рішень формується інформаційне забезпечення. Сьогодні ринок інформаційних систем (ІС) і технологій бухгалтерського обліку в нашій країні насичений здебільшого пакетами прикладних програм, розроблених переважно зарубіжними компаніями, однак розвиваються й вітчизняні технології ведення обліку.

Зрозуміло, що у розвиток вітчизняних облікових систем і технологій вагомий внесок робить запозичення зарубіжного досвіду створення ефективних систем управління господарюючими суб'єктами, які, однак, є досить дорогими. Водночас

системою ведення обліку й самим обліковим процесом сьогодні ставляться нові вимоги щодо формування й обробки інформації і прийняття на цій основі ефективних рішень. Тому вибір ІС обліку впливає не лише на ефективність і оперативність управління господарюючим суб'єктом, а й на раціональність використання коштів. Необхідною є оцінка наявних ІС підтримки обліку, які б, з одного боку, забезпечували відповідною аналітичною інформацією ефективний внутрішній менеджмент, а з іншого – були б максимально доступні для різних підприємств.

В Україні єдиний бухгалтерський облік поділяється на фінансовий, податковий та управлінський, що пов'язано, передусім, з процесом інтеграції вітчизняної теорії і практики обліку до міжнародної системи обліку, а також зумовлено вимогами українського законодавства тощо. Хоча систему обліку формують взаємопов'язані підсистеми фінансового, управлінського й податкового обліку, кожна з яких, однак, має свої функції, завдання й способи утворення інформації згідно із запитом користувачів, спільною для всіх цих підсистем є єдність у формуванні інформаційної бази, основу якої становить процес ефективного ведення бізнесу.

Варто наголосити на необхідність інтеграції обліку в єдину ІС. Нині всі види господарського обліку зазнають суттєвих змін, відбувається їх взаємопроникнення та злиття. Ба більше, ефективність бізнесу оцінюють не лише за фінансовими показниками, що їх можна одержати з даних фінансового обліку, але й за нефінансовими, які формує управлінський облік. Отож, в основі успішного бізнесу лежить ведення управлінського обліку. Та оскільки ведення такого обліку не обов'язкове, тому для малих та середніх підприємств воно переважно недоцільне, позаяк потребує додаткових витрат. Необхідно створити інтегровану облікову систему, яка б поєднала фінансовий, управлінський і податковий облік. Вважаємо, що успішне виконання такого завдання можливе з допомогою інтегрованих ІС обліку. Формуючи інформаційне забезпечення в управлінні, одним із першочергових об'єктів для застосування сучасних ІС і технологій стає бухгалтерський облік.

Сучасний етап розвитку інформаційних технологій бухгалтерського обліку бере свій початок у 90-х рр. ХХ ст. Науковці називають його етапом комунікації, оскільки йому притаманне створення інтегрованих програмних засобів, що поєднують декілька предметних областей автоматизації. Це забезпечило перехід від паперових технологій в обліку до електронного обліку (з використанням електронного підпису, електронних документів, електронного офісу) [73, с. 70]. На сучасному вітчизняному ринку ІС представлені різноманітні автоматизовані системи бухгалтерського обліку, найпоширеніші з них і ті, що найкраще адаптовані до вітчизняної практики, наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Ринок програмних продуктів ведення обліку в Україні

№ з/п	Програмний продукт	Розробник
1	Б52	Студія Плюс (Україна)
2	SAP. SAP R 3	SAP AG (Німеччина)
3	DeloPro	Ксиком Софт (Україна)
4	Microsoft Dynamics AX	Microsoft (США)
5	BAAN-IV	BAAN (Американсько-голландська компанія)
6	SCALA	Bestlutsmodeller AB (Шведської компанія)
7	ORACLE Application	Пакет бізнес-прикладних програм (Американська корпорація ORACLE)
8	ERP система BSI	Бізнес сервіс (Україна)
9	ABD	ІС "ИНЕК" (Україна)
10	ERP Марка	Компанія Марка (Україна)
11	Віртуозо	Компанія Марка (Україна,,)
12	Конекто	Конекто (Україна)
13	BAS (БАС) Бухгалтерія	ГО "Спілка Автоматизаторів Бізнес" (Україна) (вихідний код та розробка знаходиться в Росії)
14	ІС Підприємство	Фірма "ІС" (РФ) – втрача актуальності (вихідний код та розробка знаходиться в Росії)

Зазначимо, що різновиди таких систем постійно збільшуються в кількісному відношенні, розширюється й діапазон їх функціональних характеристик. У комп'ютерній підтримці ведення обліку застосовується правило щодо необхідності накопичення та узагальнення всіх даних, які відтак, на основі першоджерел, і надалі через пункти сполучення програм передаватимуться до відповідних пунктів для розрахунків, оцінок, узагальнень і аналізу. Потрібно, щоб

операції, які виконує та застосовує система обліку, були інтегровані до інших сфер використання ІС.

Важливими є й програмні продукти, що відповідають запитам користувачів різних рівнів. До таких належать ІС управління підприємством, за допомогою яких можливо автоматизувати окремі бізнес-процеси на підприємстві або їх комплекс. В разі автоматизації комплексу бізнес-процесів такі ІС називаються інтегрованими корпоративними ІС (ІКІС). ІКІС містить комплекс взаємопов'язаних складових, що призначені для організації бізнес-процесів та формування потоків інформації засобами документообігу [4]. Класифікація ІКІС, складність їх впровадження й вартість відображені в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Класифікація систем ІС управління підприємством [50]

Складова	Вузкоспеціалізована ІС	Інтегровані корпоративні інформаційні системи (ІКІС)		
		малі	середні	великі
Системи управління підприємством	BAS, БЕСТ, БЕСТ-4, БЕСТ-Маркетинг, RS-Bank, Office Tools, АБ Офіс 2000, Компас, Віртуоз, X- DOOR, DeloPro Супер менеджер, Акцент та ін.	Concorde XAL, Інфо-софт, Navision, Exact, Scala, FinExpert, SunSystems, SyteLine, Ахарта (Navision)	J.D. Edwards, Platinum, SQL, Miracle5	SAP R/3, Baan, Oracle Application
Складність впровадження	До 1 міс.	Поетапне, 4 міс. і більше	Поетапне, 6-9 міс.	Поетапне, складне, 9-12 міс.
Орієнтовна вартість	\$200-5000	5-30 тис. дол. (для вітчизняних), 15-100 тис. дол. (для західних систем)	100-200 тис. дол.	100 тис. – 1 млн дол.

Програмні продукти, що відносяться до корпоративних ІС і представлені на вітчизняному ринку, досліджувались у [11; 41, 50; 53; 121]. На більшості середніх і великих підприємств сьогодні використовується понад 20 різноманітних ІС. Це ІКІС або ЕРВ системи, центри оброблення даних, системи бізнес-аналітики (ВІ) зберігання даних, системи передачі даних, серверні рішення, мобільні рішення, інформаційні мережі та їх інфраструктура тощо. В інтегрованій ІС об'єднується

робота низки модулів і контурів, що містять декілька модулів на єдиній інформаційній платформі.

Застосування ІС у фінансовому та основному управлінському обліку часто належить до сфер, які піддаються формалізації, яка зазвичай відбувається в стратегічному й оперативному плануванні. За підтримки ІС в межах стратегічного планування можливе здійснення сценаріїв майбутнього розвитку підприємства. Система ведення управлінського обліку вимагає надання особливої уваги бюджетуванню, адже в його основі лежить планування на короткострокову перспективу. Отже, комп'ютерна підтримка для ведення управлінського обліку використовується в оперативному плануванні.

Представлені на вітчизняному ринку сучасні ІС обліку, у тому числі й ІКІС, повинні відповідати таким вимогам: надійний захист інформації; функціональна повнота системи; можливість доступу до розподілених мереж; локалізація ІС до вітчизняних умов роботи підприємства; наявність інструментальних засобів адаптації і супроводу системи; можливість інтеграції й консолідації інформації, даних, додатків; забезпечення обміну даними; наявність спеціальних засобів оцінки стану системи у процесі експлуатації [6, с. 30].

Функціональна повнота системи вимагає дотримання таких умов:

- відповідність системи міжнародним стандартам управлінського обліку MRP, ERP, CSRP;

- формування звітів та ведення обліку одночасно як за вітчизняними, так і за міжнародними стандартами (IAS і GAAP);

- автоматизація планування, бюджетування, обліку, прогнозування – оперативного управлінського, фінансового, бухгалтерського, статистичного тощо.

Вимога локалізації ІС до вітчизняних умов роботи підприємства передбачає лінгвістичну й функціональну адаптацію системи до сучасних умов роботи українського підприємства, враховуючи особливості законодавства, ведення фінансового обліку, оподаткування, наявність інтерфейсу, системи допомоги й документообігу.

Наявні інструментальні засоби адаптації й супроводу системи мають забезпечувати формування:

- інформаційного простору (зміна структури бази даних, модифікація полів у таблицях, зв'язків індексів);

- структури й функцій бізнес-процесів;

- інтерфейсів вводу-виводу, перегляду та коригування інформації;

- організаційного і функціонального наповнення робочого місця для користувача.

Можливість інтеграції і консолідації інформації передбачає консолідацію на рівні: окремих завдань; тимчасових періодів з метою аналізу зміни окремих показників за певний період, який перевищує звітний; підприємств з метою об'єднання інформації філій, дочірніх компаній, які входять у холдинг.

Наявність спеціальних засобів аналізу стану системи в процесі експлуатації передбачає присутність архітектури баз даних, алгоритмів, статистики кількості обробленої інформації (операцій, проведень, документів тощо), журналу виконання операцій та ін. [3, с. 31].

До ІС обліку суб'єктом господарювання ставляться такі вимоги:

- доступність підприємству щодо ціни придбання, ліцензування і вартості обслуговування;

- забезпечення ефективного виконання завдань, які постають перед суб'єктом господарювання;

- простота встановлення й обслуговування;

- надійність і стійкість до змін у зовнішніх та внутрішніх умовах роботи;

- відповідність сучасним вимогам розвитку інформаційних технологій;

- простота й легкість масштабування, зручність нарощування обчислювальних потужностей;

- забезпечення довготривалого функціонування бізнес-процесів підприємства;

- відповідність загальноприйнятим нормам і стандартам. Закордонні ІС повинні бути адаптовані до вітчизняних особливостей ведення обліку і документообігу, вимог українського законодавства, митних правил.

На рис. 1.2 відображено тенденції розвитку ІС ведення обліку та управління підприємством.

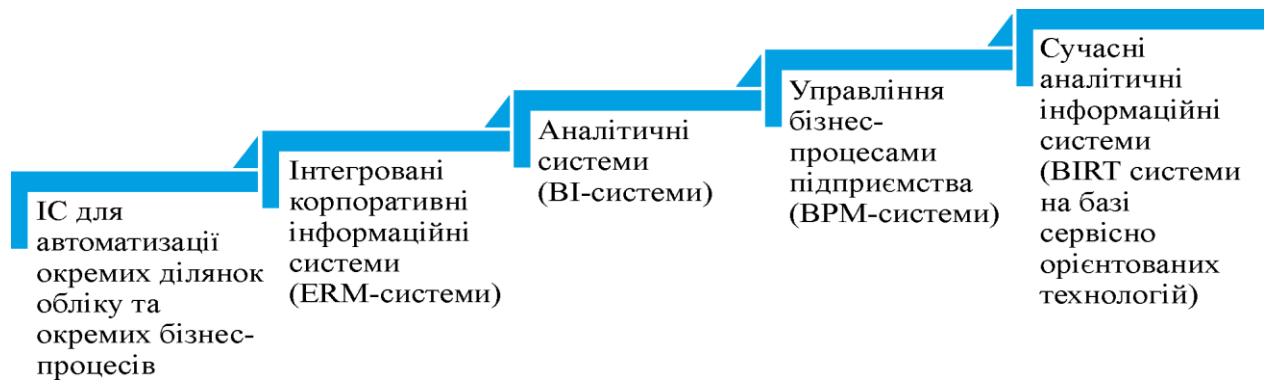


Рис. 1.2. Тенденції розвитку ІС

Еволюція ІС управління підприємством проходила декілька етапів: від простих систем обробки даних до інтегрованих, що побудовані на сучасних апаратній і програмній базах. Становлення систем управління бере свій початок з автоматизації окремих бізнес-процесів на підприємстві (управління персоналом, торгівлею, бухгалтерією, складом тощо).

ІС наступного покоління характеризуються автоматизацією всіх або майже всіх бізнес-процесів підприємства. Це ІКІС, ERP-системи.

Наступним етапом були розробка та впровадження аналітичних ІС, систем бізнес-аналітики (ВІ – Business intelligence). Потім стали застосовувати BPM-системи (ІС управління бізнес-процесами підприємства). На думку фахівців, основними причинами зацікавленості бізнес-процесним підходом ведення бізнесу були такі:

- фахівці переконалися на особистому досвіді, що використання бізнес-процесів дозволяє створювати більш ефективні інструменти управлінського планування, обліку та контролю;
- процесний підхід спроможний забезпечити компаніям поступальний розвиток, значні конкурентні переваги і стабільний прибуток;
- бізнес-процесний підхід дає компаніям можливість розробляти процесно-орієнтовані рішення, які здатні об'єднувати людей, дані і системи тощо [41, с. 70].

Останнім часом впроваджуються сучасні аналітичні системи, які призначені для виконання на основі даних реального часу завдань оперативного управління підприємством. До ІКІС нового покоління відносять системи на базі сервісно-

орієнтованих технологій, до систем цього класу належить система Epicor 9, яку розробила компанія Epicor Software (NASDAQ: EPIC). Система містить засоби управління ресурсами підприємства (ERP), відносинами з клієнтами (CRM), бізнес-процесами послуг (PSA), ланцюжками поставок (SCAM), а також володіє такими інструментами:

- інструмент аналізу, призначений для ефективного управління діяльністю підприємств (EPM – Epicor Enterprise Performance Management), який дає змогу в потрібний час надати користувачеві необхідну інформацію;

- інструмент Epicor True SOA, за допомогою якого є змога об'єднувати систему з Web 2.0. Можна шукати необхідну інформацію на рівні підприємства і здійснювати комунікацію в режимі реального часу, використовуючи онлайн-ресурси, розподілені по всьому світу;

- взаємодія з програмами компанії Microsoft – MS Outlook, SharePoint, Word, Excel.

Отже, як бачимо, сучасні ІС ведення обліку пов'язані безпосередньо з управлінням підприємством, і їх можна вважати ключовим елементом в інфраструктурі підприємства. За допомогою ІС здійснюється автоматизація всіх або основних бізнес-процесів на підприємстві, забезпечуються підтримка й розвиток бізнесу, зростає ефективність не лише ведення обліку, але й управління ним.

Ринок інформаційних технологій сьогодні має широкий вибір програмного забезпечення, тому може забезпечити потреби будь-якого суб'єкта господарювання. Основу вибору ІС формують такі ознаки: функціональність і інтегрованість; можливість підтримання корпоративного управління; архітектура, можливість інтеграції з іншими програмними продуктами, галузь діяльності, організаційна структура і тип виробництва; можливість підтримання оперативного й стратегічного управління. Хоча впровадження ІС потребує суттєвих витрат, які сьогодні, на жаль, суб'єкти господарювання не в змозі понести, до того ж і термін окупності є достатньо великим, економічний ефект від впровадження ІС очевидний: доступність до даних різного рівня, скорочення часу

для рутинної обробки облікових даних, оптимізація бізнес-процесів, ефективність і оперативність ухвалення управлінських рішень.

1.3. Адаптація методики обліку запасів до умов застосування інформаційних систем

Наявність й ефективне використання запасів є запорукою належного і безперебійного протікання операційного циклу, оскільки вони є невід'ємною складовою ресурсного потенціалу підприємств.

Підвищення цін на виробничі запаси, що споживаються в сільському господарстві (а це паливо, мінеральні добрива, корми, засоби захисту рослин і тварин, запасні частини, будівельні матеріали тощо), неодмінно призводить до зростання сум матеріальних витрат в структурі собівартості продукції.

Від вчасної і достовірної інформації про наявність і рух запасів залежить прийняття ефективних управлінських рішень менеджерами різних ланок.

Ринковою економікою ставляться принципово нові завдання перед методикою оцінки активів підприємств, у структурі яких найбільшу питому вагу становлять виробничі запаси. До найбільш універсальних елементів методу бухгалтерського обліку і контролю належить оцінка, завдяки якій виробничі запаси з натурального вимірника трансформуються у вартісний. При цьому величина собівартості безпосередньо залежить від особливостей застосування певних методів оцінки запасів, а це важливо в управлінні оборотними засобами в умовах ринкової економіки.

Сьогодні в Україні застосовують п'ять методів оцінки списання виробничих запасів: ідентифікованої собівартості запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу.

Донедавна в цьому переліку був ще метод «ЛІФО», який базується на використанні в обліку останньої ціни придбання запасів. За використання цього методу була змога маніпулювати показником прибутку, а тому цей метод зараз заборонено використовувати.

Оскільки на більшості сільськогосподарських підприємств через вплив сезонності надходження запасів відбувається нерівномірними партіями впродовж року, ми вважаємо, що найдоцільніше в цих підприємствах застосовувати метод середньозваженої собівартості.

Ефективно організований первинний облік матеріальних ресурсів забезпечує правильне списання на виробництво вартості запасів, оцінку незавершеного виробництва та відображення у звітності.

Впровадження підприємствами ІС й технологій у сфері бухгалтерського обліку, з одного боку, зумовлене бажанням керівництва підвищити продуктивність робіт чи усунути їх проведення повторно, запропонувати новітні засоби з метою автоматизації ведення обліку у зручному інтерфейсі, підвищити оперативність опрацювання даних, якість, достовірність інформації, а з іншого – наростити прибутковість бізнесу, посилити контроль і збільшити інвестиційну привабливість підприємства, підвищити ефективність управління підприємством завдяки прийняттю оптимальних і раціональних управлінських рішень [121].

Функціонування автоматизованих робочих місць (АРМ) для облікових працівників з новими технічними засобами автоматизації та організаційними формами їх експлуатації визначає необхідність перегляду методології автоматизації бухгалтерського обліку, яка склалася під час застосування універсальних автоматизованих ІС загального призначення. Для створення, розвитку, ефективного функціонування ІС потрібні єдині теоретичні положення й методичні підходи, щоб забезпечити взаємодію різних економічних об'єктів і їхню нормальну діяльність.

У науковій літературі визначено чимало принципів автоматизованих ІС. Зокрема, принципи побудови комп'ютерних ІС бухгалтерського обліку розробив С.В. Івахненко (див. додаток В). Ці принципи удосконалено та згруповано на рис. 1.3.



Рис. 1.3. Принципи автоматизованих інформаційних систем

Джерело: розроблено автором.

Науково-методичні положення і рекомендації з проектування автоматизованих систем були сформульовані академіком В. М. Глушковым, а тепер вони склалися як принципи побудови ІС. Запропонована система принципів охоплює три групи: побудови, функціонування й розвитку. Для вдосконалення ІС бухгалтерського обліку на підставі аналізу використання інформаційних технологій, методичних підходів і теоретичних положень пропонується ввести

специфічні складові, такі як орієнтація на користувача, пертинентність, релевантність, креативність.

Ринок бухгалтерських програм широкий. Найбільше використовуються аграрними та переробними підприємствами «BAS», Bookkeeper (українська онлайн-бухгалтерія), Інтерв'ю з CEO Bookkeeper, Бухгалтерія А5, Дебет Плюс, Ананас, Своя технологія, Athena, Openbravo, GrossBe, ВС: Бухгалтерія, Класс365, OpenERP, «М.Е.Дос», «Фінанси без проблем» тощо. Застосовуючи сучасні бухгалтерські програми, можливо в одній інформаційній базі вести облік (податковий і бухгалтерський) кількох різних підприємств.

На рис. 1.4 наведено обліково-технічну архітектуру й послідовність відображення інформації в реєстрах складського обліку запасів в бухгалтерських програмних продуктах.

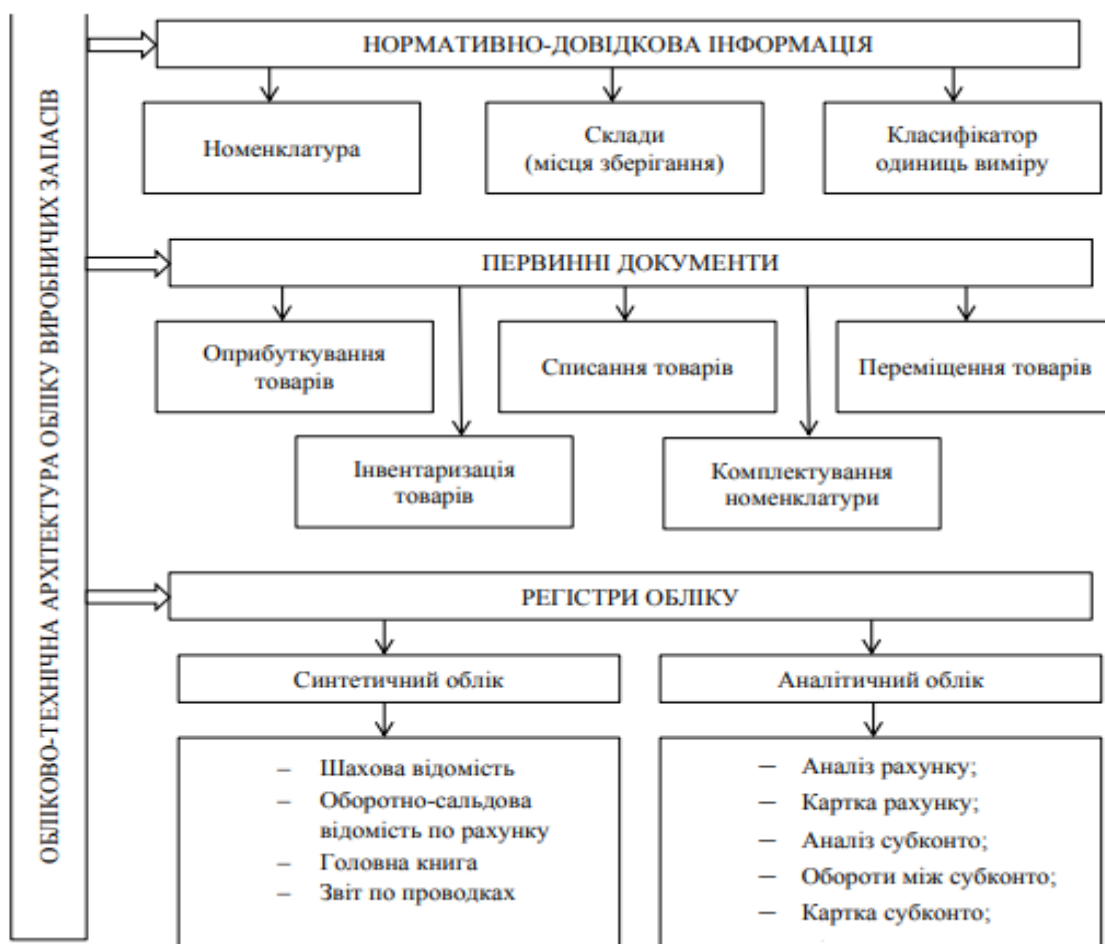


Рис. 1.4. Обліково-технічна архітектура та орієнтовна послідовність відображення інформації в реєстрах обліку запасів у бухгалтерських програмних продуктах

Так, призначення довідника «Номенклатура» – це зберігання інформації про продукцію, товари, матеріали, зворотну тару, послуги, обладнання, об'єкти будівництва тощо. У разі опису об'єкта номенклатури в довідковій системі, окрім назви, потрібно визначити низку додаткових властивостей, частина з яких надалі використовуватиметься як значення за замовчуванням для підстановки в реквізити документів, отже, такі властивості задані не жорстко і вони можуть бути в будь-який момент перевизначені.

Документування господарських операцій належить до найголовніших елементів методу бухгалтерського обліку на підприємстві. В програмних продуктах документи зберігають основну інформацію про всі події, які відбуваються на підприємстві.

Саме інформаційні технології є передумовою й стрижнем глобалізації, підвищують достовірність, якість інформації, оперативність обробки даних, що на практиці створює можливість для прийняття об'єктивних та ефективних фінансових і управлінських рішень.

2. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційна характеристика та оцінка результатів операційної діяльності ТОВ «Старий Порицьк»

ТОВ «Старий Порицьк» розташоване в с.Старий Порицьк Іваничівського району Волинської області. Це правонаступник однойменного господарства, що було засноване 2010 року. Спеціалізується на виготовленні сирів та молочної продукції, а також вирощує й експортує льон і гречку до Швейцарії та Нідерландів. Партнер господарства – швейцарський Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL). Підприємство отримало сертифікат «Органік стандарт».

До основних культур рослинництва в господарстві належать льон, гречка, пелюшка та бобові, а в галузі тваринництва підприємство спеціалізується на виробництві та переробці молока (за добу переробляється до 2 т молока).

В ідеї створення господарства лежала органічна технологія виробництва, тому його подальший розвиток ґрунтується на переведенні його на цю технологію. Першу посівну кампанію за органічними стандартами проведено під наглядом сертифікаційної компанії «Органік Стандарт», а відтак господарство отримало сертифікат перехідного періоду. Згідно із сертифікаційними вимогами, з метою отримання органічного сертифіката потрібно було пройти перехідний трирічний період (тобто три посівні). У 2012 р. було отримано сертифікат «Органік Стандарт» – спершу на продукцію рослинництва, а згодом і на продукцію тваринництва.

Від попереднього підприємства до господарства перейшло 1000 га землі і близько 700 гол. великої рогатої худоби, серед яких близько 200 гол. молочного стада української чорно-рябої голштинізованої породи. При цьому деяким коровам було по 12–14 років, тобто стадо було старим. Нині воно повністю омолоджене. Зараз на фермі налічується 670 корів голштинської породи, з них дійне поголів'я становить 270, а решта – це молодняк: телята, телички і бички на

відгодівлі. У реконструйованій фермі можливо утримувати до 500 корів із шлейфом 1500 гол.

На 30.09.2022 р. у ТОВ «Старий Порицьк» працює 66 осіб. Основна кількість працівників зайнята у тваринництві, що є досить позитивним моментом, зважаючи на те, що галузь тваринництва забезпечує цілорічну зайнятість, а в рослинництві зайняті переважно сезонні працівники.

Діяльність господарства зосереджена у двох основних напрямках, а саме: молочне тваринництво з власною переробкою молока та рослинництво. Запровадивши на підприємстві сучасні технології й суворий контроль на всіх етапах виробництва і переробки, вдалося досягти найвищих показників якості продукції, тому вона користується високим попитом як справжній домашній продукт.

У підприємстві є сушильний цех для пакування та зберігання сиру.

Доїльний зал ферми обладнано американською технікою фірми VouMatic, що сприяє забезпеченню найвищих стандартів в отриманні молока. Єдиною ручною процедурою всього процесу є огляд і дезінфекція вимені корів перед доїнням, наступні процеси повністю автоматизовані.

Просто від корови молоко надходить до танкера, де воно охолоджується. Частина молока використовують у власному виробництві, а його надлишки продають великим переробним заводам. Основний партнер – молокопереробне підприємство «Радимо», м. Радивилів. На фермі і в сироварні дев'яносто відсотків обладнання українського виробництва, а решта – голландського та незначна частина німецького.

Землі в ТОВ «Старий Порицьк», які займають 950 га, обробляються поверхневим методом Овсінського. Цим методом забезпечується виняткова стійкість рослин до посух та перезволоження. У господарстві вирощують гречку, льон, спельту та боби, а також корми з метою годівлі власного стада. Природна родючість ґрунтів відновлюється внесенням органічних добрив (гною, який отримано від власного поголів'я великої рогатої худоби), а також завдяки використанню сидератів і дотриманню сівозміни. Тому ґрунт не виснажується, а отримує додаткове органічне живлення та збагачується природним біорозмаїттям.

Вирощене зерно майже все експортують, позаяк воно вирощене за органічними стандартами. Частина продукції, зокрема безглютенове борошно і органічна гречка, вироблені в господарстві, фасуються і є доступними на внутрішньому ринку.

Минулого року відбулося розширення ТОВ «Старий Порицьк»: збудована сучасна сироварня і на основі використання власного молока почали виробляти сири преміум-класу під маркою «Сирна карта із Старого Порицька». Потужність переробки молока становить 5 т/зміну. Вкладати інвестиції в переробку молока планували переважно за рахунок коштів, передбачених державною програмою компенсації будівництва тваринницьких комплексів, але завершувати будівництво довелося за рахунок власних коштів через невиконання зобов'язань державою.

Підприємство має власну торгову марку згідно з «Органік стандартом». Торгова марка (ТМ) «Сирна карта зі Старого Порицька» отримала статус органічного господарства і сертифікати Євросоюзу, продукція виготовляється відповідно до стандартів без використання пестицидів, регуляторів росту, синтетичних мінеральних добрив, штучних харчових добавок і ГМО. У 2014 р. продукція отримала сертифікат Bio Suisse, пройшовши додаткову перевірку за внутрішнім стандартом Швейцарії.

Серед широкого асортименту продукції, який пропонується виробництвом, – тверді і розсольні сири шести видів, солодковершкове масло, натуральний йогурт і йогурт смаковий зі сезонними ягодами, сир кисломолочний, кефір, пастеризоване молоко різної жирності, а також сироватка. Крім того, на підприємстві виготовляють і гречану крупу.

Для отримання кінцевого продукту високої якості важливим є й суворе дотримання всіх зооветеринарних заходів, які забезпечують здоров'я тварин. На виробництві автоматизовано всі трудомісткі процеси. Процес доїння відбувається безконтактним способом. Молоко отримало відзнаку «Екстра». Власною переробкою молока на підприємстві займаються з 2016 р. Крім молочного цеху, запрацювала і невеличка сироварня, де за традиційними рецептурами виготовляють органічні сири під ТМ «Сирна Карта зі Старого Порицька». Кожен

етап виробництва контролюється, дотримуються вимоги і стандарти якості з метою задоволення потреб споживачів. На тепер виробляється вісім різновидів сирів, кожен із яких по-своєму унікальний (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Різновиди сирів торгової марки «Сирна Карта зі Старого Порицька»

Різновид сиру	Характеристики та смакові властивості
Сулугуні	Належить до категорії розсольних сирів без кірки, досить щільної еластичної консистенції, має приємний кисломолочний, вміру солоний смак. Виготовляється без термічної обробки, а тому містить багато мінералів і вітамінів
Бринза	Класичний розсольний сир із кисломолочним, вміру солоним смаком і приємним запахом. Широко використовується в різних кухнях світу, у випічці, у рецептах перших і других страв. Його додають до гарнірів, на його основі виготовляють різноманітні закуски й салати
Халумі	М'який сир для грилю і смаження. Тугоплавкий, під час смаження вкривається рум'яною скоринкою, усередині розм'якшується. Готовий сир для грилю застосовується як окрема страва або ж його подають з грінками чи свіжими овочами
Чеддер	Один з найвідоміших англійських сирів, має блідо-жовтий колір і крихку тверду структуру. За смаком він вершковий, гострий, із легкою кислотністю та приємним горіховим присмаком. Можна вживати його як самостійно, так і в інших стравах, зокрема в супах, у піці, бутербродах, запіканках
Старопорицький	Екологічно чистий органічний сир, що зварений за особливим рецептом. Вміру пікантний, ароматний та приємно твердий, добре визріває, набуваючи крихкої структури і ще цікавішого пікантного смаку
Моцарелла	Ніжна вершкова, виготовлена за класичною італійською рецептурою
Швейцарія	Знаменитий твердий сир з пікантним солодкувато-горіховим смаком і притаманними йому великими дірками
Качота	Класичний італійський молодий сир, що найкраще смакує з помідорами й оливками або як додаток до салатів. Має солодкуватий ніжний смак, добре плавиться

Застосування традиційних рецептур і контроль на всіх стадіях виробництва забезпечують найвищу якість і відмінний смак продукту. У всіх цих сирів по-своєму унікальні характеристики, тому кожен покупець може підібрати улюблений сир на власний смак й отримати від цього насолоду, знаючи, що цей продукт дійсно якісний, виготовлений з любов'ю і з дотриманням усіх вимог і технології приготування. В асортименті є також кисломолочний сир з різною жирністю, який не поступається домашньому за смаком.

Під ТМ «Сирна Карта зі Старого Порицька» випускають також солодко-вершкове масло з жирністю 82,5%. Масло виготовляють за технологією збивання, а тому воно унікальне за органолептичними властивостями та якістю.

Органічною фермою «Старий Порицьк» нещодавно випущено лінійку натуральних йогуртів. Вони виготовляються без домішок чи із сезонними ягодами: чорницею, полуницею, малиною – і мають 1 % жирності. У їхньому складі цукру міститься лише 4%. У приготуванні не використовуються жодні барвники, а сезонні ягоди, які вирощені на органічній фермі Волині, створюють чудовий смак.

Виробляють тут також пастеризоване молоко 0,5, 2,5 і 3,5 % жирності, сироватку і роблять звичайний кисломолочний сир.

Реалізують усю виготовлену продукцію в основному на регіональному рівні – у Луцьку, Рівному, Львові (у радіусі 80–150 км). Переважно продукцію реалізують у фірмових магазинах або через спеціалізовані органічні мережі.

Аналіз фінансового стану підприємства проведемо в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка основних економічних показників ТОВ «Старий Порицьк»

Показник	2019 р.	2020 р.	2021р.	2021 р. до 2019 р., %
Власний капітал (залишок на початок року), тис. грн	46465	53331	58792	126,5
Надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	56771	70195	56325	99,2
У т.ч. надходження від реалізації промислової продукції	7143	13180,1	18565,6	У 2,6 раза
Частка надходжень від реалізації промислової продукції в загальній сумі надходжень, %	12,6	18,8	33,0	+20,4п
Середня кількість працівників, осіб	58	68	59	101,7
Витрати на оплату праці, тис. грн	3158	4242	5132	62,5
Витрати на оплату товарів (робіт, послуг), тис. грн	25089	23377	21736	86,6
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	21553	27114	34158	158,5
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	14297	18340	24533	171,6
Чистий прибуток, тис. грн	6864	5459	4944	72,1
Рівень рентабельності, %	48,0	29,8	20,1	-27,9п.

Як бачимо (див. табл. 2.2), підприємство є високорентабельним. На 26,5 % за останні три роки зросла вартість власного капіталу і становить 58792 тис. грн, практично не змінилися надходження від реалізації продукції, водночас на 13,4 % відбулося скорочення витрат на оплату товарів (робіт, послуг), а витрати на оплату праці зросли на 62,5 %. Зросла на 71,6 % собівартість реалізованої продукції, у результаті чого знизився чистий прибуток на 27,9 %.

У 2021 р. господарством одержано чистий прибуток на суму 4944 тис. грн, порівняно з 2019 р. рівень рентабельності скоротився із 48 % до 20,1 %.

Підприємство у 2021 р. отримало 18565,6 тис. грн від реалізації промислової продукції, або це у 2,6 раза більше порівняно з 2019 р. За три роки відбулося зростання частки надходжень від реалізації промислової продукції з 12,6% до 33 %, що становить 20,4 в. п. Таким чином, спостерігається суттєве зростання надходжень від реалізації промислової продукції, яке забезпечує третину виручки підприємства.

У табл. 2.3 проведемо аналіз дебіторської й кредиторської заборгованості.

Аналіз показників, наведених у табл. 2.3, показав такі закономірності. Зросла вартість наявного капіталу на 16,7 %. Хоча практично не змінилася вартість необоротних активів (через зниження вартості основних засобів), вартість нематеріальних активів зросла і становить 8711 тис. грн, а у 2019 р. вартість нематеріальних активів відсутня. Це відбулося за рахунок одержання торгової марки та включення її вартості до вартості нематеріальних активів. За рахунок нарощування поголів'я корів зросла в 1,5 раза також вартість довгострокових біологічних активів.

Зросла вартість оборотних активів на 33 %, це відбулося в основному за рахунок зростання у 2,2 раза незавершеного виробництва. Зростання ж на 35,1 % вартості готової продукції свідчить про те, що продукція вчасно не реалізується, а зберігається на складах. Це негативне явище, позаяк підприємству вчасно не надходить готівка на його рахунки. Підприємством нарощується вартість виробничих запасів, яка за останні три роки зросла на 35,9 %.

**Дебіторська і кредиторська заборгованість, наявність власного капіталу та оборотних і необоротних активів у ТОВ «Старий Порицьк», тис. грн
(на кінець року)**

Показник	2019 р.	2020р.	2021 р.	2021 р. до 2019 р., %
Всього необоротних активів	42504	42496	43075	101,9
з них				
Нематеріальні активи	-	473	871	184,1*
Довгострокові біологічні активи	2393	2928	3441	143,8
Оборотні активи	28332	33240	37712	133,1
З них				
Запаси	12686	19460	19422	153,1
Виробничі запаси	3922	5299	5332	135,9
Незавершене виробництво	2175	3537	4816	221,4
Готова продукція	6552	10583	8852	135,1
Поточні біологічні активи	3268	2682	3022	92,5
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	2443	3411	2777	113,7
Поточні зобов'язання і забезпечення	15244	15565	18024	118,2
кредиторська заборгованість:				
за товари, роботи, послуги	3314	3224	3673	110,8
за розрахунками з бюджетом	381	678	630	165,3
за розрахунками зі страхування	40	67	95	У 2,3 раза
за розрахунками з оплати праці	151	174	201	133,1
Наявність власного капіталу	53331	58792	62260	116,7

Практично не змінилася дебіторська заборгованість і становить 2777 тис. грн на кінець 2021 р. Це є свідченням своєчасності розрахунків.

Негативним явищем є зростання на 33% кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці. Підприємство має борг перед працівникам в сумі 201 тис. грн. Найбільшу частку в кредиторській заборгованості становить заборгованість за товари, послуги, роботи – 3673 тис. грн, або зростання відбулося на 10,8 %. Це є свідченням несвоечасності розрахунків.

Незважаючи на скорочення прибутку та падіння рівня рентабельності, можна вважати, що загалом економічна діяльність ТОВ «Старий Порицьк» є досить ефективною.

2.2. Методика та практика бухгалтерського обліку запасів

Питання, пов'язані з організацією бухгалтерського обліку запасів, мають розглядатися, ґрунтуючись на системі чинних нормативно-правових актів, якими регулюється бухгалтерський облік запасів і які слугують підґрунтям здійснення й розвитку діяльності підприємств. Ключовим для організаційного механізму побудови бухгалтерського обліку запасів є нормативно-правовий аспект, що зумовлено такими обставинами:

- по-перше, суб'єкти господарювання зобов'язані дотримуватися єдиних правил ведення бухгалтерського обліку, які встановлюються законодавчими актами, в обов'язковому порядку;

- по-друге, щоб підвищити достовірність облікової інформації та забезпечити інформаційні потреби менеджменту підприємства, має бути взаємоузгоджена система нормативно-правових актів, яка, з одного боку, вносить облік запасів (зокрема і враховуючи тенденції інтеграції національної облікової системи до міжнародного законодавчого простору), а з іншого – враховує особливості провадження діяльності підприємств.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [84], організаційні основи побудови бухгалтерського обліку запасів у процесі діяльності підприємства належить розглядати з погляду дворівневого підходу: перший базується на регулюванні і регламентації з боку держави бухгалтерського обліку запасів; другий – визначає порядок організації й ведення безпосередньо на підприємстві бухгалтерського обліку запасів.

Залежно від органу, яким видано відповідний акт, і юридичної сили такого акту масив законодавчого й нормативно-правового забезпечення обліку запасів може бути поєднано в певні групи й визначено три рівні державного регулювання обліку запасів: 1) Закони і Кодекси України, прийняті Верховною Радою України, які пов'язані з регламентацією обліку запасів і регулюють операційну діяльність в Україні; 2) Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, що офіційно оприлюднені на вебсторінці Міністерства фінансів України, та інші нормативно-правові акти з

бухгалтерського обліку запасів, які затверджуються Міністерством фінансів України; 3) Постанови Кабінету Міністрів України, інструкції, положення, методичні рекомендації, які розробляються і затверджуються Міністерством фінансів України та іншими органами на підставі НП(С)БО та П(С)БО та пов'язані з відображенням в обліку операцій із запасами та контролем за їх наявністю і збереженням з урахуванням специфіки та наявних потреб провадження діяльності підприємств.

Підприємство самостійно:

- визначає облікову політику щодо обліку запасів;
- обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку й способу реєстрації та узагальнення в них інформації про запаси з дотриманням єдиних засад, що встановлені Законом про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні;
- розробляє систему й форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності та контролю операцій із запасами, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів, якими оформляються операції із запасами;
- затверджує правила документообігу й технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків з обліку запасів і реєстрів аналітичного обліку запасів [84].

Методологія формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 (далі – П(С)БО), затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 192 [80]. У Положенні, зокрема, визначено критерії визнання активів запасами, наведено перелік і види запасів для цілей бухгалтерського обліку, порядок визначення первісної оцінки запасів, методику оцінки вибуття запасів, порядок оцінки запасів на дату балансу та розкриття інформації про запаси в примітках до фінансової звітності.

Якщо підприємства згідно із законодавством складають фінансову звітність за міжнародними стандартами (до таких належать підприємства, які становлять суспільний інтерес, господарюючі суб'єкти, які провадять свою діяльність у

видобувних галузях, публічні акціонерні товариства, а також підприємства, які здійснюють господарську діяльність за видами, перелік яких визначено Кабінетом Міністрів України), то загальні підходи до обліку запасів розкриваються в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 2 «Запаси» (IAS 2. Inventories). МСБО 2 вміщує положення щодо визначення запасів, оцінки запасів, порядку формування собівартості запасів і розкриття у фінансовій звітності інформації про запаси.

Отже, необхідно розглянути питання систематизації й узгодження побудови бухгалтерського обліку запасів згідно з національними положеннями та міжнародними стандартами.

Хоча П(С)БО 9 «Запаси» побудоване на основі міжнародних стандартів обліку, П(С)БО 9 «Запаси» і МСБО 2 «Запаси» мають спільні й відмінні характеристики. За сферою застосування ці документи не ідентичні.

Розглянемо питання визнання запасів (табл. 2.4). У МСБО 2, на відміну від П(С)БО 9, відсутня норма стосовно визнання запасів активом, однак це питання регламентується Концептуальною основою фінансової звітності, відповідно до якої активом визнається теперішній економічний ресурс, який контролюється суб'єктом господарювання внаслідок минулих подій і має потенціал створення економічних вигод у майбутньому [63]. Отже, запас визнається активом у разі, якщо він відповідає означеним критеріям. Як бачимо, у цьому питанні норми П(С)БО 9 та МСБО 2 ідентичні.

Викладене засвідчує, що П(С)БО 9 подає ширший перелік груп активів, на які не поширюється його дія, порівняно з МСБО 2. Це стосується, зокрема, незавершених робіт за будівельними контрактами і корисних копалин. Варто зазначити, що до травня 2014 р., до введення в дію МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами», тексті МСБО 2 також містив норму про невизнання запасами незавершеного виробництва за будівельними контрактами, включно з безпосередньо пов'язаними з ними контрактами із надання послуг.

Таблиця 2.4

**Підходи щодо визнання запасів відповідно
до П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси»**

№ з/п	Визначення таскладові елементи запасів	П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
1	Запаси визнаються активом, за умови, якщо:	існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена.	не визначено (регламентовано Концептуальною основою фінансової звітності).
2	Запаси активи, які:	<ul style="list-style-type: none"> - утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; - перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; - утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. 	<ul style="list-style-type: none"> - утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу; - перебувають у процесі виробництва для такого продажу; або існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг.
3	Склад (класифікація) запасів	<ul style="list-style-type: none"> - сировина, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, розподілу, передачі, обслуговування виробництва й адміністративних потреб; - незавершене виробництво у вигляді незакінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів; - готова продукція, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом; - товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу; - малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року; - поточні біологічні активи, а також сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання. 	<ul style="list-style-type: none"> - товари; - виробничі запаси; - виробничі допоміжні матеріали; - матеріали; - незавершене виробництво; - готова продукція.

Таким чином, оскільки П(С)БО 9 «Запаси» побудоване на основі міжнародних стандартів обліку, після внесення змін до МСБО відповідно потрібно переглядати й П(С)БО з метою забезпечення максимальної ідентичності у підходах щодо формування інформації про запаси в бухгалтерському обліку.

Питання оцінки запасів є одним з основних питань, які регламентуються П(С)БО 9 та МСБО 2, оскільки саме оцінка являє собою важливу передумову правильної організації бухгалтерського обліку запасів і виступає дієвим інструментом ефективної організації операційної діяльності підприємства.

У П(С)БО 9, як і в МСБО 2, визначаються підходи стосовно оцінки запасів під час їх надходження, вибуття та на дату складання фінансової звітності. Особливості підходів до оцінки запасів згідно з вітчизняним і міжнародним стандартами розглянемо в табл. 2.5.

На основі інформації, наведеної в табл. 2.5, підходи до оцінки запасів згідно з П(С)БО 9 «Запаси» і МСБО 2 «Запаси» не можуть бути визнані достатньо узгодженими. При оцінці запасів МСБО 2 оперує такими поняттями: чиста вартість реалізації, справедлива вартість і собівартість запасів, причому ключове місце в оцінці запасів під час їх надходження посідає такий вид оцінки, як собівартість запасів.

В оцінці запасів наступним важливим питанням є оцінка їх вибуття (списання). В П(С)БО 9 «Запаси» йдеться про методи оцінки вибуття (середньозваженої собівартості; ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); ціни продажу; нормативних затрат), а в МСБО 2 «Запаси» – про методи визначення собівартості (стандартних (нормативних) витрат і роздрібних цін) і формули собівартості (конкретної ідентифікації індивідуальної собівартості; «перше надходження – перший видаток» (ФІФО) або середньозваженої собівартості (Додаток Д).

У підходах щодо оцінки вибуття запасів між П(С)БО 9 та МСБО 2 принципових відмінностей немає. Згідно з вимогами обох стандартів, щодо всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, які мають однакове призначення й однакові умови використання, застосовують тільки один з методів оцінки вибуття

запасів (методів визначення собівартості та формул собівартості), передбачених цими стандартами.

Таблиця 2.5

**Підходи щодо оцінки запасів відповідно
до П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси»**

№	Види оцінки запасів	П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
1	Чиста вартість реалізації	Очікувана ціна реалізації запасів в умовах звичайної діяльності за вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва та реалізацію	Попередньо оцінена ціна продажу у звичайному ході бізнесу мінус попередньо оцінені витрати на завершення та попередньо оцінені витрати, необхідні для здійснення продажу
2	Справедлива вартість	Не визначено, проте вживається в контексті формування первісної вартості запасів у випадку знаходження запасів на підприємстві як внесок до статутного капіталу, безоплатно одержаних запасів, запасів, ціну яких неможливо достовірно визначити на момент їх оприбуткування, у випадку обміну запасів на неподібні запаси.	Це ціна, яка була б отримана від продажу активу або сплачена за передачу зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату оцінки.
3	Відновлювальна вартість	Сучасна собівартість придбання	Не визначено
4	Первісна вартість	Залежно від способів надходження запасів на підприємство визначається як: собівартість запасів; справедлива вартість запасів; виробнича собівартість запасів; балансова вартість запасів	Не визначено
5	Собівартість запасів	Чітко не визначено, проте наведено витрати, які формують собівартість запасів, при їх придбанні за плату: - фактичні витрати, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків; - суми ввізного мита; - суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству; - транспортно-заготівельні витрати (затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів; - інші витрати, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.	Собівартість запасів включає: - всі витрати на придбання (складаються з ціни придбання, ввізного мита та інших податків (окрім тих, що згодом відшкодовуються), а також з витрат на транспортування, навантаження і розвантаження та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з придбанням готової продукції, матеріалів та послуг); - витрати на переробку (витрати, прямо пов'язані з одиницями виробництва, систематичний розподіл постійних та змінних виробничих накладних витрат, що виникають при переробці матеріалів у готову продукцію); - інші витрати, понесені під час доставки запасів до їх теперішнього місцезнаходження та приведення їх у теперішній стан.

Порівнявши обсяг інформації щодо запасів, який підлягає розкриттю у фінансовій звітності, відповідно до П(С)БО 9 і МСБО 2, можемо зазначити, що міжнародний стандарт передбачає ширше її представлення порівняно з П(С)БО 9.

Мусимо наголосити на необхідності дотримання норм Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», що затверджений наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73, де визначені мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності, а також вимоги до визнання й розкриття її елементів [65].

Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291, регламентується порядок відображення інформації про запаси на рахунках бухгалтерського обліку. В Інструкції міститься коротка характеристика рахунків і субрахунків для обліку запасів і встановлюється порядок ведення аналітичного обліку та кореспонденції рахунків [38].

Вагомий документ у системі нормативно-правового регламентування організації бухгалтерського обліку запасів у процесі операційної діяльності – Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, що затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.01.2007 р. № 2, із змінами та доповненнями [57].

З метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку щодо обліку запасів і фінансової звітності підприємства держава передбачила необхідність проведення інвентаризації. Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 р. № 879 [82] визначається порядок проведення інвентаризації запасів, відповідно до якого інвентаризацію запасів проводять за місцями зберігання й окремо за матеріально відповідальними особами.

Основи системи бухгалтерського обліку запасів на підприємстві закладаються формуванням облікової політики, яке стосовно запасів повинно бути спрямоване на задоволення інформаційних запитів системи управління про

наявний обсяг і структуру запасів, можливості їх оптимізації й економії коштів завдяки раціональному формуванню нормативів потреби в запасах.

Отже, ті, хто розробляють розпорядчий документ про облікову політику, мають керуватися практичними потребами підприємств, які здійснюють діяльність.

Працівники створюють та подають первинні документи, за допомогою яких оформляють господарські операції з їх участю, згідно з графіком документообігу. Кожному виконавцю видають витяг з графіка, в якому наведено перелік первинних документів, складання яких належить до функціональних обов'язків виконавця, вказано терміни їх подання і підрозділи підприємства, до яких передають ці документи.

Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Мінфіну від 24.05.1995 р. № 88 [81], визначає порядок використання в бухгалтерському обліку документів, створених зі застосуванням засобів обчислювальної техніки на електронних носіях. Порядок зберігання документів, що стосуються господарських операцій із запасами, визначений у Законах «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV та «Про Національний архівний фонд та архівні установи» від 24.12.1993 р. № 3814- XII [86; 91].

Зазначимо, що графік документообігу має відповідати посадовим інструкціям персоналу облікової служби й матеріально відповідальних осіб (що повинно відображатися в обліковій політиці), які розроблені на підприємстві. Це внутрішні документи підприємства, які взаємодоповнюють один одного і не повинні мати протиріч, оскільки впливають на якість складання й терміни подання інформації щодо запасів для потреб управління та розкриття цієї інформації у фінансовій звітності.

У ТОВ «Старий Порицьк» виробничі запаси здебільшого надходять від постачальників, з якими укладаються договори на постачання (рис. 2.1). Крім того, вони надходять і від підзвітних осіб внаслідок їх закупівлі за готівку партіями.

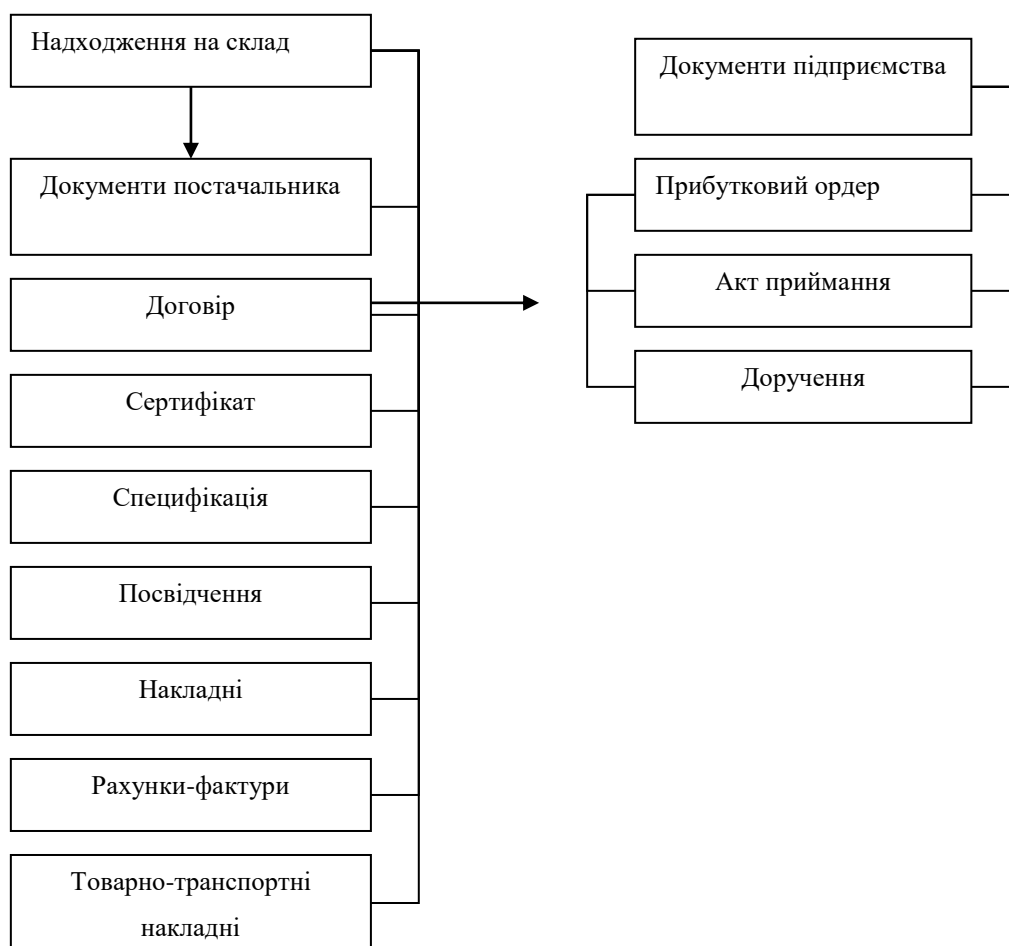


Рис. 2.1. Порядок документального оформлення запасів, які надходять від постачальника

На виробничі запаси, що надійшли від постачальників, отримують такі розрахункові документи: рахунки-фактури й товарно-транспортні накладні.

Щоб отримати виробничі запаси зі складу, експедитор отримує в бухгалтерії Доручення, яке відповідає встановленій формі. Його підписують керівник підприємства, головний бухгалтер, а потім воно засвідчується печаткою. Для реєстрації доручень існує Журнал обліку видачі доручення. Термін його дії становить близько 15 днів.

Приймання та оприбуткування матеріалів і продукції, які надійшли від постачальників, оформляється на відповідних складах переважно завдяки складанню накладних (внутрішньогосподарського призначення), які виписують

на основі розрахункових чи інших супроводжувальних документів від постачальника. Накладні виписуються на фактично прийняту кількість цінностей.

У ТОВ «Старий Порицьк» після оформлення договору-замовлення постачальники за затвердженим графіком доставляють добрива, пальне, будматеріали тощо. Завідувач складу зобов'язаний зважити всі машини та розписатися в Товарно-транспортній накладній про отримання вантажу. Далі вантаж оприбутковують у Книзі складського обліку, а відтак документи передають до бухгалтерії.

Для переміщення виробничих запасів з одних складів на інші бухгалтерією відповідно до плану постачання або за розпорядженням керівника підприємства виписуються у двох примірниках лімітно-забірні картки на отримання матеріальних цінностей і надаються особі-одержувачу.

У двох примірниках агроном формує Акт на витрати насіння і садивного матеріалу після того, як на окремих ділянках чи полях сівозміни завершена сімба і відповідними посадовими особами відбулося приймання робіт.

У специфічному порядку відпускають нафтопродукти на виробничі потреби. Завідувач складу відпускає пальне і мастильні матеріали в підзвіт заправникам, водіям, комбайнерам, трактористам-машиністам лімітно-забірними картками, що оформляються на кожного одержувача.

Облік витрачених кормів у бухгалтерії ведеться за дільницями в Журналі обліку витрат кормів. За даними цього журналу в кінці кожного місяця формують Звіт про рух матеріальних цінностей взагалі за комплексом та за кожною дільницею. Звіт є підставою списання кормів на витрати виробництва.

Матеріальні цінності зберігаються на складах, у коморах, сховищах. Склади залежно від призначення поділяються на загальні, спеціалізовані та експедиторські. Є також центральні склади й комори ферм, бригад, відділень й інших структурних підрозділів.

На загальних складах зберігаються товарно-матеріальні цінності, що не потребують для цього особливих умов. На спеціалізованих складах зберігають специфічні матеріали, тому ці приміщення потребують відповідного обладнання.

Це зерно- та овочесховища, склади нафтопродуктів, запасних частин тощо. Експедиторські склади розміщені на великій відстані від залізничних станцій чи водних шляхів сполучення, а також розташовані на території станцій чи пристані.

Вимоги до складських приміщень такі: наявність належного вагового господарства, обладнання протипожежними засобами, наявність необхідного інвентарю. Продукція й матеріали розміщуються на полицях, стелажах, у шафах, засіках, ємкостях тощо за розмірами та окремими групами так, щоб було зручно їх швидко приймати, відпускати й проводити перевірку кількості.

Кількісний облік продукції й матеріалів на складах здійснюється матеріально відповідальною особою в «Книзі складського обліку» (ф. № 40) чи у «Картках складського обліку матеріалів» (ф. М-12), які відкривають на кожний номенклатурний номер товарно-матеріальних цінностей (окрема сторінка в книзі або окрема картка). У книги записи операцій щодо надходження чи вибуття матеріалів вносить завідувач складу на підставі первинних документів. Матеріали на складі оприбутковуються за прибутковими ордерами, які виписуються на кожну партію чи кожен номенклатурний номер матеріалів. У разі централізованих поставок матеріалів вони оприбутковуються за товарно-транспортними накладними. Видача відходів виробництва чи невикористаних матеріалів відображається накладними.

Бухгалтерією підприємства здійснюється переважно тільки вартісний облік товарно-матеріальних цінностей, позаяк кількісний ведеться на складах.

Працівниками матеріального відділу періодично перевіряється стан обліку й зберігання товарно-матеріальних цінностей на місцях зберігання, проводяться інструктажі стосовно записів у книгах складського обліку та оформлення первинних документів.

Головним бухгалтером організовується у встановлені терміни вибіркова або суцільна інвентаризація товарно-матеріальних цінностей. За її результатами відображається різниця в облікових реєстрах.

Інвентаризація виробничих запасів здійснюється інвентаризаційною комісією, призначеною наказом керівника підприємства. Це здійснюється у

місяцях зберігання матеріальних цінностей за присутності матеріально відповідальних осіб. Результати інвентаризації залишків виробничих запасів оформляються підприємствами відповідно до вимог Інструкції з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, документів, розрахунків та інших активів, затвердженої наказом Мінфіну України від 11.08.1994 р. № 69 [37].

У ТОВ «Старий Порицьк» до складу інвентаризаційної комісії входять головний бухгалтер, головний інженер, механік, агроном, менеджер. Дані інвентаризації за кожним видом матеріальних цінностей заносяться в інвентаризаційний опис (ф. 21), який прийнято складати у двох примірниках, і всі члени комісії його підписують.

Аналітичний облік матеріалів, що отримані з переробки, проводять у формі, яка забезпечить інформацію щодо підприємств переробки, а також контроль операцій із переробки та відповідних витрат. Передачу матеріалів у переробку відображають тільки на субрахунку рахунка 20 «Виробничі запаси».

На основі первинних документів та даних книг щомісяця складають матеріальний звіт (ф. М-19), «Звіт про рух матеріальних цінностей» (ф. № 121), «Звіт про рух пального і мастил» (ф. № 120) та Звіт про рух продуктів і матеріалів. На основі даних досліджуваного господарства подаємо Звіт про рух матеріальних цінностей за субрахунком 208 за кормами (додаток Е). Надходження кормів відображається за дебетом рахунка 208, а за кредитом – списання. Для списання виробничих запасів у підприємстві застосовується метод середньозваженої собівартості. Проводять оцінку за середньозваженою собівартістю за кожним видом запасів за допомогою ділення сумарної вартості запасів, що одержані у звітному місяці, на сумарну їх кількість на початок місяця та тих, що отримані у звітному місяці.

Аналітичний облік здійснюється в оборотно-сальдових відомостях (ОСВ), які бувають двох варіантів:

- 1) ОСВ ведуть за всіма субрахунками виробничих запасів, що є в підзвіті однієї матеріально відповідальної особи;

2) ОСВ ведуть за одним субрахунком виробничих запасів. У цьому разі може бути декілька матеріально відповідальних осіб.

Записи в ОСВ вносять на підставі звіту про рух матеріальних цінностей.

У ТОВ «Старий Порицьк» у програмі 1С Бухгалтерія 8.3 формуються ОСВ, на яких ведуть аналітичний та синтетичний облік. ОСВ являє собою складену на підставі бухгалтерських рахунків зведену таблицю. Цим документом підтверджується фактичне здійснення господарської діяльності підприємством. Необхідна ретельна перевірка правильності складання й документального оформлення ОСВ, позаяк це надто важливий документ для підприємства, адже допущена в ньому помилка може спричинити плутанину в розрахунках, неправильне проведення операцій, призвести до штрафних санкцій зі сторони контролюючих органів, а відтак – до втрат і збитків.

Як правило, ОСВ формують для перевірки цифрових даних з рахунків бухгалтерського обліку, для їх узагальнення та створення нового балансу. Застосування цього документа з метою аналізу фінансово-господарського процесу може наблизити автоматизацію аналізу, що базується на даних управлінського обліку.

ОСВ активно використовують бухгалтери для ведення обліку, оскільки цей документ зведено охоплює кожен рахунок, у ньому показано узагальнену інформацію за необхідний період і він є бухгалтерським реєстром.

Підсумкові обороти за загальною ОСВ повинні завжди обов'язково сходитися за дебетом і кредитом. Щоб дані в ОСВ були відображені правильно, важливо, щоб правильно були оформлені первинні документи, адже програма на їхній основі формує звіт.

Формування проводок можливо перевірити, переглядаючи ОСВ відразу після рознесення.

Сформувати ОСВ за всіма рахунками, які ведуть на підприємстві, можливо за допомогою версії 1С Бухгалтерія 8.3. З цією метою в переліку модуля «Звіти» треба вибрати «Оборотно-сальдова відомість». Потрібно зазначити період, за який в програмі згідно з проведеними первинними документами й ручними

проводками буде формуватися реєстр синтетичного обліку за класами та рахунками, вказуватимуться обороти за період, початкове і кінцеве сальдо щодо кожного рахунка, на якому ведеться облік на підприємстві.

Якщо бухгалтеру потрібна аналітика з ОСВ, то необхідно зайти в ОСВ рахунка. Треба обрати рахунок і його назву в ОСВ або через модуль «Звіти» перейти до реєстру «Оборотно-сальдова відомість по рахунку».

Потрібно вказати рахунок і період, за який необхідне відображення господарських операцій. Можливе таке налаштування ОСВ по рахунку, щоб її було зручно переглядати. Наприклад, щодо рахунка 20 «Виробничі запаси» дані за цим рахунком можна посортувати за видом продукції, за партіями, за складами, куди вона була відвантажена, тощо.

В ОСВ залишки, обороти продукції по рахунках 201 «Сировина і матеріали», 203 «Пальне», 205 «Будівельні матеріали», 207 «Запасні частини», відображаються у натуральному й грошовому вимірниках (рис. 2.2–2.5).

У разі виявлення помилки бухгалтером, можливо з ОСВ відразу спуститися в документ, в якому допущена ця помилка, тобто можливо вчасно зреагувати та оперативно її виправити.

ТОВ "Старий Порицьк"						
Оборотно-сальдова відомість по рахунку 201 за 2021 р.						
Введені дані:		Кількість				
Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
Номенклатура	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
201	80 777,256		1 921 767,265	1 903 101,610	99 442,911	
07353/Ущільнення для заслонок DN			10,000	6,000	4,000	
03019/Ущільнення DN50			8,000	5,000	3,000	
03044/Ущільнення DN25			20,000	10,000	10,000	
05701/Ущільнення DN100			10,000	5,000	5,000	
06533/Ущільнення DN 40			30,000	20,000	10,000	
06535/Ущільнення DN 65			10,000	5,000	5,000	
06771/Ущільнення для заслонок DN 100			6,000	3,000	3,000	
07413/Ущільнення для заслонок DN			15,000	10,000	5,000	
13034/Ущільнення для заслонок DN			6,000	3,000	3,000	
17729/Ущільнення для заслонок DN 100			6,000	3,000	3,000	
2004Ущільнення NBR DN 040 3/4 тм KOER			12,000	8,000	4,000	
CECIL(сперма бугая)			2,000	2,000		
GLITZ(сперма бугая)			25,000		25,000	
GPS навігатор EasyGo 555 Навітел	1,000		50,000	41,000	9,000	
KENDRICK (сперма бугая)			50,000	50,000		
KERRIGAN(сперма бугая)			25,000		25,000	
L-ЦІН р.ін.100мл	420,000		1 420,000	1 750,000	90,000	
MAYDAY (сперма бугая)	50,000		11,000	61,000		
MENTOR(сперма бугая)			50,000		50,000	
SANGRIA (сперма бугая)			50,000	50,000		
SAVO			5,000	5,000		
SNAPPLE (сперма бугая)	16,000		50,000	66,000		
STARDUST (сперма бугая)	24,000		5,000	29,000		
VOLTAGE (сперма бугая)			5,000	3,000	2,000	
YUKON (сперма бугая)	23,000		50,000	73,000		
Автомобільна лампочка H7 12V 70W			1,000		1,000	
Автом.вимикач ABB 1-6A			5,000	5,000		
Автоочисник скла (5 л) - 25C			4,000	4,000		
Агрінос А (4 л.бут.)			176,500	156,000	20,500	
Агрінос А(10л.бут.)			142,000	96,000	46,000	
Шайба плоска збільшена,DIN 9021.ЦБ,8			0,300	0,100	0,200	
Шайба,болт,гайка			2,000	1,000	1,000	
Шланг			2,000	1,000	1,000	
Шланг вода голка 50 см			1,000	1,000		
Шланг вода голка 80 см			1,000	1,000		
шланг вода 100м			8,000	8,000		
Шланг подвійний ПВХ 7x14			5,000	5,000		
Шланг полив 1/2 Sturm			20,000	10,000	10,000	
Шланг,кран			2,000	2,000		
Шпагат сірий AGROTEX 0.60-AS, 600м/кг, 1666 tex 30	52,000		4,000	20,000	36,000	
Шпаклівка			1,000	1,000		
шпінти			10,000	10,000		
Шприц 20,0			50,000	50,000		
Шприц 5 мл 2-х комп.			700,000	522,000	178,000	
Шприц 5 мл 3-х комп.			200,000	200,000		
Шприц 5,0 одн Гемопласт	65,000		500,000	565,000		
Шприц одноразовий 10мл 3 компон 21п* 1/2 0,8*38			100,000	56,000	44,000	
Шприц-туба разовий 5мл	-2,000		2,000			
Штамп для висікання бірок	1,000				1,000	
Штуцер 1/4 РЗ лат.			1,000		1,000	
Штуцер 3/4 РВ 14мм			2,000	2,000		
Штуцер латунь 15в*10мм			1,000	1,000		
щітка			4,000	2,000	2,000	
Щітка-оовок з довгою ручкою			1,000		1,000	
Разом	80 777,256		1 921 767,265	1 903 101,610	99 442,911	

Рис. 2.2. Документ «Оборотно-сальдова відомість»
по рахунку 201 «Сировина і матеріали»

ТОВ "Старий Порицьк"						
Оборотно-сальдова відомість по рахунку 203 за 2022 р.						
Виведені дані:		Кількість				
Рахунок Номенклатура	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
203	27 776,490		221 266,950	233 800,350	15 243,090	
Бензин А-92	3 141,000		4 798,850	4 484,240	3 475,410	
Бензин А-95			656,060	390,070	265,990	
Газ скраплений			844,220	844,220		
Гальмівна рідина "ДОТ-4", 0,5л	1,000				1,000	
Гальмівна рідина "ДОТ-4", 1л	2,000				1,000	1,000
Дизпаливо	143,370		71 456,810	65 238,650	6 361,530	
Дизпаливо євро	24 061,820		142 289,010	161 661,870	4 688,960	
Масло 10/40	2,000		15,000	17,000		
Масло для бензокоси			2,000	2,000		
Масло 5/30			8,000	4,000	4,000	
Масло Stihl	1,800		2,000	3,800		
Масло 10/40			6,000	6,000		
Масло 2-х тактне	1,000			1,000		
Масло 4л 5w30			4,000	4,000		
Масло для вак. насоса ORV 40 0.5lt	4,000				4,000	
Масло для вакуумного насоса (1галон)			5,000	5,000		
Масло M10Г2К	30,000				30,000	
Масло моторне 2Т полусинт.1л			1,000	1,000		
Масло моторне STIHL 0,5л			1,000		1,000	
Масло моторне STIHL 1л	0,500				0,500	
Масло трансмісійне			15,000	15,000		
Масило AVIA AVIALITH 2EP (0.4 кг)			12,000	6,000	6,000	
Масило NRG Литол-24 (17кг/20л)	17,000		50,000	47,000	20,000	
Масило д/двигуна 4-ох тактн Husqvarna 0.6л			1,200		1,200	
Масило з телефоном 400мл			2,000	1,000	1,000	
Масило моторне JD Plus-50 SAE 15W-40/20L,л			80,000	15,000	65,000	
Масило Нірол (20л)	1,000				1,000	
Масило пластичне PRTRONAS ARBOR MP EXTRA (0.4кг)			4,000	4,000		
Масило силіконове AUTO 400мл.			10,000	10,000		
Олива AVIA 10W40 TurboDiesel 20л			80,000	43,000	17,000	
Олива AVIA гідравлічне HVD-46 20л			40,000	20,000	20,000	
Олива NORDIK GEAR 5 80W-90(n)			20,000	6,500	13,500	
Олива NORDIK HYDRAULIC гідравлічне HLP-46 20л			20,000	20,000		
Олива NORDIC OFF ROAD 10 W			20,000	20,000		
Олива NRG TAD-17	20,500		40,000	49,000	11,500	
Олива NRG Нірол-Л (17,5кг/20л)			20,000	5,000	15,000	
Олива OLEOBLITZ HYDRA 46 л	15,000			15,000		
Олива PETRONAS HYDRAULIC 46 (n)			40,000		40,000	
Олива PETRONAS URANIA 3000E 15W40(200л)			200,000	200,000		
Олива PRISTA EP 80W90	5,000		20,000	25,000		
Олива SCANDI HYDRAULIC HLPISO 46(л)	40,000			40,000		
Олива гідравлічна PETRONAS ARBOR MTF	5,000			5,000		
Олива ИГ - 20А	20,000			20,000		
Олива M10Г2К			200,000	81,000	119,000	
Олива моторна PETRONAS ARBOR ALFATECH 15W40	165,500		200,000	307,000	58,500	
Олива моторна напівсинтетична 4л			4,000	4,000		
Олива TAD-17л (GL-5, 80W90)(10л)			40,000	19,500	20,500	
Олива,масило AVIA HYPOID	8,000			8,000		
Тосол А-40М(10л)	91,000		40,000	131,000		
Тосол Аляска А-40 (10л) (Еко)			40,000	3,000	37,000	
Разом	27 776,490		221 266,950	233 800,350	15 243,090	

Рис. 2.3. Документ «Оборотно-сальдова відомість»
по рахунку 203 «Пальне»

ТОВ "Старий Порицьк"							
Оборотно-сальдова відомість по рахунку 205 за 2022 р.							
Рахунок Податк. призн. Номенклатура	Показ- ники	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
205	БО	856 885,49		1 662 507,51	1 414 182,71	1 105 210,29	
	Кіп.	19 651,714		49 433,089	47 829,001	21 255,802	
Обл. НДС	БО	856 885,49		1 662 507,51	1 414 182,71	1 105 210,29	
	Кіп.	19 651,714		49 433,089	47 829,001	21 255,802	
Бокорізи "TOLSEN", 160мм (10003)	БО	136,67				136,67	
	Кіп.	2,000				2,000	
Кран ф 25	БО			145,00	145,00		
	Кіп.			1,000	1,000		
Світлодіодний вуличний консольний світильник 1 1/4 мм KOER	БО			1 785,00	1 785,00		
	Кіп.			3,000	3,000		
1 1/4 тм соломон	БО			290,00	290,00		
	Кіп.			1,000	1,000		
1 тм KOER	БО			400,00	400,00		
	Кіп.			2,000	2,000		
1/2 мм проф	БО			69,45	69,45		
	Кіп.			1,000	1,000		
1/2 тм KARRO Perfect	БО			258,74	258,74		
	Кіп.			2,000	2,000		
автом. вимик. АВВ 3-25А	БО			1 020,00	1 020,00		
	Кіп.			3,000	3,000		
Автом.вимикач АВВ 1-16А	БО			360,00		360,00	
	Кіп.			4,000		4,000	
Автом.вимикач АВВ 1-25А	БО			291,00	291,00		
	Кіп.			3,000	3,000		
автомат 16А	БО			75,00	75,00		
	Кіп.			1,000	1,000		
Автоматичний вимикач "ІЕК" ВА- 1/47 С10А	БО			46,67	46,67		
	Кіп.			1,000	1,000		
Автоматичний вимикач "ІЕК" ВА- 3/47 СР3А	БО			700,00	700,00		
	Кіп.			4,000	4,000		
Щебень ф 5*20	БО	11 892,83				11 892,83	
	Кіп.	26,000				26,000	
Щебень ф5*20	БО	2 829,01			843,34	1 985,67	
	Кіп.	6,300			2,000	4,300	
Щебінь 5*20	БО			14 995,90	13 895,90	1 100,00	
	Кіп.			40,140	38,140	2,000	
Щебінь 20*40	БО			10 742,67	10 742,67		
	Кіп.			31,920	31,920		
Щебінь гран.20-40	БО	2 940,00				2 940,00	
	Кіп.	7,000				7,000	
Щебінь фр 20х40мм	БО			14 076,98	14 076,98		
	Кіп.			35,250	35,250		
Щебінь фр 5х20мм	БО	4,00		16 126,02	13 415,97	2 714,05	
	Кіп.			41,840	36,840	5,000	
Щітка	БО			40,00	40,00		
	Кіп.			2,000	2,000		
щітка дротяна	БО			45,00	45,00		
	Кіп.			1,000	1,000		
Щітка дротяна пласт.ручка	БО			30,00	30,00		
	Кіп.			1,000	1,000		
Щітка к.	БО	104,00				104,00	
	Кіп.	4,000				4,000	
Щітка на болгарку	БО			70,00	70,00		
	Кіп.			1,000	1,000		
Разом	БО	856 885,49		1 662 507,51	1 414 182,71	1 105 210,29	
	Кіп.	19 651,714		49 433,089	47 829,001	21 255,802	

Рис. 2.4. Документ «Оборотно-сальдова відомість»
по рахунку 205 «Будівельні матеріали»

1 ТОВ "Старий Порицьк"							
2 Оборотно-сальдова відомість по рахунку 207 за 2022 р.							
4 Рахунок	Показники	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
		Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
5 Податк. призн.	6 Номенклатура						
7 207	БО	810 842,93		1 384 195,97	1 537 326,19	657 712,71	
8	Кіп.	3 094,800		5 367,768	5 554,200	2 908,368	
9 <...>	БО	18 965,00			18 965,00		
10	Кіп.						
11 Вал шнека - реставрація	БО	1 750,00			1 750,00		
12	Кіп.						
13 Гідроциліндр 150x1800 - реставрація	БО	2 180,00			2 180,00		
14	Кіп.						
15 Патрубок - реставрація	БО	100,00			100,00		
16	Кіп.						
17 Ремонт двигуна SC172850	БО	1 180,00			1 180,00		
18	Кіп.						
19 Ремонт насоса EBB 6-6,3-70	БО	10 580,00			10 580,00		
20	Кіп.						
21 Сервісне обслуговування	БО	2 250,00			2 250,00		
22	Кіп.						
23 Форкол - реставрація	БО	880,00			880,00		
24	Кіп.						
25 Штуцер 22x30 - реставрація	БО	105,00			105,00		
26	Кіп.						
27 Обл. НДС	БО	791 877,93		1 384 195,97	1 518 381,19	657 712,71	
28	Кіп.	3 094,800		5 367,768	5 554,200	2 908,368	
29 4.760-891 Струйная трубка 600мм	БО			941,87	941,87		
30	Кіп.			1,000	1,000		
31 03019/Ущільнення DN50	БО			34,60	34,60		
32	Кіп.			5,000	5,000		
33 03044/Ущільнення DN25	БО			52,80	52,80		
34	Кіп.			10,000	10,000		
35 05701/Ущільнення DN100	БО			79,35	79,35		
36	Кіп.			5,000	5,000		
37 06533/Ущільнення DN 40	БО			131,60	131,60		
2832	Кіп.	6,000				6,000	
2833 Штуцер S 22*24 (M18*1,5 - M20*1,5)	БО	42,00			42,00		
2834	Кіп.	4,000			4,000		
2835 Штуцер S 24* 32 (M20*1,5 - M27*1,5)	БО	15,28			15,28		
2836	Кіп.	1,000			1,000		
2837 Штуцер S 24*30 (M20*1,5- M24*1,5)	БО			24,00		24,00	
2838	Кіп.			2,000		2,000	
2839 Штуцер S 32 (M27*1,5 - M27*1,5)	БО	13,61				13,61	
2840	Кіп.	1,000				1,000	
2841 Штуцер МТ3 маслопровода компресоа	БО	17,00				17,00	
2842	Кіп.	1,000				1,000	
2843 Штуцер паливопровода	БО	70,00				70,00	
2844	Кіп.	4,000				4,000	
2845 Щиток опорний	БО	1 014,00			1 014,00		
2846	Кіп.	2,000			2,000		
2847 Щітка ГАЗ-53 склоочисника	БО	15,00		91,67	106,67		
2848	Кіп.	1,000		2,000	3,000		
2849 Щітка по металу	БО	313,20		98,00	382,20	49,00	
2850	Кіп.	11,000		4,000	13,000	2,000	
2851 Щітка по металу (пластикова ручка, 4*16)	БО			73,50	49,00	24,50	
2852	Кіп.			3,000	2,000	1,000	
2853 Щітка по металу (пластикова ручка, 6*16)	БО			91,50	91,50		
2854	Кіп.			3,000	3,000		
2855 Щітка склооч.	БО	50,00				50,00	
2856	Кіп.	1,000				1,000	
2857 Щітка стартера а/м КАМАЗ	БО			336,00	336,00		
2858	Кіп.			1,000	1,000		
2859 Щітка стартера трактора МТЗ	БО			121,00	121,00		
2860	Кіп.			1,000	1,000		
2861 Щіткотримач ГАЗ-53 генератора з щітками	БО	10,00				10,00	
2862	Кіп.	1,000				1,000	
2863 Якір стартера	БО			340,00	340,00		
2864	Кіп.			1,000	1,000		
2865 Разом	БО	810 842,93		1 384 195,97	1 537 326,19	657 712,71	
2866	Кіп.	3 094,800		5 367,768	5 554,200	2 908,368	

Рис. 2.5. Документ «Оборотно-сальдова відомість по рахунку 207 «Запасні частини»

На синтетичному рахунку 20 «Виробничі запаси» узагальнюють інформацію щодо наявності й руху запасів сировини та матеріалів (зокрема тих, що

перебувають у дорозі чи в переробці), запчастин, палива, тари і тарних матеріалів, будівельних матеріалів, матеріалів сільськогосподарського призначення, відходів основного виробництва. Цей рахунок має такі субрахунки:

- 201 «Сировина і матеріали»;
- 202 «Купівельні напівфабрикати й комплектуючі вироби»;
- 203 «Пальне»;
- 204 «Тара і тарні матеріали»;
- 205 «Будівельні матеріали»;
- 206 «Матеріали, передані в переробку»;
- 207 «Запасні частини»;
- 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»;
- 209 «Інші матеріали» [75].

У табл. 2.6 наведемо типові операції за рахунком 20 «Виробничі запаси».

Таблиця 2.6

Операції за рахунком 20 «Виробничі запаси»

Зміст операції	Дебет	Кредит
1	2	3
Оприбутковано закуплені у громадян виробничі запаси	20	68
Оприбутковано безкоштовно одержані виробничі запаси	20	71
Виявлено лишки запасів у результаті інвентаризації Оприбутковано запаси, раніше не враховані на балансі	20	71
Отримано виробничі запаси в обмін за бартером	20	74
Отримано виробничі запаси від ліквідації основних засобів	20	74
Отримано відходи від списання запасів, знищених внаслідок надзвичайних подій	20	75
Відображено витрати на капітальне будівництво	15	20
Списано зі складу виробничі запаси у виробництво	23	20
Витрачено матеріали на виправлення браку	24	20
Передано виробничі запаси на торговий склад для реалізації	28	20
Пред'явлено претензію постачальнику за порушення договірних умов під час постачання виробничих запасів	37	20
Внутрішньовиробниче переміщення запасів	20	20
Оприбутковано виробничі запаси власного виробництва	20	23
- насіння і корми	20	26
- насіння, садивний матеріал від урожаю поточного року	20	27

1	2	3
Переведено товари для виробничого використання, що не придатні для використання	20	28
Відображено надходження виробничих запасів, придбаних підзвітною особою за готівку	20	37
Проведено дооцінку виробничих запасів	20	42
Отримано виробничі запаси як внесок до статутного капіталу	20	46
Отримано виробничі запаси в обмін за бартером	20	74
Отримано виробничі запаси від ліквідації основних засобів	20	74
Отримано відходи від списання запасів, знищених внаслідок надзвичайних подій	20	74
Відображено витрати на капітальне будівництво	15	20
Списано зі складу виробничі запаси у виробництво	23	20
Витрачено матеріали на виправлення браку	24	20
Передано виробничі запаси на торговий склад для реалізації	28	20
Пред'явлено претензію постачальнику	37	20
Списано уцінку виробничих запасів	42	20
Списано запаси для загальновиробничих потреб	91	20
Списано запаси для адміністративних потреб	92	20
Списано виробничі запаси для забезпечення витрат зі збуту продукції	93	20
Списано втрати від знецінення запасів	94	20
Списано запаси, знищені внаслідок стихійного лиха	94	20
Оприбутковано виробничі запаси, що надійшли від постачальника:	20	63
без ПДВ	64	63
на суму ПДВ		
Оприбутковано закуплені у громадян виробничі запаси	20	68
Оприбутковано безоплатно одержані виробничі запаси	20	71
Виявлено лишки запасів у результаті інвентаризації Оприбутковано запаси, раніше не враховані на балансі	20	71

Синтетичний рахунок 20 «Виробничі запаси» використовується в ОСВ за субрахунками: 201 «Сировина і матеріали»; 202 «Купівельні напівфабрикати й комплектуючі вироби»; 203 «Пальне»; 204 «Тара і тарні матеріали»; 205 «Будівельні матеріали»; 206 «Матеріали, передані в переробку»; 207 «Запасні частини»; 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»; 209 «Інші матеріали» (рис. 2.6).

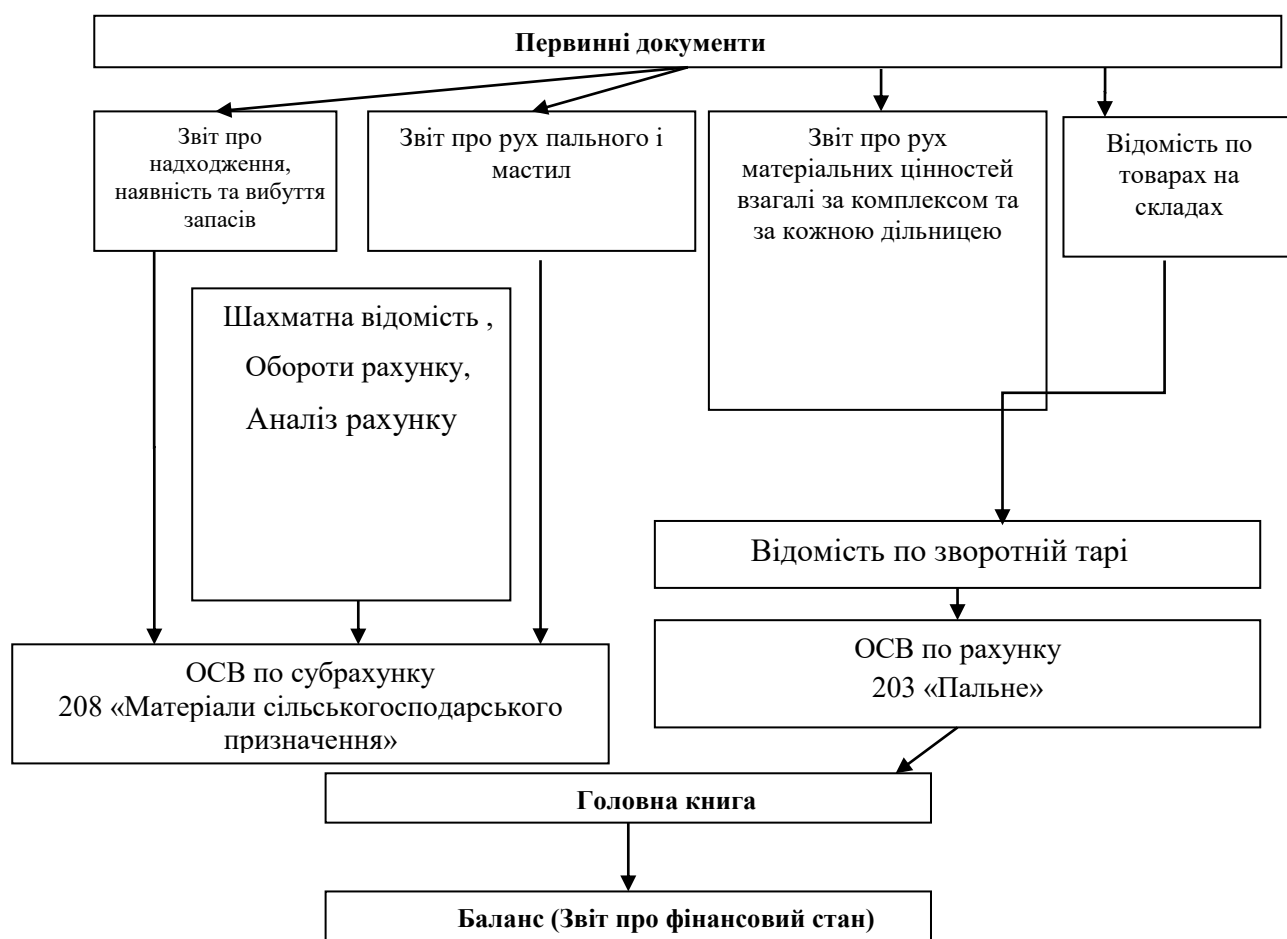


Рис. 2.6. Схема автоматизованої форми (1С Бухгалтерія версія 8.3) обліку виробничих запасів

2.3. Розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності підприємства

Як складова загального процесу бухгалтерського обліку, методика бухгалтерського обліку запасів являє собою логічну послідовність етапів, що відбуваються в чітко визначеному порядку і не можуть один від одного бути відокремлені. При цьому здійснюється обробка інформаційних даних і узагальнення отриманих результатів у формі звітності. Наведена на рис. 2.7 модель ілюструє порядок формування інформації щодо надходження, наявності, руху та вибуття запасів в обліковій системі підприємства.

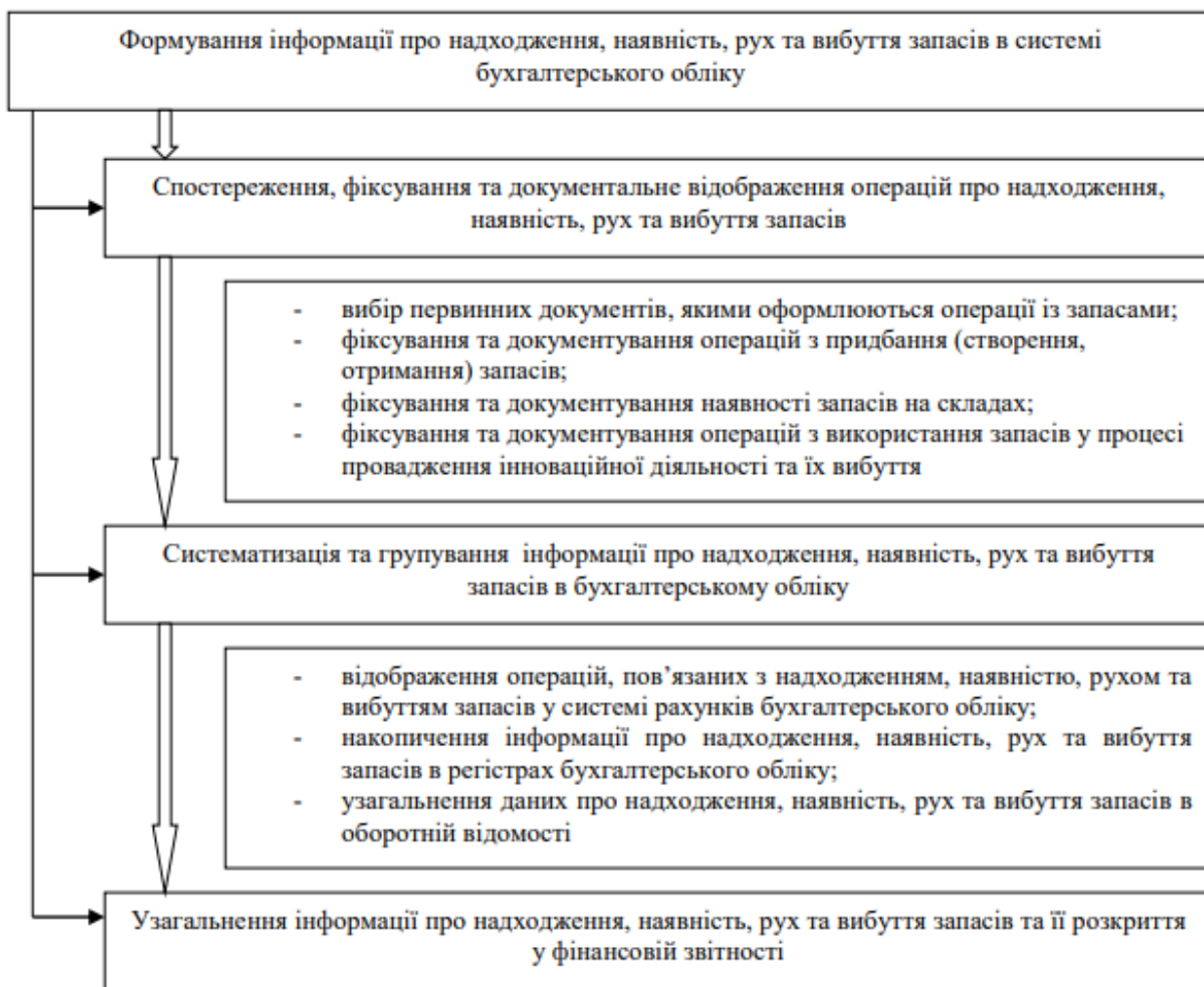


Рис. 2.7. Модель формування інформації про надходження, наявність, рух та вибуття запасів в системі бухгалтерського обліку

Правильне документальне оформлення операцій зі запасами впливає на те, щоб в обліку достовірно були відображені первісна вартість запасів, вартість їх списання в процесі виробництва або управління діяльністю підприємства, щоб у фінансовій звітності правильно були відображені залишки запасів, впливаючи тим самим і на ефективність контролю за використанням запасів та оперативного управління діяльністю підприємства.

Першооснова облікового відображення операцій зі запасами – це фіксація відповідної операції в первинному документі. Щоб визначити основні підходи до формування та складання первинних документів щодо відображення операцій зі запасами, потрібно насамперед з'ясувати, що таке безпосередньо документ.

У Законі України «Про інформацію» подано таке визначення: «Документ – це передбачена законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носіїві» [90].

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «первинний документ – документ, який містить відомості про господарську операцію та підтверджує її здійснення» [84].

Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку робиться уточнення, що «первинні документи – це документи, створені у письмовій або електронній формі, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення» [81].

Наказ Мінстату від 21.06.1996 р. № 193 «Про затвердження форм первинних документів з обліку сировини і матеріалів» визначає типові форми первинних документів, які мають використовуватися підприємствами з метою відображення операцій із надходження, наявності, руху й вибуття запасів [87]. Варто зазначити, що деякі з форм первинних документів, визначених цим наказом, не відповідають запитам сучасних користувачів, містять показники, які на сьогодні вже втратили свій зміст і не використовуються в практичній діяльності підприємств, а отже, потребують перегляду й уточнення.

У реєстрах бухгалтерського обліку узагальнюються дані про надходження, наявність і вибуття запасів, що є важливим етапом їх бухгалтерського обліку. Для узагальнення необхідної інформації пропонується використовувати Звіт про надходження, наявність та вибуття запасів (додаток Ж), показники якого формують на основі накладних на оприбуткування і відпуск запасів. У такому звіті відбувається накопичення інформації одночасно синтетичного і аналітичного обліку.

Запропонованими підходами до відображення інформації щодо запасів у відповідних формах первинної облікової документації забезпечується доказовість здійснюваних господарських операцій зі запасами; вони містять вичерпний

перелік показників, який є достатнім для формування у системі бухгалтерського обліку даних про надходження, наявність, рух і вибуття запасів, а також забезпечать упорядкування інформації щодо руху запасів, що відображається в первинних документах.

Дослідження чинної методики обліку запасів у системі управління діяльністю підприємства дає підстави для твердження, що вона не відповідає достатньою мірою сучасним вимогам і потребує вдосконалення. Для забезпечення єдиних методологічних основ обліку запасів та з урахуванням особливостей провадження господарської діяльності потрібно розробити Положення з бухгалтерського обліку запасів підприємств, що провадять господарську діяльність, яке є локальним нормативним актом регулюючої дії і визначає:

- основні умови та критерії визнання й визначення запасів;
- загальні положення щодо оцінки запасів;
- методичні положення бухгалтерського обліку операцій з надходження, наявності, руху та вибуття запасів;
- порядок документального оформлення надходження, наявності, руху та вибуття запасів;
- порядок формування облікових реєстрів щодо відображення операцій із запасами та стосовно систематизації відповідної інформації на рахунках бухгалтерського обліку;
- особливості розкриття у фінансовій звітності інформації про запаси.

У контексті бухгалтерського обліку запасів важливим є питання їх оцінки. Відповідно до вимог чинних нормативних документів, зокрема П(С)БО 9 «Запаси», у бухгалтерському обліку і звітності запаси відображають за найменшою з двох оцінок:

- за первісною вартістю, тобто фактичною собівартістю, яка сформована під час надходження на підприємство (оприбуткування) запасів;
- за чистою вартістю реалізації запасів, тобто за очікуваною ціною їх реалізації за умов звичайної діяльності з вирахуванням очікуваних витрат на завершення їх виробництва і реалізацію (п. 4 П(С)БО 9) [80].

Зумовлений такий підхід принципом обачності, яким вимагається застосування в бухгалтерському обліку таких методів оцінки, які б запобігали завищенню оцінки активів [84].

Завершальний етап облікового процесу на кожному підприємстві – це формування фінансової звітності, складання її та подання зацікавленим користувачам для прийняття рішень. І ефективність цих рішень залежить від достовірності, повноти, доречності, зрозумілості та своєчасності інформації, яка висвітлена в фінансовій звітності.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 1 (НП(С)БО № 1) «Загальні вимоги до фінансової звітності», термін «бухгалтерська звітність» – це звітність, яку складають на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів. Користувачами звітності є фізичні та юридичні особи, яким інформація про діяльність підприємства потрібна для прийняття рішень [65].

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» фінансова звітність визначається як бухгалтерська звітність, що містить інформацію щодо фінансового становища, результатів діяльності та руху грошових коштів підприємства за звітний період [84].

До складу фінансової звітності входять: Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал і Примітки до річної фінансової звітності [84].

Форму і склад статей фінансової звітності визначає НП(С)БО № 1. Однак підприємствами можуть не наводитися статті, за якими відсутня інформація до розкриття, а також вони можуть додавати статті зі збереженням їх назви й коду рядка з переліку додаткових статей фінансової звітності, які наведені в додатку 3 до НП(С)БО № 1, за умови, що така стаття відповідає таким критеріям: інформація є суттєвою, а оцінка статті може бути достовірно визначена [84].

Примітки до фінансової звітності являють собою сукупність показників і пояснень, що забезпечують деталізацію та обґрунтованість статей фінансової звітності та іншої інформації, розкриття якої передбачене відповідними

національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності [84].

Наказом Міністерства фінансів України «Про Примітки до річної фінансової звітності» № 302 від 29.11.2000 р. визначено, що в Примітках до річної фінансової звітності можна наводити іншу інформацію, яку керівництво підприємства визнає суттєвою і яка надає більш повну та об'єктивну картину про фінансове становище й результати діяльності підприємства. Під час виготовлення підприємством бланків форм фінансової звітності можливо включати (друкувати) тільки ті статті активів, капіталу, зобов'язань, інших показників типових форм, дані про які впливають з результатів діяльності цього підприємства. При цьому для статей (рядків), граф і довідкових показників, що включені до фінансового звіту підприємства, зберігається їхня нумерація, зазначена на типових формах фінансової звітності, затверджених Міністерством фінансів України [95].

Трактування поняття фінансової звітності в наукових джерелах є близьким до розуміння його сутності, поданого в нормативних документах. Зокрема, П. Хомин звітність підприємств визначає як систему показників, яка охоплює і характеризує результати їхньої виробничо-фінансової діяльності за певний період [116, с. 4].

Узагальнивши наявні визначення фінансової звітності в нормативних документах і науковій літературі, можна виокремити такі підходи в її трактуванні: фінансова звітність являє собою джерело інформації щодо фінансового стану, виробничої і фінансово-господарської діяльності підприємства; фінансова звітність – це елемент методу бухгалтерського обліку, що ґрунтується на узагальненні й поданні інформації щодо результатів діяльності підприємства. Інакше кажучи, фінансова звітність охоплює не тільки систему фінансово-економічних показників, але й сукупність способів і прийомів вивчення, пізнання та узагальнення даних бухгалтерського обліку, що спрямовані на забезпечення інформаційних потреб користувачів.

Сучасними умовами провадження фінансово-господарської підприємств визначаються і потреби користувачів фінансової звітності, що впливає на порядок

формування її показників. Проте основною вимогою до фінансової звітності є достовірність її показників, а отже – правильність відображення у ній узагальнених даних бухгалтерського обліку.

Що стосується розкриття у фінансовій звітності інформації про запаси підприємства, зазначимо таке. Запаси відображаються в Балансі (Звіті про фінансовий стан) підприємства в другому розділі активу «Оборотні активи», у рядку 1100 з однойменною назвою «Запаси». Чинною формою Балансу (регламентованою НП(С)БО № 1) визначено обов'язковість висвітлення інформації про запаси укрупнено тільки за однією статтею «Запаси», до складу якої входять виробничі запаси, малоцінні і швидкозношувані предмети, незавершене виробництво, готова продукція і товари. Таким представленням інформації зменшуються її аналітичні можливості і корисність для користувачів. Однак, як уже було зазначено, підприємства мають альтернативу вибору стосовно включення до звітності деяких статей з переліку додаткових, які наведені в додатку 3 до НП(С)БО № 1, у разі, якщо інформація за цією статтею є суттєвою, а оцінку статті можна достовірно визначити [65].

Що стосується відображення інформації про запаси, то найчастіше вписують до Балансу (Звіту про фінансовий стан) такі рядки: 1101 «Виробничі запаси», 1102 «Незавершене виробництво», 1103 «Готова продукція», 1104 «Товари». Та через необов'язковість широкого представлення зазначеної інформації більшість підприємств не бажає її розкривати, вважаючи це недоцільним. Отже, враховуючи необхідність дотримання такого критерію фінансової звітності, як доречність, вважаємо, що доцільно затвердити на законодавчому рівні обов'язковість розкриття в Балансі (Звіті про фінансовий стан) інформації про запаси підприємства в складі таких статей: «Виробничі запаси», «Поточні біологічні активи», «Малоцінні та швидкозношувальні предмети», «Готова продукція», «Продукція сільськогосподарського виробництва», «Товари», «Інші запаси».

Згідно з вимогами п. 29 П(С)БО 9 «Запаси», у Примітках до фінансової звітності має наводитися інформація щодо: методів оцінки запасів; балансової (облікової) вартості запасів за окремими класифікаційними групами; балансової

(облікової) вартості запасів, що відображені за чистою вартістю реалізації; балансової вартості запасів, які передані у переробку, на комісію, в заставу; суми збільшення чистої вартості реалізації, за якою проведена оцінка запасів, що раніше були уцінені і є активами на дату балансу [65].

З метою підвищити рівень інформаційно-аналітичного забезпечення потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів щодо інформації про запаси підприємства та її використання у процесі здійснення діяльності вважаємо, що необхідно внести деякі зміни й доповнення до чинної форми Приміток до річної фінансової звітності (додаток 3), а саме: розширити перелік показників, що підлягають розкриттю в розділі VIII «Запаси»;

- у межах визначених показників, інформацію щодо яких наводять у Примітках, підлягають висвітленню дані про: балансову вартість запасів за окремими класифікаційними групами на початок року, надходження запасів упродовж року, вибуття запасів упродовж року, переоцінку запасів за рік і балансову вартість запасів на кінець року;

- із загальної суми балансової вартості запасів слід виокремити такі показники, як балансова вартість запасів, що відображені за первісною вартістю (фактичною собівартістю); балансова вартість запасів, що відображені за чистою вартістю реалізації; балансова вартість запасів, які: використані під час провадження господарської діяльності, призначені для продажу; передані у переробку, передані на комісію, оформлені у заставу;

- відображати величину створеного резерву знецінення запасів і величину використаного резерву.

Завдяки внесенню до форми Приміток до річної фінансової звітності запропонованих змін за розділом VIII «Запаси» підвищуються інформативність і значущість фінансової звітності насамперед для зовнішніх користувачів, позаяк для самого підприємства, з погляду забезпечення оперативного керівництва виробничим процесом під час провадження господарської діяльності, виникає необхідність організації управлінського обліку й застосування звітності, що відповідає запитам управлінської системи.

2.4. Стан екологічної безпеки та заходи щодо його покращення

Ефективність ведення бізнесу в сучасних ринкових умовах визначається його конкурентоспроможністю. Фактором конкурентного виробництва, особливо сільськогосподарського, є екологічна безпека. Виокремлення екологічного складника в економіці діяльності як держави, так і підприємств є можливим шляхом відображення екологічних активів та екологічних пасивів в системі бухгалтерського обліку. Важливою проблемою такої системи облікового відображення природних ресурсів та екологічних показників є відсутність методики формування таких господарських операцій і їх реєстрації. Лише врахувавши в економічній оцінці діяльності підприємства екологічні показники, можливо дати об'єктивну оцінку та сформуванати конкурентоспроможний аграрний бізнес.

Підприємства, які прагнуть бути відкритими для зовнішнього світу та стабільності в мінливому ринковому середовищі, повинні відповідати міжнародним і національним вимогам щодо виробництва якісної екологічної продукції. Однією з найголовніших проблем розробки і реалізації ефективної політики в цьому напрямі є відсутність забезпечення керівництва підприємства комплексною, достовірною та своєчасною інформацією про екологічну діяльність.

Одним із основних понять, яке відображає стан навколишнього природного середовища, тенденції до змін в ньому з врахуванням інтересів суспільства є поняття екологічної безпеки. Кінцевою метою природоохоронної діяльності людини і управління в галузі охорони довкілля є не тільки збереження цілісності природних комплексів і взаємозв'язків у них, але і забезпечення стану екологічної безпеки. Довкілля сьогодення включає різні складові, зокрема природне середовище - виробництво - суспільство, які мають різні пріоритети, різну стійкість і складаються з різних компонентів.

Екологічна безпека є складовою національної безпеки України, що зазначено в Конституції України [46].

Згідно Кодексу цивільного захисту України [45], екологічна безпека є такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей.

Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

Нинішня екологічна ситуація в Україні характеризується як глибока еколого-економічна криза. Було допущено серйозних помилок в організації комплексного використання природних ресурсів, недостатня увага приділялася управлінню охороною природи та контролю якості природного навколишнього середовища.

В даний час для покращення екологічної ситуації необхідно постійно вивчати територію, на якій функціонують підприємства і комплекси з метою визначення вузьких місць в забезпеченні безпеки населення і на основі отриманих результатів розробити профілактичні заходи для реалізації в практиці господарювання.

В теперішніх умовах господарювання зростає самостійність кожного підприємця та підприємства, що веде до накопичення потенційної безпеки. Це вимагає принципово нового соціально-економічного і організаційно-правового механізму захисту безпеки населення зі сторони держави на основі використання для цього ринкових каталізаторів, як це прийнято в усьому світі.

Для збереження навколишнього природного середовища будь-якого регіону «в робочому» стані, для підтримання в ньому екологічної рівноваги, а отже високої та стабільної відтворювальної спроможності необхідно розуміння загальних проблем екології, знання закономірностей оновлення природних ресурсів, функціонування екосистем в кожному конкретному регіоні, господарстві [21, с.114-115].

Територія господарства розташована в зоні лісостепу хвилястої рівнини. Загалом, рельєф господарства представляє собою слабо хвилясту рівнину з незначними підвищеннями. Найбільш підвищеною є південна частина території

господарства, вона представляє собою плоско хвилястий вододіл, який має висоту 40-50м над прилеглою місцевістю.

Схили північної та південно-східної експозиції у верхній та середній частині пологі, у нижній – слабопологі та видовжені. Тут переважають дерново-карбонатні ґрунти та їх змиті відміни. На цих ґрунтах розвинута площинна та лінійна (яркова) ерозія ґрунтів. Внаслідок ерозійних процесів у господарстві щорічно вимивається 0,8 т родючого шару ґрунту з 1 га, а з усієї площі коло 900 тис. тонн. Втрати гумусу становлять 34,2 тонни.

Інша територія господарства – це слабохвиляста рівнина з явно вираженими зниженнями і значними підвищеннями. На знижених ділянках поширені дернові, лучні, лучно-болотні та болотні ґрунти, що пов'язано зі слабим поверхневим стоком і природним дренажем, і як наслідок - постійним перезволоженням ґрунтів. На підвищеннях переважають дерново-слабопідзолисті та дерново-карбонатні ґрунти без ознак ерозійних явищ.

Ґрунтові і агрокліматичні умови сприятливі для вирощування всіх сільськогосподарських культур, які районовані у даній зоні. Розораність території 48,9%, що відповідає показникам науково обґрунтованих рекомендацій, а територія під пасовищами та сінокосами лише 51,1%, що, практично відповідає рекомендованим нормам.

Санітарний стан лісових насаджень задовільний. Негативним є те, що в останні роки практично не проводяться рубок догляду, а відбувається самовільне вирубування місцевими жителями та випасання худоби. Окрім того, місцеві жителі облаштували у лісі несанкціоновані сміттєзвалища. В господарстві числяться також 1,8 га чагарників.

Через територію господарства проходять дороги загального користування довжиною 5,6 км, решта дороги місцевого призначення з асфальтно-бетонним і гравійним покриттям.

Зв'язок з сівозмінними масивами, природними кормовими угіддями, господарськими дворами здійснюється в основному дорогами загального користування і частково по ґрунтових внутрігосподарських дорогах. Всі дороги

мають смуги відведення та окремі зони, проте не завжди дотримується режим обмеженої господарської діяльності на них. Місцеві жителі на окремих ділянках облаштовують городи.

З метою підвищення інтенсивності використання земель господарства розроблений проект здійснення відповідних заходів з врахуванням екологічних вимог сільськогосподарських ландшафтів.

Організаційну структуру господарства складають: 2 рільні бригади, 1 ферма, тракторна бригада, складські приміщення, автопарк, ремонтна майстерня. Компактне розміщення виробничих підрозділів вигідне та зручне для господарства. З проведених розрахунків видно, що виробничий напрямок господарства за аналізований період є незмінним.

Спеціалізація виробничих підрозділів відповідає загальній спеціалізації господарства. Розміщення виробничих об'єктів відповідає внутрішньогосподарській спеціалізації – тваринництву і рослинництву та наявності трудових ресурсів.

В цілому у господарстві господарські двори, ферма і будівлі займають 2,2 га. Ферма знаходиться у задовільному стані, не зважаючи на те, що є сечозбірники, гноєсховища, трапляються випадки скиду гноївки.

Загалом, при вирощуванні сільськогосподарських культур дотримується висока культура землеробства, застосовується комплекс агротехнічних заходів з дотриманням сівозміни, збереженням рослинних решток, застосуванням гною, сидератів. Проте, у повсякденній діяльності господарства трапляються випадки забруднення ґрунтів пестицидами, розлитими паливно-мастильними матеріалами.

Прогрес у сільському господарстві значною мірою зумовлений широким застосуванням техніки, внесенням добрив і пестицидів, застосуванням отрутохімікатів, в результаті чого зросла загроза не лише забруднення ґрунтів, продукції рослинництва, але й ґрунтових і стічних вод.

Внаслідок поверхневого змиву ґрунтів, у господарстві трапляються випадки забруднення природних водоймищ, стічними водами. Забруднювачами є також

неочищені стоки тваринницьких ферм та інших господарських об'єктів, приватних господарств, машинних дворів.

Проте, позитивним є те, що у господарстві мінеральні добрива, отрутохімікати зберігаються у спеціально побудованих приміщеннях. У виробництві використовують лише такі засоби захисту, які внесені до переліку дозволених для використання в народному господарстві.

Основними забруднювачами атмосферного повітря є випари тваринницької ферми, а також пересувні джерела забруднення – двигуни тракторів, автомобілів, комбайнів. Негативним є те, що не вся техніка обладнана пристроями для очищення викидів, у господарстві не має приладів контролю за кількістю і складом забруднюючих речовин. Не завжди чітко дотримуються правила транспортування нафтопродуктів та інших токсичних речовин, тому трапляються випадки забруднення довкілля.

Загалом, екологічний стан на території господарства задовільний. Проте, керівництво господарства, не зважаючи, на скрутне економічне становище, проводить певні заходи щодо покращення ситуації.

Структура витрат на екозаходи представлена у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Структура витрат на природоохоронні заходи у ТОВ «Старий Порицьк»

№ п/п	Статті екологічних витрат	2019 р., грн.	Структура, %	2020 р., грн.	Структура, %	2021 р., грн.	Структура, %
1.	Поліпшення малопродуктивних земельних угідь	10700	37,2	11120	35,7	13621	36,6
2.	Проведення обстеження ґрунту	5145	17,9	6980	22,5	8000	21,5
3.	Проведення очистки приміщення ферми	12906	44,9	13000	41,8	15600	41,9
Всього		28751	100	31100	100	37221	100

Отже, аналіз показав, що витрати на природоохоронні заходи у ТОВ «Старий Порицьк», у 2021 р. порівняно з 2019 р., мають тенденцію до збільшення.

Для подальшої стабілізації екологічної ситуації на території господарства важливо освоїти комплекс заходів, який би попереджував змив родючого шару ґрунту, з метою збереження і захисту земель від ерозійних процесів та ефективного їх використання провести уточнення відповідності угідь рельєфним і ґрунтовим умовам, перевести рілля і прируслових смугах в сінокоси, створити культурні пасовища, тощо.

Екологічну політику, на нашу думку, треба розуміти як координуючу першооснову, яка формує і приводить у рух ресурси підприємства (організації), для досягнення цілей у сфері раціонального природокористування, охорони навколишнього середовища і забезпечення екологічної безпеки за допомогою політичних, економічних, юридичних, освітніх та інших заходів.

Екологічна функція держави здійснюється у забезпеченні збалансованого співвідношення екологічних та економічних інтересів суспільства, та надання необхідних гарантій для реалізації і захисту прав людини на сприятливе для життя навколишнє середовище.

3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОБЛІКУ ЗАПАСІВ

3.1. Організаційні засади електронного документообігу в частині обліку запасів

У зв'язку з впровадженням інформаційно-комп'ютерних технологій у сферу бухгалтерського обліку порядок відображення господарських операцій у документах і на рахунках зазнає суттєвих коректив. За умов комп'ютерної обробки облікових даних їх накопичення та узагальнення облікової інформації здійснюються в атоматизованому режимі, а саме поняття «реєстр бухгалтерського обліку» змінюється. Не є вже єдино можливою паперова форма первинних документів, і все більша кількість підприємств застосовує електронний документообіг.

Останніми роками в Україні активно впроваджується електронний документообіг. На державному рівні все активніше ставляться вимоги щодо подання звітності в електронному вигляді, зокрема у податковій сфері.

У вітчизняній системі управління, зокрема й обліку, поняття електронного документообігу не нове. Фактично його початок в нашій країні було закладено ще Законами України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV [86] та «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 р. № 852-IV [85]. У цих Законах наведено основні поняття, визначено обов'язки учасників електронного обміну та порядок отримання й використання електронного підпису. Однак, хоча нормативна база щодо електронного документообігу наявна, однак на законодавчому рівні відсутнє визначення цього терміна.

Електронний документообіг – поняття достатньо широке, яке охоплює процеси, що відбуваються як усередині підприємства, так і між підприємством та іншими установами, державними органами (рис. 3.1).



Рис. 3.1. Варіанти організації електронного документообігу

Запровадження електронного документообігу завжди надає його учасникам значні переваги. Це забезпечує підприємствам можливість зниження поштових витрат, витрат, пов'язаних з організацією архіву (його веденням, орендою приміщення тощо). Завдяки електронному документообігу значно прискорюється передача даних і зменшуються затрати на пошук документів. Завдяки застосуванню різноманітних технологій, сучасне програмне забезпечення зберігає конфіденційність документів.

Щоб створити систему електронного документообігу, при виборі конкретного програмного забезпечення доводиться враховувати значну кількість критеріїв, зокрема: вартість ліцензії, пошук документів за різними параметрами, наявність демоверсії, маршрутизація документів, використання електронного цифрового підпису. А крім того, при впровадженні на підприємстві електронного документообігу необхідно враховувати і значну кількість ризиків, які зумовлені відносною нетривалістю застосування технології електронного документообігу, у той час як організація паперового документообігу в бухгалтерській справі є вже побудованою згідно зі стандартизованими бізнес-процесами і передбачає друк, підпис, відправлення, зберігання, організацію архіву, створення доступу до архіву.

Організація ж електронного документообігу дещо специфічна, і потрібно враховувати низку чинників під час налагодження цього процесу та активного його впровадження (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Чинники ризиків організації системи електронного документообігу

Чинник	Характеристика чинника ризику
Рівень готовності підприємства	Підприємство повинно бути організаційно (наявність технічного, програмного забезпечення, відповідна кваліфікація персоналу) готове до впровадження електронного документообігу
Управління сертифікатами електронного цифрового підпису	Постійне відстеження строку дії сертифікатів, своєчасне отримання нового сертифіката, оновлення інформації про змінені сертифікати партнерів
Організація зберігання електронних документів	Необхідність організації / замовлення послуг архівування, резервного копіювання

Враховуючи виділені чинники ризиків в організації електронного документообігу та проблеми впровадження системи такого документообігу на підприємстві, зазначені у працях науковців, узагальнимо окремі їх групи (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Проблеми впровадження електронного документообігу

Група проблемних питань	Коротка характеристика
Організаційні проблеми	Низький рівень готовності підприємства до впровадження електронного документообігу з організаційного погляду. Нездатність підприємства організувати належний рівень захисту інформації в електронному середовищі
Проблеми інформативності	Низький рівень забезпечення керівництва інформацією про системи електронного документообігу; відсутність у керівництва інформації про умови впровадження електронного документообігу
Фінансові проблеми	Необхідність додаткових витрат на ліцензоване програмне забезпечення та встановлення спеціалізованих захисних програм, які забезпечать безпечний доступ і зберігання документації
Проблеми кадрів	Складність у проведенні навчання персоналу з відривом від виробництва, неефективність факультативного навчання персоналу
Психологічні проблеми	Стосуються здебільшого управлінського персоналу, який не готовий виконувати функції з введення інформації
Нормативні проблеми	Низку питань необхідно вирішувати на законодавчому рівні (в частині юридичної доказовості документа; строк дії цифрового підпису)

Технічні вимоги, які ставляться до систем електронного документообігу, не надто високі. Програмне забезпечення спроможне працювати і з використанням можливостей Інтернету, і в локальних мережах. Основні проблеми стосуються

насамперед недостатньо чіткої структури бізнес-процесів. За умов складної економічної ситуації важливу перепону у впровадженні системи електронного документообігу становить вартість програмного забезпечення. Тому, під час здійснення фінансової оцінки проєкту впровадження електронного документообігу доцільною оцінити й можливі результати використання програми [122, с. 114].

Крім того, певні труднощі можуть виникнути через недосконалу організацію паперового документообігу. Йдеться насамперед про графік документообігу, який підприємства часто ігнорують.

Значні витрати часу на підприємствах пов'язані із затвердженням різних документів. При організації електронного документообігу це стає особливо помітним. Процес проходження документів можна значно прискорити встановленням чітких правил і формалізацією процедур обробки документів. Водночас електронний документообіг дає змогу створювати звіти з урахуванням строків подання документів, для друку документів на вимогу користувачів використовувати бази даних.

В організації бухгалтерського обліку зазначені аспекти вимагають особливої уваги. Тому узагальнимо низку заходів із забезпечення нормальної організації бухгалтерського обліку на рівні підприємства та на державному рівні, наведемо також обмеження, що стати на заваді їх ефективному впровадженню (табл. 3.3).

Хоча, як уже було зазначено, електронний документообіг в нашій країні почав впроваджуватися вже більше ніж десять років тому, однак досі деякі питання залишаються неврегульованими на законодавчому рівні. Нормативний документ стосовно регулювання електронного документообігу існує, проте немає визначення самого поняття. Незрозумілою є робота законотворців над Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV [86].

Заходи щодо вдосконалення організації електронного документообігу в бухгалтерському обліку

Рівень	Група заходів	Заходи	Обмеження
ДЕРЖАВНИЙ РІВЕНЬ	Внесення змін до нормативно-правових актів	Закріплення на законодавчому рівні поняття електронного документообігу Розширення реквізитів електронних документів за допомогою додавання до їх складу позначок про зміни із зазначенням часу	Можливі обмеження юридичного характеру, пов'язані з процедурою розгляду та прийняття нормативних документів
	Упровадження нових стандартів подачі звітності	Впровадження формату передачі даних XBRL	Відсутність фахівців, які здатні використовувати інструментарій XBRL
РІВЕНЬ ПІДПРИЄМСТВА	Встановлення обов'язків	Встановлення обов'язків для певних осіб або спеціального відділу щодо належної організації електронного документообігу	Необхідність виконання працівниками додаткових завдань
	Формування внутрішніх регламентаційних документів	Розробка Положення про електронний документообіг (яка звітність, в якому вигляді подається; встановлення порядку зберігання електронних документів)	
		Розробка інструкції для співробітників щодо виконання обов'язків, пов'язаних з рухом електронних документів	
		Формування графіка документообігу з урахуванням особливостей руху електронних документів	
	Упровадження звітності, яка дасть змогу відстежувати рух електронних документів та рівень їх виконання		
Розробка порядку роботи з електронними документами	Розробка системи захисту від несанкціонованого доступу до бази даних підприємства, встановлення прав доступу	За відсутності належних фахівців на підприємстві необхідним є залучення сторонніх фахівців з оплатою їхніх послуг. У низці випадків виникає потреба у придбанні технічного та програмного забезпечення	
Атестація персоналу	Проведення навчання та атестації персоналу, задіяного в електронному документообігу	Вимагає залучення значних коштів	

Джерело: складено автором

Хоча наведені заходи мають теоретичний характер, однак їх успішне виконання посприє чіткому узгодженню процесів, передбачених електронним документообігом.

Чимало суперечливих питань виникає через визначення обов'язкових реквізитів документів. У Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» [86] вказується про необхідність і обов'язковість такого реквізиту, як електронний підпис.

У ст. 9, п. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [84] встановлюється перелік реквізитів для первинних документів, що складені на паперових чи машинних носіях, а саме: назва документа (форми); дата і місце складання; назва підприємства; зміст і обсяг господарської операції, одиниця виміру господарської операції; посади осіб, які відповідальні за здійснення господарської операції та правильність її оформлення; особистий підпис чи інші дані для ідентифікації особи, що брала участь у здійсненні господарської операції.

У забезпеченні ефективного управління визначальне значення має формат представлення інформації. Нині велика частина інформації зберігається у форматах doc, docx або pdf, що, по суті, є звичайним відображенням символів. Для подання податкової звітності потрібне програмне забезпечення, що формує електронний документ у вигляді XML-файла. На сьогодні, як зазначають С.Л. Конюхов і О.І. Солопанов, на практиці використовують декілька форматів обміну даними:

- текстові файли, що забезпечують один із найпростіших способів взаємодії різних ІС;
- DBF – формат файла, який служить для зберігання структурованих даних (звичайно він зберігає інформацію баз даних або електронних таблиць);
- XML – текстовий формат, який призначений для зберігання структурованих даних, обміну інформацією між програмами та для створення на його основі більш спеціалізованих мов розмітки [40].

Однак все активніше говорять про впровадження стандартної мови бізнес-звітів – XBRL, яка дає змогу наділити кожну одиницю інформації індивідуальними позначками. За допомогою мови XBRL можна описати фінансові документи підприємства для різних форм власності. Використання

властивостей формату даних XBRL, допоможе вирішити проблеми обміну даними (рис. 3.2).

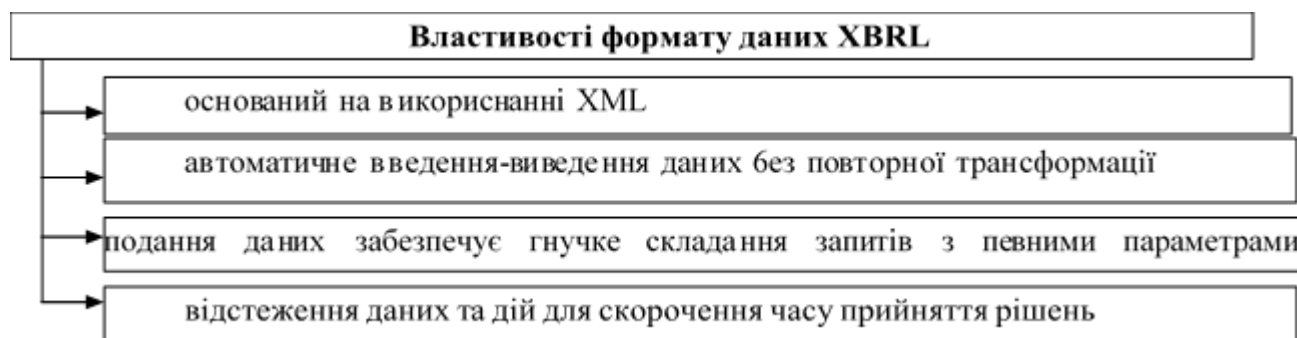


Рис. 3.2. Властивості формату XBRL, які визначають переваги його застосування

Властивості XBRL сприяють забезпеченню: автоматичного введення-виведення даних; усуненню ручного введення даних із документів інших форматів (внаслідок цього знижується рівень виникнення помилок під час введення фактично до нуля); обміну інформацією між різним програмним забезпеченням; оперативного аналізу та порівняння даних. Усе це підтверджує зниження витрат на підготовку й передачу звітності підприємства, спрощеним стає доступ до інформації щодо потенційних інвесторів.

З XBRL пов'язане також таке важливе поняття, як таксономія – спосіб опису формальних вимог до звіту, який представлений у форматі XBRL. Таксономія – основа звітності – розроблена міжнародними організаціями. IFRS Таксоному є основою багатьох національних таксономій у європейських країнах, якими МСБО прийнято в якості національних стандартів бухгалтерського обліку. На ринку наявна достатня кількість програмних продуктів XBRL. А для впровадження в Україні звітності в форматі XBRL потрібно забезпечити кадровий потенціал за допомогою підвищення кваліфікації фахівців.

Запровадження формату XBRL на національному рівні для передачі даних сприятиме ефективному функціонуванню електронного документообігу між суб'єктами господарювання.

Однак необхідне й здійснення низки організаційних заходів стосовно підвищення ефективності електронного документообігу і на рівні підприємства. У

разі великих обсягів електронних документів доцільно встановити осіб або створити окремий відділ, функціональними обов'язками яких буде отримання й кодування документів, контроль строків їх подання. Можливий і варіант здійснення обліку аутсорсинговою компанією. У такому разі необхідно врегулювати порядок документообігу, що доцільно прописати в договорі між підприємством та аутсорсинговою компанією. Важлива умова такого договору – відповідальність обох сторін за порушення термінів подання документів.

Найкраще для підприємства буде врегулювати зазначені питання у внутрішніх регламентаційних документах, таких як: Положення про електронний документообіг, інструкції для співробітників щодо виконання обов'язків, що пов'язані з рухом електронних документів. У разі, якщо підприємство невелике, питання стосовно порядку здійснення електронного документообігу, визначення складу звітності, що подається в електронному форматі, встановлення відповідальних осіб, порядку зберігання електронних документів доцільно закріпити в Положенні (наказі) про облікову політику підприємства.

Не визначивши технологію руху документів, строки й відповідальність за підготовку виконання, не доцільно впроваджувати на підприємстві систему електронного документообігу, оскільки тоді фактично немає бази для комп'ютеризації. Розробляючи графік документообігу з метою його комп'ютеризації, потрібно намагатися уникати таких найпоширеніших помилок:

1) високий рівень аналітичності (графік містить надлишкову інформацію, що, по суті, не має великого значення стосовно обробки інформації в електронному форматі);

2) чіткий опис бізнес-процесів та їх спрощення з метою комп'ютеризації;

3) відсутність чітких строків відповідно до бізнес-процесів на підприємстві.

Зокрема, не доцільно вживати вирази на зразок «на вимогу», «відповідно до облікової політики», а потрібно встановлювати чіткі проміжки часу, має бути чітка вказівка на час обробки певного документа. Строки треба наводити відповідно до строків складання звітності в одній одиниці виміру.

Однією з найскладніших проблем в організації електронного документообігу є організація зберігання електронних документів. У зберіганні паперових документів, на відміну від електронних, не виникає запитань. Однак не в кожному підприємстві можливе забезпечення належного зберігання електронних документів. Часто на підприємствах вдаються до поєднання паперового та електронного архівів. Науковець А. В. Янчев пропонує навіть під бухгалтерським архівом розуміти сукупність трьох складових – поточний архів, електронний архів і спеціалізована архівна служба [122, с. 161].

Створення електронного архіву передбачає експертну оцінку обсягів документації, вибір найприйнятнішої технології, сканування документів (для документів у паперовому вигляді), визначення атрибутів документів, що будуть ідентифікатором пошуку й безпосереднє впровадження на підприємстві електронного архіву. Оскільки перелік робіт є об'ємним і трудомістким, то доцільним буде залучення сторонніх організацій, що надають послуги в цій сфері, з метою проведення цих заходів.

Впровадженням системи електронного документообігу створюється низка переваг для підприємства, оскільки підвищується ефективність роботи персоналу (адже він отримає доступ до документів з робочого місця, незалежно від того, де вони були створені), спрощується отримання інформації щодо поточного стану документа чи ділового процесу, знижуються витрати, пов'язані зі зберіганням паперових документів, завдяки їх зберіганню в електронному вигляді, прискорюється робота з контрагентами (у разі впровадження зовнішнього електронного документообігу). Однак необхідне виконання низки організаційно-бухгалтерських заходів на державному рівні та на рівні підприємства для того, щоб впровадження системи електронного документообігу було результативним. Лише за умови виконання зазначених заходів на обох рівнях можливо усунути проблемні питання використання електронної форми документів і забезпечити прискорення обміну інформацією між підприємствами.

3.2. Застосування сучасних програмних продуктів для обліку запасів

Ефективне функціонування на ринку залежить від оперативності ухвалення рішень і точності під час обробки невеликих обсягів облікової інформації. Застосування комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку має вплив в основному на зміну інформаційних функцій бухгалтерії: автоматизоване введення даних, автоматизований контроль інформації, організація облікової інформації для контролю та аналізу, широке використання розподільної бази даних тощо. Усе це безпосередньо впливає на особливості організації виробництва і ступінь його автоматизації, спеціалізацію, розміри й структуру підприємства, рівень підготовки та ділові якості його персоналу, експлуатаційні й функціональні можливості технічних засобів.

З метою вдосконалення управління підприємством необхідно застосовувати нові методи управління й сучасні технічні засоби побудови різноманітних ІС. Передусім необхідна перебудова технічної та інформаційної бази підприємств за допомогою впровадження автоматизованої системи обліку, контролю та аудиту.

В автоматизації процесів на підприємстві потрібно врахувати всі підсистеми обліку: бухгалтерського, статистичного, управлінського, податкового. До основних операцій обліку, на яких ґрунтується його організація, належать реєстрація та узагальнення: основних засобів, нематеріальних активів, грошових коштів, витрат виробництва, виробничих запасів, розрахункових операцій тощо. Будь-які процеси при цьому звертаються до бази облікових даних. Тому можливості комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку зростають у разі автоматичного формування всіх видів звітності, коли облікові дані згруповано таким чином, що вони найбільш придатні для управлінських цілей (Додаток II).

Науковець Н. Н. Євдокимов, справедливо зазначає: «... підсистеми управлінського, фінансового та податкового обліків взаємодіють між собою. Взаємозв'язок здійснюється за допомогою постійно циркулюючого потоку економічної інформації, яка проникає в кожен підсистему бухгалтерського обліку для подальшої обробки елементами системи. Взаємодія здійснюється між

підсистемами фінансового та управлінського обліку, а також між підсистемами фінансового та податкового обліку в такий спосіб, що оброблена в підсистемі фінансового обліку інформація є одночасно вихідною для складання фінансової звітності, а вхідною для інших підсистем» [29, с. 14]. Характеристика інтегрованої системи обліку засвідчує, що вона можлива лише в умовах застосування інформаційно-комп'ютерних технологій.

Нині на ринку наявна велика кількість різноманітних продуктів, в яких закладено основні функції ведення фінансового, управлінського та податкового обліку, а також подання звітності до відповідних органів.

3.3. Формування управлінської звітності про запаси за принципами автоматизації процесних підходів

Для забезпечення ефективності управління діяльністю підприємства важливим є рівень інформаційного забезпечення структурних підрозділів цього підприємства. Необхідна інформація забезпечується системою управлінського обліку, комп'ютеризація якого сприятиме прискоренню цього процесу.

Проведений аналіз досліджуваних об'єктів свідчить про те, що недостатністю оперативних і аналітичних даних бухгалтерського обліку, які б повною мірою відображали економічний, виробничий і фінансовий стан підприємства на момент ухвалення конкретного рішення певною структурною одиницею підприємства, передусім зумовлюється низький рівень ухвалених управлінських рішень. Тому залишається актуальним питання стосовно організації управлінського обліку на виробничих підприємствах, використовуючи можливості інформаційних технологій.

Поширеною є позиція багатьох науковців про те, що облікова інформація, яку отримують у результаті бухгалтерського обліку, необхідна тільки для складання звітності й подання її до відповідних державних органів, однак є й чимало прихильників думки, яка ґрунтується на тому, що управління підприємством неможливе без основи, яку забезпечує бухгалтерський облік.

Зокрема, М.Л. Пятов вважає, що всіх цілей управлінського обліку можливо досягти лише за допомогою бухгалтерського й податкового обліку. Крім цього, необхідно враховувати й показники соціального, а також екологічного забезпечення, позаяк недоліки облікової інформації (як наслідок бухгалтерського обліку) заважають її використанню з метою управління. Виділимо основні з цих недоліків:

- неоперативність отримання даних (іноді для управлінських цілей необхідна більш оперативна інформація, ніж та, яка може бути сформована у звіті). Виходом із ситуації може стати лише комп'ютеризація процесів, використовуючи сучасні інформаційні технології. Дані в системі постійно оновлюються, тому отримані звіти завжди міститимуть актуальну й достовірну інформацію;

- методологія бухгалтерського обліку визначається нормативно-законодавчими актами, і вона є одноваріантною, обмеженість інформації зумовлена застосуванням певних бухгалтерських методів, зокрема методу подвійного запису, за якого всі господарські операції фіксуються у бухгалтерській системі рахунків за дебетом одного рахунка і кредитом іншого, обліку на позабалансових рахунках; у системі управлінського обліку може міститися інформація щодо фактів господарської діяльності в різних інтерпретаціях й за різними методами їх оцінки (переоцінка зобов'язань, активів з урахуванням фактору знецінення грошової одиниці);

- формат звітності згідно з нормативно-законодавчими актами (форми стандартної звітності зазвичай не забезпечують деталізованої інформації, яка необхідна управлінцю, у той час як комп'ютеризована система бухгалтерського обліку дає змогу на підставі первинних документів створювати різноманітні звіти, де є можливість різноманітної деталізації і сортування).

Практично всіма підприємствами сьогодні здійснюється автоматизація, як мінімум, бухгалтерського обліку, а як максимум – усіх процесів на підприємстві. Однак упровадження ІС не в усіх підприємствах супроводжується поліпшенням фінансово-економічних показників та підвищенням рівня управлінських рішень.

Спробуємо розкрити причини невдалого впровадження на підприємствах ІС.

По-перше, проектування ІС здійснюється без урахування стратегії розвитку підприємства. Створити і впровадити повнофункціональну ІС можливо лише за достатньо тривалий час, який для великих підприємств може становити навіть близько п'яти років.

По-друге, відсутні чіткі цілі проєкту. Під час розроблення і впровадження комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку важливо розуміти, яким має бути кінцевий результат і які конкретні завдання ставляться перед встановленою на підприємстві системою та на які чинники діяльності це матиме вплив у майбутньому.

По-третє, необгрунтованим буває на підприємстві реінжиніринг всіх бізнес-процесів. Часто трапляються випадки, коли керівництво підприємства під час впровадження комп'ютеризованої системи бухгалтерського обліку або погоджується на повний реінжиніринг всіх бізнес-процесів та відповідно підпорядкування їх функціональності автоматизованої системи, або ж наполягає на тому, щоб зберегти сформовану практику роботи, що вимагає поглибленої перебудови системи.

Система, яка в першому випадку зорієнтована на кардинальну перебудову, на практиці може виявитися взагалі нефункціональною. У другому ж випадку отримана система через доопрацювання й переробку може втратити свою надійність (у цьому разі відбувається різке зростання ризиків того, що введена інформація буде оброблена з помилками). Таким чином, автоматизація неефективних бізнес-процесів на підприємстві не дасть жодного корисного ефекту, а навпаки, буде втрачено можливість вдосконалити свою діяльність, оскільки остання буде затиснутою жорсткими рамками роботи програми. Отже, дуже важливо знайти оптимальне співвідношення між доопрацюванням системи та реінжинірингом бізнес-процесів.

По-четверте, проектування ІС на основі потреб «нижчих» ланок підприємства. Реєстрація всіх даних, які з'являються в компанії, у створеній ІС в

принципі неможлива. Тому при проектуванні інформація обмежена певними рамками, тобто існує певний ліміт в інформаційних потоках і даних.

Часто підприємства прагнуть якомога швидше, не маючи чіткого розуміння того, що повинна дати їм комп'ютеризована система, здійснити комп'ютеризацію обліку, зокрема й управлінського.

Однак доцільно насамперед визначити можливі варіанти щодо комп'ютеризації управлінського обліку, що відбувається в контексті комп'ютеризації усієї ІС. Щоб пов'язати між собою інформаційні потоки, підприємство може використовувати різні варіанти (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Варіанти комп'ютеризації управлінського обліку

№	Варіант	Характеристика	Переваги	Недоліки
1	Трансформація бухгалтерської звітності	Передбачає трансформацію готової фінансової звітності в управлінську	Незначні витрати на програмне забезпечення	Не підходить для великих багатопрофільних підприємств
2	Єдина база даних	Використання єдиної інформаційної бази даних, до якої заносяться документи всіх структурних підрозділів підприємства	Дозволяє враховувати інтереси всіх користувачів	Значна вартість, високі вимоги до кваліфікації персоналу
3	Трансформація проводок	Трансформація проводок з фінансового обліку в управлінський за задалегідь визначеними правилами	Простота застосування	Підходить лише невеликим підприємствам
4	Використання декількох програм	Передбачає використання функціональних програм	Порівняно невисокі фінансові витрати, безпека даних, зручність для користувачів; покращена функціональність	Необхідність створення спеціальних механізмів експорту-імпорту даних

З урахуванням наявних фінансових ресурсів, інформаційних потреб кожне підприємство може вибрати той чи інший варіант комп'ютеризації управлінського обліку.

Однак з погляду задоволення інформаційних запитів користувачів (а для цього саме й організовується управлінський облік на підприємстві) найкращими варіантами є другий і четвертий. Однак ці варіанти практично протилежні щодо фінансових витрат на їх впровадження. Зокрема, щоб створити єдину інформаційну базу даних, необхідно вкласти значну суму грошових коштів, водночас використання декількох програм потребуватиме витрат коштів лише на придбання з метою ведення управлінського обліку додаткових програмних продуктів, що були б сумісними з наявними продуктами. Це і є причиною для значного поширення серед підприємств саме цього варіанта.

На переробних підприємствах впровадження управлінського обліку за умов використання комп'ютерних технологій проходить такі етапи:

- 1) аналіз наявної системи управлінського обліку;
- 2) розроблення методики ведення управлінського обліку;
- 3) впровадження комп'ютерної системи управлінського обліку;
- 4) формування управлінської звітності (Додаток К).

Отримання даних у вигляді управлінської звітності можливе лише, якщо комп'ютеризовані всі облікові процеси.

Практично всім наведеним етапам впровадження управлінського обліку притаманна своя специфіка залежно від виду й галузі діяльності, фінансових можливостей, розмірів підприємства та інформаційних запитів його управлінського персоналу. Проте можливо розробити й структуру єдиного документа – Стандарту ведення управлінського обліку.

Нами узагальнена структура такого документа, до якого ми включили шість модульних блоків (Додаток Л). Для кожного з них подано питання, які доцільно розкрити, і наведено можливий перелік документів, де можливо деталізувати й розкрити методичні та організаційні особливості управлінського обліку на підприємстві.

Зміст наповнення кожного модульного блоку в різних підприємствах, залежно від видів їхньої діяльності, галузей, буде різним, особливо модульного блоку 3 «Облікове забезпечення управлінського обліку».

Хоча зараз впровадження комп'ютерних технологій стрімко зростає, належного забезпечення системи неможливо досягти без трудових ресурсів. Однак потрібно слід враховувати, що здебільшого операції всередині підприємства здійснюються особою, яка має свої інтереси. Тому важливо під час організації комп'ютеризації управлінського обліку налагодити роботу працівників так, щоб вони чітко розуміли цілі підприємства.

Усе це має вплив на розроблення документів, якими регулюються трудові права й обов'язки працівників. На жаль, у сучасних умовах господарювання, які є дуже динамічні, на підприємстві постійно змінюються плани, графіки, однак постійно редагувати посадові інструкції просто неможливо.

Тому в умовах комп'ютеризації замість посадових інструкцій варто впроваджувати короткі персональні інструкції, які розробляти для кожної бізнес-ролі працівника, під якою належить розуміти роль працівника, яка виконується ним у конкретний момент часу і якій притаманний визначений набір посадових обов'язків працівника та визначена відповідальність за конкретні елементи предметної сфери, тобто ці інструкції можна розробляти щодо кожного конкретного процесу.

На прикладі переробного підприємств наведемо приклади розроблених бізнес-ролей у предметній сфері управлінського обліку за умов використання інформаційно-комп'ютерних технологій (табл. 3.5).

На нашу думку, за сучасних умов господарювання в основі системи управлінського обліку й формування управлінської звітності має бути покладено підхід групування даних на основі кодування показників та господарських операцій. У програмних продуктах, наявних на ринку, інформація відображається відповідно до шифрів балансових рахунків і назв господарських операцій, для яких потім знову обираються шифри рахунків.

Однак такий підхід не дає змоги узгодження показників між усіма формами фінансової й управлінської звітності на підприємстві. Тому й необхідно рух об'єктів бухгалтерського обліку відображати, використовуючи відповідні показники та коди операцій (рис. 3.3).

Таблиця 3.5

**Приклад короткої персональної інструкції для предметної сфери
«Управлінський облік» на прикладі переробного підприємства**

№ з/п	Бізнес-ролі	Структурний підрозділ підприємства	Обов'язки
Управлінський облік			
1.	Економіст	Планово-фінансовий відділ	<ul style="list-style-type: none"> - ведення даних управлінського обліку в комп'ютерну систему; - перевірка, коригування управлінського обліку та управлінської звітності відповідно до вимог діяльності; - формування управлінської звітності, контроль за достовірністю, повнотою формування управлінської звітності всіма учасниками процесу
2.	Фінансист	Планово-фінансовий відділ	<ul style="list-style-type: none"> - ведення даних управлінського обліку (в частині здійснення розрахунків) в комп'ютерну систему; - формування управлінської звітності щодо розрахунків
	Бухгалтер	Бухгалтерська служба	<ul style="list-style-type: none"> - ведення даних управлінського обліку в комп'ютерну систему; - контроль за коректністю і повнотою ведення управлінського обліку всіма учасниками процесу в єдиній комп'ютерній системі; - закриття рахунків управлінського обліку в комп'ютерній системі за підсумками звітного періоду; - контроль за своєчасністю перенесення даних з первинних документів до комп'ютерної системи
3.	Спеціаліст з виробництва	Виробничий цех, ділянки	<ul style="list-style-type: none"> - ведення даних управлінського обліку (в частині виробничих витрат) в комп'ютерну систему; - формування управлінської звітності щодо виробничих витрат
4.	Програміст	Відділ програмного забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> - розробка технології вирішення завдань за всіма етапами обробки управлінської інформації; - підготовка програми ведення управлінського обліку до налаштування, її налаштування; - коригування складеної програми ведення управлінського обліку; - розробка та впровадження систем автоматичної перевірки правильності програми ведення управлінського обліку; - підготовка пристроїв до роботи, їх технічний огляд, проведення перевірки наявності несправностей, усунення їх
5.	Менеджер зі збуту	Відділ збуту	<ul style="list-style-type: none"> - ведення даних управлінського обліку (в частині укладених договорів, реалізації продукції) в комп'ютерну систему; - формування управлінської звітності щодо виконання умов договорів, реалізації продукції



Рис. 3.3. Запропонована послідовність формування облікової інформації в управлінському обліку за умов використання інформаційно-комп'ютерних технологій

Наявність відмінностей між складовими кореспонденцій у системі управлінського і фінансового обліку є основним аргументом на користь упровадження комп'ютеризованого обліку на основі кодування показників і господарських операцій. Це зумовлено відмінностями у підходах щодо класифікації витрат в управлінському і фінансовому обліку, відмінним порядком визнання операцій, порядком списання цих витрат.

Наведений підхід може використовуватися підприємствами різних масштабів та видів діяльності, зокрема й підприємствами переробної промисловості. Проте побудова системи управлінського обліку ускладнюється для підприємств великих розмірів, хоча водночас її розроблення дасть змогу ефективніше використовувати наявні можливості в майбутньому.

Усі наведені пропозиції стосовно організації управлінського обліку й управлінської звітності (за винятком пропозиції кодування показників і господарських операцій) можна використати під час вибору будь-якого

програмного продукту, призначеного для ведення управлінського обліку, зокрема це стосується і програми «BAS». Цей програмний продукт належить до ERP-систем, що призначені для комплексного планування ресурсів підприємства, і дає змогу комплексно комп'ютеризувати різні ділянки діяльності підприємств.

Таким чином, єдиний інформаційний простір з метою відображення фінансово-господарської діяльності підприємства, створюється прикладним рішенням, яке охоплює основні бізнес-процеси.

Сьогодні як ніколи актуальне питання для Українського бізнесу так як платформа 1С та BAS - вихідний код та розробка знаходиться в Росії. Огляд доступних на ринку України систем заміна 1С в 2022-му (Додаток М).

Дотриманням етапів розробки і впровадження системи управлінського обліку, які визначені під час дослідження, за умов використання інформаційно-комп'ютерних технологій можливо забезпечити ефективність цього процесу. Основою розробки технічного завдання щодо комп'ютеризації управлінського обліку на підприємстві стане впровадження Стандарту ведення управлінського обліку запропонованої структури, до якої входять виділені модульні блоки і регламентаційні документи.

Наведені нами пропозиції забезпечать належну організацію обліку за умов використання інформаційно-комп'ютерних технологій, а також сприятимуть формуванню в управлінському обліку облікової інформації за необхідними розрізами.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1. Аналіз стану охорони праці

Правовою основою законодавства щодо охорони праці є Конституція України, Кодекс цивільного захисту України, Закон України «Про охорону праці» [46], [45], [94].

Державна політика щодо охорони праці ґрунтується на конституційних правах кожного громадянина на належні, безпечні та нешкідливі умови праці та пріоритету життя і здоров'я працівника відносно результатів виробничої діяльності підприємства. У практичній реалізації цієї політики велике значення має постійне поліпшення умов та гігієни праці, удосконалення технічних засобів та організаційних заходів, навчання, підвищення кваліфікації з питань охорони праці тощо. Водночас реформування власності, поява великої кількості малих підприємств, обмеженість коштів на їх оснащення, незадовільний технічний рівень виробництв, втрата професійних навичок за період кризового стану економіки у значної кількості вивільненого працездатного населення є чинниками, що можуть спричинити різке зростання рівня травматизму на виробництві й професійних захворювань у найближчому майбутньому.

Оцінку рівня стану охорони праці у підрозділах ТОВ «Старий Порицьк» здійснюють відділ охорони праці та спеціалізовані комісії за результатами періодичного контролю за відповідний період на підставі статистики травматизму, аналізу усунення порушень, виявлених під час попереднього контролю, зазначених у приписах інженерів охорони праці, органів нагляду тощо.

В організації охорони праці у ТОВ «Старий Порицьк» беруть участь керівники господарств і підрозділів, що певним чином впливають на цей процес.

Кожен працівник повинен пройти підготовку з охорони праці. З новими працівниками, яких приймають на роботу, проводять інструктаж, проходження якого фіксують у картці обліку вступного інструктажу, що зберігається в особистій справі працівника. Інструктаж на робочому місці проводять керівники

виробничих підрозділів, що роблять записи у «Журналі реєстрації інструктажу з техніки безпеки». Своєчасність навчання з безпеки праці контролює інженер з охорони праці.

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» фінансування заходів з охорони праці здійснюють власники підприємства. Працівники не несуть жодних витрат на заходи з охорони праці. Фінансування профілактичних заходів з охорони праці, виконання загальнодержавних, галузевих та регіональних програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, інших державних програм, спрямованих на запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням, передбачається здійснювати за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, що виділяються окремим рядком, та за рахунок інших джерел фінансування, визначених законодавством.

Для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які використовують найману працю, витрати на охорону праці становлять не менше ніж 0,5% від фонду оплати праці.

З метою дослідження стану організації охорони праці проводять аналіз виробничих травм і професійних захворювань. Важливе значення для охорони праці у сільському господарстві має аналіз виробничого травматизму. Такий аналіз потрібен для того, щоб виявити причини виробничих травм і захворювань. Показники виробничого травматизму, підраховані під час аналізу, застосовують також для визначення динаміки їх змін, порівняння рівня виробничого травматизму між окремими ділянками (бригадами), галузями, господарствами. Тільки завдяки правильно встановленим причинам виробничих травм чи аварій вдається найточніше вжити заходів щодо їх запобігання.

Серед найпоширеніших оцінних показників стану охорони праці слід виділити показники частоти травматизму – $P_{\text{ЧТ}}$ та тяжкості – $P_{\text{ТТ}}$. Ці показники дають змогу вивчати динаміку травматизму на підприємстві, порівнювати його з іншими підприємствами.

Недоліком коефіцієнтів частоти, тяжкості та втрат є те, що вони не виявляють випадків із тяжким і смертельним наслідками. Для аналізу

травматизму з урахуванням зазначених недоліків введено новий показник – коефіцієнт $P_{сн}$, який враховує кількість травм зі смертельним наслідком та таких, що спричинили інвалідність.

$$P_{сн} = T \times \frac{1000}{P}, \quad (4.1)$$

$$P_{тт} = \frac{D_T}{T}, \quad (4.2)$$

де T – кількість випадків травматизму за звітний період; P – середньоспискова кількість працівників; D_T – кількість днів непрацездатності через травми.

Показник втрат працездатності $P_{нт}$ через травми – це число людино-днів непрацездатності, що припадає на 1000 працівників:

$$P_{нт} = 1000 \times \frac{D_T}{P}. \quad (4.3)$$

Отже, якісна сторона нещасних випадків визначається показниками $P_{тт}$ і $P_{сн}$, які доповнюють один одного.

Кількість травм зі смертельними наслідками визначають за допомогою коефіцієнта $P_{с.н.}$:

$$P_{с.н.} = \frac{C \times 100}{T}, \quad (4.4)$$

де C – кількість випадків зі смертельними наслідками або інвалідності; T – загальна кількість нещасних випадків.

Під дією шкідливих чинників на виробництві у робітників можуть виникати гострі професійні або хронічні отруєння й захворювання. Розслідування та облік професійних отруєнь і захворювань здійснюється згідно з діючим Положенням. Також розраховують показники частоти випадків захворювань $P_{чз}$, важкості захворювань $P_{тз}$ та втрат працездатності $P_{дз}$ через хвороби, які припадають на 100 працюючих [7]:

$$P_{чз} = 3 \times \frac{100}{P}, \quad (4.5)$$

$$P_{вз} = \frac{D_3}{3},$$

$$P_{дз} = D_3 \times \frac{100}{P}, \quad (4.6)$$

де Z – кількість випадків захворювань за звітний період; D_z – кількість днів непрацездатності через захворювання працівників за цей же період; P – загальна кількість працюючих.

Основні показники з охорони праці стосовно травматизму, визначені за статистичним методом, показано у табл. 4.1.

Таблиця 4.1.

Аналіз виробничого травматизму у ТОВ «Старий Порицьк»

Показник	Умовні позначення	Рік			2021 р. у % до 2019р.,
		2019	2020	2021	
Середньоспискове число працюючих, осіб	P_p	26	26	26	100,0
Фактично витрачено на одного працюючого, грн	A_f	7,93	7,57	7,61	95,96
Кількість нещасних випадків	T	1	0	1	100,0
Кількість днів непрацездатності	D_n	24	0	19	93,24
Показник частоти травматизму	$P_{\text{ч}}$	1,8	0	1,2	91,01
Показник тяжкості травматизму	P_T	5,7	6,3	6,1	107,02
Показник втрат (непрацездатності)	P_B	105,5	100,1	99,0	93,84

Аналізуючи стан охорони праці у ТОВ «Старий Порицьк» варто зазначити, що рівень травматизму потребує покращення як у фінансовому напрямі, та і в підвищенні виробничої дисципліни з боку працівників. Як бачимо, показник частоти травматизму ($P_{\text{ч}}$) спадає, що є позитивним, а показник втрат спадають, що є певною позитивною стороною функціонування системи управління охороною праці, проведених профілактичних заходів – навчань, інструктажів, підвищення кваліфікації тощо.

На основі аналізу стану охорони праці у ТОВ «Старий Порицьк» необхідно реалізувати низку заходів, що дасть змогу знизити рівень травматизму, покращити умови праці. Насамперед доцільно створити оптимальні мікрокліматичні умови, які забезпечують високу працездатність і продуктивність праці; забезпечити працівників спецодягом та іншими засобами індивідуального захисту, які зменшують вплив шкідливих факторів.

Постійний контроль за додержанням працівниками вимог нормативних актів про охорону праці покладено на інженерів з охорони праці. Керівники зобов'язані за власний кошт організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року.

4.2. Планування заходів з покращання охорони праці та їх фінансування

Важливою функцією управління охороною праці є планування організаційно-технічних заходів щодо охорони праці, яке має вирішальне значення для підвищення ефективності роботи з охорони праці. Слід зазначити, що планування роботи з охорони праці на підприємствах ведеться переважно нецілеспрямовано, і тому вся робота не дає вагомого зниження виробничого травматизму. На більшості підприємств не проводять необхідну аналітичну передпланову роботу, зокрема прогнозування цієї діяльності. Тому важливого значення набуває застосування методів прогнозування небезпечних та шкідливих виробничих факторів завдяки аналізу проектно-конструкторських і технологічних розробок та діючих виробничих процесів, визначення головної й локальних стратегій роботи з охорони праці на підставі встановлення причин виробничого травматизму й профзахворювань, вивчення стану умов праці за результатами паспортизації й атестації робочих місць, збору пропозиції від працівників, уповноважених з охорони праці, та профспілок, аналізу експертних оцінок. Планування робіт з охорони праці може бути перспективне, поточне (річне) та оперативне (квартальне, щомісячне, декадне). При цьому використовують: плани економічного й соціального розвитку підприємств; плани організаційно-технологічних заходів, спрямовані на поліпшення умов праці; матеріали атестації робочих місць; матеріали розслідування нещасних випадків на виробництві; пропозиції комісії з охорони праці.

Сьогодні у ТОВ «Старий Порицьк» спостерігається незначне виділення коштів на охорону праці, у зв'язку з фінансовими труднощами та низькою прибутковістю господарства. Незначна сума виділених коштів не може забезпечити суттєвого покращання стану охорони праці. Дані про виконання заходів із покращання охорони праці та витрати коштів у ТОВ «Старий Порицьк» наведено у табл. 4.2.

Таблиця 4.2.

Заходи з охорони праці та витрати коштів у ТОВ «Старий Порицьк»

Зміст заходів	Вартість робіт, тис. грн			Строки виконання заходів	Відповідальний за виконання заходів
	Рік				
	2019	2020	2021		
Створено здорових та безпечних умов праці (разом витрат)	43,5	47,8	35,1	Протягом року	Заступник голови райдержадміністрації
а/ організаційні заходи	15,0	16,1	9,4	Протягом року	Заступник голови райдержадміністрації
б/ забезпечення працюючих засобами індивідуального захисту	8,0	7,5	8,2	Протягом року	Заступник голови райдержадміністрації
в/ навчання та поширення досвіду з охорони праці	6,0	6,5	4,5	Протягом року	Заступник голови райдержадміністрації
г/ інформаційне та нормативно-правове забезпечення охорони праці	7,5	8,2	6,0	Протягом року	Заступник голови райдержадміністрації
г/ покращення умов праці	7,0	9,5	7,0	Протягом року	Заступник голови райдержадміністрації

Джерелами фінансування заходів щодо поліпшення умов праці на підприємствах можуть бути: власні кошти підприємств, фінансові ресурси, кредити, бюджетні кошти держави, благодійні внески тощо. Розрахунок витрат коштів для впровадження рекомендованих заходів з охорони праці у господарстві виконують залежно від характеру пропонованих заходів.

Кошти на охорону праці підприємств повинні використовуватися тільки на виконання комплексних заходів, які погоджені з місцевим органом Державного комітету з нагляду за охороною праці та забезпечують досягнення встановлених нормативів з охорони праці, подальше підвищення рівня охорони праці в умовах діючого виробництва. До таких заходів належать:

1. Атестація робочих місць на відповідність їх нормативним актам про охорону праці.

2. Розроблення, виготовлення та встановлення на діючих об'єктах засобів колективного захисту працюючих, засобів протиаварійного захисту, приладів і пристроїв безпеки.

3. Навчання працюючих з питань охорони праці, проведення нарад, семінарів, оглядів-конкурсів.

4. Забезпечення працівників спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту.

5. Впровадження автоматичного та дистанційного управління виробничим обладнанням, технологічними процесами, засобами транспортування та підйому з метою забезпечення безпеки працюючих, у тому числі механізація й автоматизація робіт із підвищеною небезпекою та робіт, пов'язаних із фізичним і нервово-психічним перевантаженням.

6. Впровадження систем автоматичного контролю та сигналізації наявності шкідливих, небезпечних і виробничих факторів, а також запобіжних пристроїв, що забезпечують аварійне відключення технологічного й енергетичного устаткування в разі виникнення небезпеки для обслуговуючого персоналу та працюючих.

7. Впровадження технічних пристроїв та устаткування, що забезпечують захист працюючих від ураження електричним струмом, дії статичної електрики та розрядів блискавок.

8. Модернізація технологічного, транспортного та інших видів обладнання з метою доведення його до вимог нормативних актів про охорону праці.

9. Реконструкція наявних систем природного та штучного освітлення з метою досягнення нормативних вимог щодо освітленості робочих місць діючого виробництва, евакуаційних виходів та місць масового переходу.

10. Проведення обов'язкового попереднього, періодичного і позапланового медичного огляду працівників.

Ці заходи є основою для опрацювання колективного договору. Визначення першочергових заходів ять на підставі даних атестації робочих місць на відповідність їх нормативним актам про охорону праці, аналізу причин нещасних випадків на виробництві та профзахворювань з урахуванням їх економічної та соціальної ефективності.

4.3. Економічна ефективність заходів з поліпшення охорони праці

Результатом втілення діяльності з охорони праці на сільськогосподарському підприємстві є відповідний соціальний і економічний ефект, який проявляється в наступному: по перше, підвищенням продуктивності праці, збільшенням обсягу випуску продукції за рахунок повного використання номінального фонду робочого часу і основних засобів; по друге, зниженням матеріальних витрат унаслідок уникнення травматизму і професійних захворювань, що означено зниженням оплати листків непрацездатності.

Для аналізу рівня ефективності заходів з поліпшення умов і охорони праці потрібно порівняти наслідки травматизму у грошовому виразі, а також затрати на ці заходи до і після їх впровадження, крім того, заходи з покращання стану охорони праці спричиняють підвищення продуктивності праці.

1. Порівняльна економічна ефективність заходів для попередження нещасних випадків:

$$E = Q - E_h(K_2 - K_1), \quad (4.7)$$

де Q – річна економія внаслідок зниження виробничого травматизму;

E_h – нормативний коефіцієнт ефективності заходів охорони праці, $E_h = 0,08$;

K_2, K_1 – витрати для впровадження заходів з метою попередження нещасних випадків за попередній і звітний роки.

2. Річна економія, Q :

$$Q = M_{n1} - M_{n2}, \quad (4.8)$$

де $M_{n1} - M_{n2}$ – матеріальні наслідки виробничого травматизму в попередньому і звітному роках.

3. Матеріальні наслідки травматизму:

$$M_H = D_T \times S \times \Phi, \quad (4.9)$$

де D_T – кількість людино-днів непрацездатності з втратою працездатності на один день; S – середня денна заробітна плата одного працівника;

Φ – коефіцієнт матеріальних наслідків, $\Phi=2$

4. Термін окупності на охорону праці:

$$T = K_2 / Q \quad (4.10)$$

До основних елементів, які складають матеріальні наслідки травматизму, відносять:

- виплати за листками непрацездатності у результаті травматизму, грн.;
- вартість невиробленої продукції в результаті нещасних випадків, грн.;
- інші матеріальні витрати, грн., які передбачають затрати на утримання стаціонарних і лікування амбулаторних хворих, доплати за тимчасового переведення потерпілих на легшу роботу, допомогу членам сімей потерпілих, затрати на підготовку кадрів на місце тих, що вибули через травми.

Для отримання початкових даних складають таблицю показників (табл. 4.3).

Таблиця 4.3.

Показники матеріальних наслідків травматизму у ТОВ «Старий Порицьк»

Показник	Значення показника
Втрати праці в результаті виробничого травматизму, дні	43
Середньоденна заробітна плата одного працівника, грн.	405
Витрати на оплату лікарняних листків, грн.	16615
Середньоденна вартість виробітку одного працівника, грн.	1290
Вартість недоданої продукції у результаті виробничого травматизму, грн.	28270
Матеріальні втрати від травматизму, грн.	37327

Із табл. 4.3 очевидно, що матеріальні втрати від травматизму у ТОВ «Старий Порицьк» становлять приблизно 37,3 тис. грн. А матеріальні втрати від професійних захворювань – 15,8 тис. грн. (табл.4.4).

Таблиця 4.4.

Показники матеріальних наслідків у результаті захворювань, пов'язаних із несприятливими умовами праці, 2021 рік

Показник	Значення показника
Втрати праці у результаті захворювань, дні	19
Середньоденна зарплата одного працівника, грн.	405
Затрати на оплату лікарняних листків, грн.	8800
Середньоденна вартість виробітку одного працівника, грн.	1290
Вартість недоданої продукції у результаті професійного захворювання, грн.	46400
Матеріальні втрати від професійних захворювань, грн.	15800

Загальний стан охорони праці у ТОВ «Старий Порицьк» можна вважати задовільним. Існуючий рівень травматизму та професійних захворювань за незначного фінансування заходів з охорони праці вказують на малоефективну організацію робіт щодо забезпечення відповідного рівня техніки безпеки, виробничої санітарії та пожежної безпеки на робочих місцях (табл.4.5).

Таблиця 4.5.

Економічна ефективність заходів з покращання охорони праці, 2020 рік

Показник	Значення показника
Затрати праці у результаті виробничого травматизму і захворювань, дні	223
Затрати на оплату лікарняних листків, грн.	23415
Вартість недоданої продукції, грн.	64670
Матеріальні витрати у результаті захворювань і виробничого травматизму, грн.	53127
Економічний ефект від впровадження заходів щодо покращання охорони праці, грн.	18027
Сума коштів для покращання охорони праці, грн.	35100
Термін окупності вкладених коштів, роки	1,9

Із таблиці 4.5 видно, що витрати на охорону праці у ТОВ «Старий Порицьк» за прогнозами окупляться протягом 1,9 року.

Підсумовуючи проведені розрахунки вважаємо, що у майбутньому доцільно збільшити фінансування витрат на охорону праці, покращувати охорону праці за

рахунок наявних у сільськогосподарських підприємствах ресурсів, забезпечити на відповідному рівні трудову дисципліну тощо.

4.4. Безпека в надзвичайних ситуаціях

У відповідності до Кодексу цивільного захисту України держава, як гарант цього права створює систему Цивільної оборони, яка на межі має захист населення від небезпечних наслідків аварій і катастроф техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру. Тобто держава не тільки проголошує право населення на захист свого життя і здоров'я в умовах надзвичайних ситуацій, але і гарантує це право створюючи загальну систему захисту населення, систему цивільної оборони. Відповідальність за організацію та стан цивільної оборони на об'єктах господарювання несе керівник господарства, установи та організації.

Держава як гарант цього права створює систему цивільної оборони, ставить за мету захист населення від небезпечних наслідків аварій і катастроф техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру.

Основною функцією органів державної виконавчої влади у разі виникнення НС є захист населення та організація його життєзабезпечення.

До ймовірних природних надзвичайних ситуацій на території господарств Городоцького району слід віднести урагани, грози, затоплення, снігові заметілі тощо; до техногенних – аварії на автошляхах, фермах, електричному господарстві, аварії, пов'язані з витіканням хімічних речовин, пально-мастильних матеріалів тощо.

На об'єктах народного господарства, зокрема сільськогосподарських підприємствах, з урахуванням виробничих умов встановлюють протипожежний режим і розробляють інструкції як для всього об'єкта, так і для окремих цехів, дільниць, бригад. В інструкціях наводять норми зберігання різних матеріалів, зазначають місця, де не можна курити і влаштовувати відкрите полум'я, описують порядок дій у разі виникнення пожежі.

Організація життєзабезпечення населення в разі виникнення надзвичайної ситуації є одним із основних завдань цивільної оборони України. Заходи життєзабезпечення здійснюють центральні та місцеві органи державної виконавчої влади, структурні підрозділи у їх складі, що безпосередньо відповідають за захист населення, адміністрації підприємств, установ і організацій з метою задоволення життєвих потреб громадян, які потерпіли від наслідків надзвичайних ситуацій.

Основними заходами є: надання житла; організація харчування; забезпечення одягом, взуттям і товарами першої необхідності; медичне обслуговування тощо.

Організація життєзабезпечення населення в екстремальних умовах є комплексом заходів, спрямованих на створення і підтримання нормальних умов, життя здоров'я і працездатності людей. Комплекс передбачає:

- управління діяльністю робітників і службовців, всього населення при загрозі та виникненні НС;
- захист населення та територій від наслідків аварій, катастроф тощо;
- забезпечення населення питною водою, продовольчими товарами і предметами першої необхідності;
- захист продовольства, харчової сировини, фуражу, водо-джерел від радіаційного, хімічного та біологічного зараження (забруднення);
- житлове забезпечення і працевлаштування;
- комунально-побутове обслуговування;
- медичне обслуговування;
- навчання населення способів захисту і дій в умовах надзвичайних ситуацій;
- розробка і своєчасне введення режимів діяльності в умовах радіаційного, хімічного та біологічного зараження;
- санітарну обробку;

- знезараження території, споруд, транспортних засобів, обладнання, сировини, матеріалів і готової продукції;
- забезпечення населення інформацією про характер і рівень небезпеки та поведінку; морально-психологічну підготовку;
- заходи, спрямовані на попередження, запобігання або ослаблення несприятливих для людей екологічних наслідків НС, та інші заходи.

Керівники сільськогосподарських підприємств, установ і організацій є безпосередніми виконавцями цих заходів. Заходи розробляють завчасно і відображають у планах цивільної оборони і виконують як у період загрози, так і після виникнення надзвичайних ситуацій. Усі зазначені заходи організовує державна виконавча влада областей, районів, міст, районів у містах, селищ і сіл, органи управління цивільної оборони за чіткого погодження між ними заходів, які проводять.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Інформаційне забезпечення управління формуванням і ефективним використанням запасів на підприємстві об'єднує первинний, аналітичний і синтетичний бухгалтерський облік в одну систему. Для вдосконалення системи управління одним із дієвих методів є впровадження новітніх ІС через автоматизацію бухгалтерського обліку, яка є для такої системи джерелом постачання інформації. Це дає змогу забезпечити оптимізацію процесу обміну інформацією, зменшення обсягу роботи облікових працівників та ефективність ухвалених керівництвом підприємства управлінських рішень.

Дослідивши теоретико-методичні особливості обліку запасів на прикладі ТОВ «Старий Порицьк» Іваничівський району Волинської області, ми дійшли таких висновків:

1. У результаті аналізу наукових праць виявлено неоднозначність підходів щодо трактування економічної категорії «виробничі запаси». Це дає підстави стверджувати, що необхідне поглиблення їх сутності й уточнення визначення. Дослідження існуючих класифікаційних ознак запасів засвідчує їх громіздкість і недостатню аналітичність. Для підвищення рівня інформаційної деталізації і належного групування запасів було визначено основні економічні ознаки і обґрунтовано пропозицію їх класифікації за функціональним і технологічним призначенням, що забезпечить формування повної й достовірної інформації в процесах управління ресурсами підприємства з метою ухвалення оперативних і поточних рішень та стане основою для вдосконалення організації й методики їх обліку.

2. В основу вибору ІС має бути покладено такі ознаки: функціональність і інтегрованість; галузь діяльності, організаційна структура і тип виробництва; архітектура, можливість інтеграції з іншими програмними продуктами; можливість підтримки корпоративного управління, а також оперативного і стратегічного управління. Хоча впровадження ІС потребує суттєвих витрат, які сьогодні, на жаль, суб'єкти господарювання не в змозі понести, до того ж і термін

окупності є достатньо великим, економічний ефект від впровадження ІС очевидний: доступність до даних різного рівня, скорочення часу для рутинної обробки облікових даних, оптимізація бізнес-процесів, ефективність і оперативність ухвалення управлінських рішень.

3. Забезпечення ефективної організації бухгалтерського обліку запасів має ґрунтуватися на системі чинних нормативно-правових актів, які регулюють бухгалтерський облік запасів є підґрунтям для здійснення й розвитку інноваційної діяльності.

4. Порівнявши ключові норми П(С)БО 9 «Запаси» і МСБО 2 «Запаси», якими визначаються методичні підходи щодо побудови бухгалтерського обліку запасів, і усвідомлюючи необхідність застосування міжнародних стандартів у національній практиці бухгалтерського обліку, можемо стверджувати про єдність підходів в основних питаннях методології формування інформації про запаси в бухгалтерському обліку і наявність деякої неузгодженості в питаннях, що стосуються сфери застосування, складу (класифікації) запасів, порядку визнання запасів активами, груп активів, на які не поширюється дія стандарту, підходів до оцінки запасів під час їх надходження, а також розкриття інформації у фінансовій звітності. Вважаємо, що ці питання підлягають перегляду й уточненню, що посприє вдосконаленню системи державного регулювання бухгалтерського обліку запасів і в системі прийняття рішень слугуватиме задоволенню потреб користувачів.

5. Обґрунтовано, що в частині запасів формування облікової політики підприємства повинно спрямовуватися на задоволення інформаційних запитів управлінської системи стосовно наявного обсягу та структури запасів, можливостей їх оптимізації, економії грошових коштів внаслідок раціонального формування нормативів потреби у запасах, а також підвищення ефективності управління запасами та розкриття інформації про них у фінансовій звітності.

6. З метою більш повного забезпечення інформаційних потреб користувачів у даних щодо наявності запасів і здійснюваних операцій з ними за звітний період, розширено перелік показників, які запропоновано включити до чинної форми

Приміток до річної фінансової звітності.

7. Ідея створення ТОВ «Старий Порицьк» полягала в застосуванні органічної технології виробництва, тому його подальший розвиток ґрунтується на переведенні його на цю технологію. Під контролем сертифікаційної компанії «Органік Стандарт» відбулася перша посівна кампанія за органічними стандартами, а відтак господарство отримало сертифікат перехідного періоду. Згідно із сертифікаційними вимогами, з метою отримання органічного сертифіката потрібно було пройти перехідний трирічний період (тобто три посівні). У 2012 р. було отримано сертифікат від «Органік Стандарт» – спершу на продукцію рослинництва, а згодом і на продукцію тваринництва.

Минулого року відбулося розширення ТОВ «Старий Порицьк»: збудована сучасна сироварня і на основі використання власного молока почали виробляти сири преміум-класу під маркою «Сирна карта із Старого Порицька». Потужність переробки молока становить 5 т/зміну. Вкладати інвестиції в переробку молока планували переважно за рахунок коштів, передбачених державною програмою компенсації будівництва тваринницьких комплексів, але завершувати будівництво довелося за рахунок власних коштів через невиконання зобов'язань державою.

Органічною фермою «Старий Порицьк» нещодавно випущено лінійку натуральних йогуртів. Вони виготовляються без домішок або із сезонними ягодами (чорницею, полуницею, малиною) і мають 1 % жирності. У їхньому складі цукру міститься лише 4%. У приготуванні не використовуються жодні барвники, а сезонні ягоди, які вирощені на органічній фермі Волині, створюють чудовий смак.

Розливають тут і три види пастеризованого молока (жирністю 0,5, 2,5 та 3,5 %), сироватку і роблять звичайний кисломолочний сир.

На основі аналізу даних табл. 2.2 можна стверджувати, що підприємство є високорентабельним. На 26,5 % за три роки зросла вартість власного капіталу і у 2021 р. становила 58792 тис. грн, практично не змінилися надходження від реалізації продукції, водночас на 13,4 % відбулося скорочення витрат на оплату

товарів (робіт, послуг), а витрати на оплату праці зросли на 62,5 %. Зросла на 71,6 % собівартість реалізованої продукції, у результаті чого знизився чистий прибуток на 27,9 %.

Аналізуючи дебіторську і кредиторську заборгованість (табл. 2.3), ми виявили такі закономірності. Зросла вартість наявного капіталу на 16,7 %. Хоча практично не змінилася вартість необоротних активів (за рахунок зниження вартості основних засобів), вартість нематеріальних активів зросла і у 2021 р. становить 871 тис. грн, а у 2019 р. вартість нематеріальних активів відсутня. Це відбулося за рахунок одержання торгової марки та включення її вартості до вартості нематеріальних активів. За рахунок нарощування поголів'я корів зросла в 1,5 рази також вартість довгострокових біологічних активів. Практично не змінилася дебіторська заборгованість і становить 2777 тис. грн на кінець 2021 р. Це є свідченням своєчасності розрахунків. Негативним явищем є зростання на 33 % кредиторської заборгованості за розрахунками з оплати праці. Підприємство має борг перед працівникам в сумі 201 тис. грн. Найбільшу частку в кредиторській заборгованості становить заборгованість за товари, послуги, роботи – 3673 тис. грн, або зростання відбулося на 10,8 %. Це свідчить про несвоечасність розрахунків. Незважаючи на скорочення прибутку та падіння рівня рентабельності, можна вважати, що загалом економічна діяльність ТОВ «Старий Порицьк» є досить ефективною.

Незважаючи на скорочення прибутку і падіння рівня рентабельності, загалом економічна діяльність ТОВ «Старий Порицьк» ведеться досить ефективно.

У ТОВ «Старий Порицьк» у програмі 1С Бухгалтерія 8.3 формуються оборотно-сальдові відомості (ОСВ), на яких ведуть аналітичний та синтетичний облік. ОСВ являє собою складену на основі бухгалтерських рахунків зведену таблицю. Цим документом підтверджується фактичне здійснення господарської діяльності підприємством.

На основі здійснених опрацювань зроблено такі пропозиції:

1. Наведено класифікацію облікової інформації (за стадіями виникнення, за сталістю, за повнотою, за технологією розв'язування облікових задач) у

контексті її використання комп'ютеризованою системою бухгалтерського обліку (КСБО), яку можна представити як взаємозв'язок вхідних даних.

2. Досліджено характеристики практичного використання КСБО відповідно до класу і користувачів. На сьогодні підприємства, які успішно функціонують, досягли високих результатів діяльності. Проведений на підприємстві аналіз ERP-систем стосовно переваг і недоліків дав змогу встановити, що основна перевага – це зростання ефективності роботи господарства загалом, а недолік – висока вартість впровадження.

3. На основі опрацювання наукових джерел й вивчення практичного досвіду визначено групи проблемних питань, з якими зіштовхується управлінський персонал під час впровадження на підприємстві системи електронного документообігу, зокрема це проблеми інформативності, кадрові, а також організаційні, нормативні, фінансові, психологічні проблеми. Вирішити частину з них за допомогою використання інструментарію бухгалтерського обліку неможливо, однак ми визначили низку заходів організаційно-бухгалтерського характеру, які можуть забезпечити ефективну організацію електронного документообігу.

4. На рівні підприємства доцільним є впровадження значно ширшого переліку заходів, що стосуються встановлення обов'язків осіб або спеціального відділу, які відповідають за належну організацію електронного документообігу; формування внутрішніх регламентаційних документів (розробка Положення про електронний документообіг, інструкції для співробітників щодо виконання обов'язків, пов'язаних із рухом електронних документів, графіка документообігу з урахуванням особливостей руху електронних документів, звітності, яка дасть змогу відстежувати рух електронних документів і рівень їх виконання); розроблення системи захисту від несанкціонованого доступу до бази даних підприємства, встановлення прав доступу; проведення навчання й атестації персоналу, який задіяний в електронному документообігу.

5. З метою вдосконалення процесу комп'ютеризації управлінського обліку і формування управлінської звітності запропоновано перелік етапів

його впровадження: 1) аналіз наявної системи управлінського обліку; 2) розроблення методики ведення управлінського обліку; 3) впровадження системи управлінського обліку; 4) формування управлінської звітності. Наведені етапи мають певну специфіку залежно від виду діяльності та галузі, розмірів підприємства, інформаційних запитів управлінського персоналу та фінансових можливостей підприємства.

6. У структурі Стандарту ведення управлінського обліку визначено шість модульних блоків (загальні положення управлінського обліку; організація управлінського обліку на підприємстві; облікове забезпечення управлінського обліку; система управлінської звітності; аналітичні інструменти управлінського обліку; інфраструктура управлінського обліку) і наведено для них перелік регламентаційних документів. У наведеній структурі деталізуються і розкриваються методичні та організаційні особливості здійснення управлінського обліку на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамова І. З., Грубляк С. А. Організація управлінського обліку в умовах комп'ютерної обробки даних. *Економічний аналіз*. 2009. Вип. 7 (26). С. 66-69.
2. Аудит: підручник / Г. М. Давидов та ін.; за ред. Г. М. Давидова, М. В. Кужельного. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Знання, 2009. 495 с.
3. Береза А. М. Основи створення інформаційних систем: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2001. 214 с.
4. Бутко М. П., Дітковська М. Ю. Формування інформаційного забезпечення в системі державного управління: монографія. Ніжин: Вид-во «Аспект-Поліграф», 2010. 244 с.
5. Бабинець М. М. Термінологічний словник для студентів економічних спеціальностей. Київ: Центр навч. літ., 2016. 216 с.
6. Бенько М. М. Новітні інформаційні технології в бухгалтерському обліку. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2011. Вип. 35. С. 29-33.
7. Бержанір І. А., Демченко Т. А., Кістол А. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161-168.
8. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор, 2016. 378с.
9. Бондаренко Н. М., Яресько А. М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. № 4. С. 273-281.
10. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність: навч. посіб. для студентів вузів. Житомир: ЖІТІ, 2013. 480 с.
11. Бухгалтер 911. URL: <http://buhgalter911.com/Res/PO/av-tomat.aspx>.
12. Василенко В. О., Ткаченко І. Т. Виробничий (операційний) менеджмент: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2007. 532 с.
13. Верхоглядова Н. І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014. 536 с.

14. Виробнича логістика: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / О. В. Посилкіна, Р. В. Сагайдак-Нікітюк, О. В. Доровський, Г. В. Кубасова. Харків: НФаУ, 2009. 364 с.

15. Гізатулін М. Б. Проблеми та перспективи розвитку електронного документування в бухгалтерському обліку суб'єктів державного сектору. *Незалежний АУДИТОР*. 2014. № 7 (1). С. 68–72.

16. Гадзевич О. І., Шпати́ковська Т. А. Обліково-аналітичне забезпечення виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 6. С. 344-388.

17. Гаркуша С. А. Автоматизація облікових процесів: впровадження та переваги роботи системи. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2012. Вип. 4 (52). С. 60-65.

18. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С., Коновал М. О. Цифровізація документообігу як напрям розвитку бухгалтерського обліку. *Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів в умовах цифрової трансформації економіки: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Миколаїв, 18 трав. 2020 р.)*. Миколаїв, 2020. С. 18-21.

19. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. Організація обліку: навч. посіб. Львів: Магнолія 2006, 2016. 438 с.

20. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: www.rada.gov.ua.

21. Грицик В., Канарський Ю., Бедрій Я. Екологія довкілля. Охорона природи: навч. посіб. для студентів вузів. Київ: Кондор, 2009. 290 с.

22. Губачова О. М., Мельник С. І. Облік у зарубіжних країнах: підручник. Київ: Центр навч. літ., 2008. 432 с.

23. Дмитренко А. В., Балабась І. В. Економічна сутність поняття виробничі запаси. *Економіка і регіон*. 2016. № 2 (57). С. 149-152.

24. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет. Москва:

Аудит, ЮНИТИ, 1998. 783 с.

25. Економіка виробничого підприємництва: навч. посіб. / Й. М. Петрович та ін. 3-тє вид., випр. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2002. 405 с.

26. Економіка підприємства: навч. посіб. / О. М. Бандурка, Є. В. Ковальов, М. А. Садиков, О. С. Маковоз; за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків: ХНУВС, 2017. 192 с.

27. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / О. В. Мочерний, Я. О. Ларіна, О. А. Устенко, О. І. Юрій; за ред. О. В. Мочерного. Львів: Світ, 2005. Т. 1. 463 с.

28. Електронна бухгалтерія: підруч. для здобувачів вищої освіти / В. Я. Плаксієнко, І. М. Назаренко, К. С. Жадько, С. А. Гаркуша; за ред. В. Я. Плаксієнка. Київ: Центр навч. літ., 2021. 334 с.

29. Євдокимов В. В. Концепція інтегрованої системи бухгалтерського обліку: теорія, методологія, організація: автореф. дис. ... д-ра екон. наук. Житомир, 2011. 37 с.

30. Живко З. Б., Живко О. М., Живко І. Ю. Словник сучасних економічних термінів. Львів: Край, 2007. 384 с.

31. Живко З., Рассадникова С., Прокопишин О. Проблеми інвестування в екологію українського Причорномор'я. *Формування стратегії соціально-економічного розвитку підприємницьких структур в Україні: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 23–25 лист. 2016 р.)* / упоряд. А. М. Штангрет; редкол.: З. Б. Живко, А. Н. Колосов, О. І. Копилук та ін. Львів: Укр. акад. друкарства, 2016. С. 56-58.

32. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання, 2007. 1072 с.

33. Звітність аграрних підприємств: зарубіжна й вітчизняна практика / З. Б. Живко, Л. Б. Гнатишин, О. С. Прокопишин, Н. Є. Ціцька. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5, № 2. С. 383-392.

34. Зеркалов Д. В. Охорона праці в галузі: навч. посіб. Київ: Основа, 2011. 551 с.

35. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: навч. посіб. 4-те вид., випр. Київ: Знання-Прес, 2008. 362 с.

36. Іванюта П. В., Лугівська О. П. Управління ресурсами і витратами: навч. посіб. / за ред. д. е. н., проф. О. М. Іванюти. Київ: Центр навч. літ., 2009. 320 с.

37. Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків: затв. наказом Міністерства фінансів України від 11.08.1994 р. № 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0202-94#Text>.

38. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30 лист. 1999 р. № 291, із змінами і доповненнями від 25 верес. 2009 р. № 1125. URL: <http://search.ligazakon.ua>.

39. Історія економіки та економічної думки: підручник / В. В. Козюк та ін.; за ред. В. В. Козюка, Л. А. Родіонової. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 792 с.

40. Конюхов С. Л., Солопанов О. І. Вибір формату обміну даними між веб-додатком та базою даних, написаною на FOXPRO. URL: http://xne1aajfpcds8ay4n.com.ua/files/image/konf_13/doklad_13_b_13.pdf.

41. Клепікова О. А. Сучасний стан і місце інформаційних технологій в управлінні підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*: зб. наук. праць. Одеса: Вид-во МГУ, 2013. Вип. 5. С. 74-77.

42. Клименко М. О., Фещенко В. П., Вознюк Н. М. Основи та методологія наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Аграрна освіта, 2010. 351 с.

43. Коваль Н. І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 93-105.

44. Кодекс етики професійних бухгалтерів Міжнародної федерації

бухгалтерів: затв. рішенням АПУ від 30.11.2006 р. № 168/7 (зі змінами та доповненнями). URL: <http://www.kadrovik.ua>.

45. Кодекс цивільного захисту України від 1 лип. 2013 р. (зі змінами і доповненнями від 27.03.2014 р. № 1166 VII). URL: <http://search.ligazakon.ua>.

46. Конституція України від 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua>.

47. Концептуальна основа фінансової звітності: видана РМСБО у вересні 2010 р., переглянута в березні 2020 р. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti>.

48. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Conceptual_Framework_Ukr_AH19.pdf.

49. Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку підручник. Київ: КНЕУ, 2001. 334 с.

50. Кузьміна Н. М. Деякі методичні аспекти навчання використання інформаційних систем в управлінні підприємством. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. № 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. № 7(14). С. 110-118.

51. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту: навч. посіб. Київ: Каравела, 2004. 568 с.

52. Левицька С. О., Андрєєва А. О. Автоматизація господарського обліку як чинник прискорення процесу діяльності підприємств. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2011. Вип. 16. С. 608–614.

53. Левицька С. О., Король О. В. Інформаційне забезпечення системи бухгалтерського обліку. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія: Економіка*: зб. наук. праць. Рівне: Вид-во НУВГП, 2009. Вип. 3(47), ч. 1. С. 367-372.

54. Макконнелл К. Р., Брю С. Л., Флінн Ш. М. Економікс: принципи, проблеми і політика: підручник. 19-те вид. Москва: НДЦ ИНФРА-М, 2017. 1028 с.

55. Малецька О. І., Прокопишин О. С., Мирончук З. П. Облікова інформація у системі формування антикризового управління персоналом аграрних підприємств. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2020. Вип. 16, т. 2. С. 168-178.

56. Мацелюх Н. П., Максименко І. А. Історія економіки та економічної думки. Політична економія. Мікроекономіка. Макроекономіка: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доповн. Київ: Центр навч. літ., 2014. 382 с.

57. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів: затв. наказом Міністерства фінансів України від 10 січ. 2007 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>.

58. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління: затв. наказом Міністерства фінансів України від 07 груд. 2018 р. № 982. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text>.

59. Методичні рекомендації про застосування реєстрів бухгалтерського обліку: затв. наказом МФУ від 29.12.2000 р. № 356. URL: http://uazakon.com/documents/date_v4/pg_gvnwsz.htm.

60. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: затв. наказом Мінфіну України від 28.03.2013 р. № 433. URL: <http://dtkk.com.ua>.

61. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів: затв. наказом Міністерства аграрної політики України від 27.09.2007 р. № 701. URL: http://uazakon.com/documents/date_v4/pg_gvnwsz.htm.

62. Михайлов С. І., Степасюк Л. М., Городенко С. В. Економіка підприємства: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: ЦП «Компринт», 2018. 419 с.

63. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, IASB; Список, Стандарт): міжнар. док. від 01.01.2012 р. (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

64. Нападовська Л. В. Управлінський облік: підруч. для вузів. 2-ге вид., доопр. та допов. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 648 с.

65. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://dtkk.com.ua>.

66. Національні стандарти бухгалтерського обліку в Україні: норматив.-практ. довід. URL: <http://www.interbuh.com.ua>.

67. Нашкерська Г. В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2004. 464 с.

68. Нашкерська Г. Методологія і практика оцінювання у фінансовому обліку: монографія. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 426 с.

69. Норд Г. Л., Белікова В. В. Особливості класифікації виробничих запасів підприємств-виробників будівельних виробів з пластмаси та металу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 10. С. 122-126.

70. Павлюковець М. П. Розвиток бухгалтерського обліку сільсько-господарських підприємств в умовах інтернет-технологій: дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2014. 244 с.

71. Півторак Д. М., Протоцька Т. І. Побудова бухгалтерського обліку в управлінні підприємством: концептуальні засади. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку України в галузі управління та адміністрування: ініціативи молоді*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів вищ. освіти і молодих учених, 22 жовт. 2021 р. Харків, 2021. С. 49-51.

72. Півторак Д. М., Юматов Ю. С. Облікова політика в системі економічної безпеки підприємства. *Студентська молодь і науковий прогрес в АПК*: тези доп. Міжнар. студ. наук. форуму, 4-6 жовт. 2022 р. Львів, 2022. С. 216.

73. Пікуліна Н. Ю., Шило Л. А. Тенденції розвитку інформаційних технологій, що застосовуються в бухгалтерському обліку, аудиті та внутрішньому контролі. *Проблеми економіки транспорту: зб. наук. праць Дніпропетровського НУЗТ ім. акад. В. Лазаряна*. 2013. Вип. 6. С. 68-75.

74. Пістун І. П., Березовецький А. П., Березовецький С. А. Охорона праці в галузі сільського господарства: навч. посіб. Суми: Унів. кн., 2009. 368 с.

75. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30 лист. 1999 р. № 291, із змінами і доповненнями від 25 верес. 2009 р. № 1125. URL: <http://search.ligazakon.ua>.

76. Податковий Кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://pro-u4ot.info>.

77. Подолянчук О. А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 88-101.

78. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

79. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом Мінфіну від 31.12.1999 р. № 318 (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

80. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 20 жовт. 1999 р. № 246. URL: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO9.aspx>.

81. Положення про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку: затв. наказом Міністерства фінансів України від 24.03.1995 р. № 88. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

82. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: затв. наказом

Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>.

83. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: затв. постановою КМУ від 22.01.1996 р. № 116. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

84. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV із змінами і доповненнями від 12.05.2011 р. № 3332-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

85. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22 трав. 2003 р. № 852-IV (із змінами та доповненнями). URL: www.liga.kiev.ua.

86. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 трав. 2003 р. № 851-IV (із змінами та доповненнями). URL: www.liga.kiev.ua.

87. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів: наказ Міністерства статистики України № 193 від 21.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0193202-96#Text>.

88. Про затвердження типових форм первинного обліку: наказ від 29 груд. 1995 р. № 352. URL: <http://search.ligazakon.ua>.

89. Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 81/94-ВР (із змінами та доповненнями). URL: www.liga.kiev.ua.

90. Про інформацію: Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII (із змінами та доповненнями). URL: www.liga.kiev.ua.

91. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 р. № 3814-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>.

92. Про обов'язковий примірник документів: Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV (із змінами та доповненнями). URL: www.liga.kiev.ua.

93. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січ. 2007 р. № 537-V. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.

94. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII (зі змінами і доповненнями від 09.04.2014 р. № 1193-VII). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

95. Про Примітки до річної фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 29 лист. 2000 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-00>.

96. Прокопишин О. С. Блокчейн як перспективна технологія обліку. *Новітні технології в розвитку бухгалтерського обліку*: матеріали круглого столу, 23 лют. 2021 р. / за заг. ред. Л. Б. Гнатишин. Львів: ЛНАУ, 2021. С. 140-145.

97. Прокопишин О. С. Екологізація як напрям розвитку сучасного суспільства. *Цифрова економіка: тренди та перспективи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 25 жовт. 2018 р.). Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. С. 195-197.

98. Прокопишин О. С. Екоменеджмент як основа сталого розвитку. *Економіка, фінанси та управління: проблеми та сучасні шляхи розвитку*: матеріали підсумкової міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 25-26 груд. 2015 р.): у 3 ч. / ГО «Львівська економічна фундація». Львів: ЛЕФ, 2015. Ч. 2. С. 48-49.

99. Прокопишин О. С., Гнатишин Л. Б. Моделювання бухгалтерського відображення екологічної діяльності в системі обліку сільськогосподарських підприємств. *Наукові праці: економіка: наук.-метод. журн.* 2016. Вип. 275, т. 263. С. 78-83.

100. Прокопишин О., Поліщук О., Возна І. Вплив інформаційних технологій на розвиток професії бухгалтера. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю*: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 20-21 квіт. 2022 р.). Полтава, 2022. С. 388-391.

101. Пушкар М. С. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 626 с.

102. Річні звіти ТОВ «Старий Порицьк» Володимир-Волинського району

Волинської області за 2019-2021 рр.

103. Роева О. С. Вплив інтеграційних процесів обліку на систему інформаційного забезпечення підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці: зб. наук. праць*. 2018. Вип. 5(67). С. 199-203.

104. Роева О. С. Розвиток управлінського обліку запасів в інформаційному забезпеченні інноваційної діяльності. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5(38). С. 273-285.

105. Роева О., Бойко О. Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами. *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (13 квіт. 2017 р)*. Кривий Ріг: Дон. нац. ун-т екон. та торгівлі, 2017. С. 72-74.

106. Россоха В. В. Методологія та її роль в сучасних економічних дослідженнях. *АгроІнКом*. 2009. № 1–4. С. 50-55.

107. Рубан Л. О., Яковенко Т. І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 319-324.

108. Словник бухгалтера та аудитора / В. Пантелєєв, О. Сніжко; за ред. Я. Ковторєва. Харків: Фактор, 2009. 352 с.

109. Словник економіста та підприємця / А. М. Туренко, І. А. Дмитрієв, О. С. Іванілов, І. Ю. Шевченко. Харків: ХНАДУ, 2018. 340 с.

110. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством. Київ: КНЕУ, 2006. 526 с.

111. Сопко В. В., Андрос С. В. Аналіз методів оцінки вартості активів у бухгалтерському обліку підприємств: національний та міжнародний аспекти. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2010. № 3 (53), ч. 2. с. 244–248.

112. Сухарев С., Чундак С., Сухарева О. Основи екології та охорони довкілля: навч. посіб. / Мін-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т. Київ: Центр навч. літ., 2006. 391 с.

113. Терещенко Л. О., Матієнко-Зубенко І. І. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2013. 157 с.

114. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник / М. Ф. Огійчук та ін.; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2016. 1040 с.

115. Хилько М. І. Екологічна безпека України: навч. посіб. Київ, 2017. 266 с.

116. Хомин П. Я. Формування звітності в підсистемах фінансового, управлінського та податкового обліку: монографія. Тернопіль: Екон. думка, 2004. 349 с.

117. Цветкова Н. Сучасна організація обліку та складання звітності для прийняття управлінських рішень. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 3. С. 14–27.

118. Цивільний кодекс України від 04.07.2013 р. № 406-VII. URL: <http://pro-u4ot.info>.

119. Шалімова Н. С., Роева О. С. Проблемні аспекти використання інвентаризації як аудиторської процедури та джерела аудиторських доказів в процесі виконання завдань з аудиту фінансової звітності. *Бухгалтерський облік, аналіз, контроль, оподаткування, фінансовий менеджмент: сучасні виклики та перспективи розвитку*: монографія. Кривий Ріг: Вид-во ФО-П Чернявський Д. О., 2018. С. 120-138.

120. Шевченко О. О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2012. 280 с.

121. Шкарлет С. М., Бутко М. П., Волот О. І. Реальний сектор економіки України в умовах становлення інформаційного суспільства: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2017. 288 с.

122. Янчев А. В. Електронний документообіг: методологія та організація: монографія. Харків: ХДУХТ, 2015. 286 с.

123. <https://tqm.com.ua/ua/likbez/ua-articles/bezkoshtovni-analohy-1s>